

บทที่ 4

พัฒนาการของการท่องเที่ยวและการพัฒนาเมือง

เมืองแม่ฮ่องสอนมีสถานที่ท่องเที่ยวอยู่มากมายทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และ สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของเมือง เห็นได้จากวัดวาอารามในเมืองที่มีความสวยงามตามแบบศิลปกรรมไทยใหญ่ อาคารบ้านเรือนแบบไทยใหญ่(เฮินไต) ที่เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวหรือสองชั้นแบบโบราณ เรียกว่าบ้านสร้างด้วยไม้มีได้ถุนสูง หลังคามุงด้วยใบตองตึง นอกจากนี้ยังรวมถึง ศิลปวัฒนธรรมประเพณีมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังจะเห็นได้จากการแต่งกายแบบพื้นเมืองซึ่งเรียกกันว่าชุดไต ภาษาถิ่นที่เรียกว่าภาษาไต และอาหารพื้นเมืองแบบไทยใหญ่ สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมชมจังหวัดแม่ฮ่องสอนและเดินทางกลับด้วยความประทับใจ

จากลักษณะที่สำคัญดังกล่าวก่อให้เกิดเป็นความประทับใจของผู้ที่มาเยี่ยมชม ควบคู่กับสภาพธรรมชาติที่สวยงามซ่อนตัวอยู่กลางขุนเขาและ วัฒนธรรมไทยใหญ่ที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ กลายเป็นเสน่ห์และจุดขายที่สำคัญทางการท่องเที่ยวของเมืองแม่ฮ่องสอนในปัจจุบัน

4.1 พัฒนาการของการท่องเที่ยวเมืองแม่ฮ่องสอน

พัฒนาการของการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น อาจจะไม่ชัดเจนมากนักในช่วงแรก และช่วงกลาง แต่เนื่องด้วยปัจจัยหลายประการโดยที่การท่องเที่ยวนั้นยังถือว่าเป็นจุดประสงค์อันดับรองลงไป แต่หลังจากนั้นการท่องเที่ยวเมืองแม่ฮ่องสอน ก็พัฒนาและก่อขึ้นเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาอย่างเห็นได้ชัดเจนในปัจจุบัน โดยที่สามารถจำแนก ลำดับช่วงของพัฒนาการการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอน ได้เป็นสามช่วงอายุดังนี้

1. ยุคแรกของการพัฒนา (ก่อนปีพ.ศ.2525)

ในช่วงแรกนั้นเมืองแม่ฮ่องสอนตั้งถิ่นฐานอยู่ภายในที่ราบลุ่มของเทือกเขาทางด้านตะวันตกของภาคเหนือไม่ว่าจะเป็นเมืองแม่ฮ่องสอน หรือชุมชนอื่นๆที่อยู่รอบข้างไม่ว่าจะเป็นเมืองแม่สะเรียง เมืองปาย หรือเมืองขุนยวม ทั้งนี้เนื่องจากการติดต่อ ยกเว้นแต่การติดต่อกับหัวเมืองพม่าฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสาละวินทำได้สะดวกเนื่องจากใช้การคมนาคมทางน้ำทางแม่น้ำปายและแม่น้ำสาละวิน จนกระทั่งเมื่อมีการรวมหัวเมืองฝั่งตะวันตกเข้าเป็นมณฑลพายัพ ทำให้การติดต่อกับหัวเมืองพม่าทางด้านารปกครองนั้นเป็นอันยุติลงและต้องหันมาติดต่อคมนาคม และปฏิสัมพันธ์กับชุมชนโดยรอบทางด้านมณฑลพายัพแทน ซึ่งเมืองหลวงในขณะนั้นคือเมืองเชียงใหม่ ทำให้

เมืองแม่ฮ่องสอนต้องติดต่อทางด้านภาวะกิจราชการกับเมืองเชียงใหม่มากขึ้นด้วยการเดินเท้า การติดต่อกับเมืองอื่นๆ นั้นไม่สามารถทำได้สะดวกนักเนื่องจากสภาพภูมิประเทศ แม้กระทั่งการเดินเท้าไปสู่เชียงใหม่ก็ต้องใช้เวลาเดินเท้าถึง 10 -20 วัน โดยการเดินทางลงทางใต้สู่อำเภอแม่สะเรียง และเข้าเชียงใหม่ทางอำเภอฮอดนั้น จะใช้เวลาเดินเท้าถึง 15 วัน ขณะที่หากเดินทางขึ้นเหนือสู่ อ.ปายและเข้าสู่เชียงใหม่ทางอำเภอแม่แตงนั้นจะใช้เวลาเดินเท้า 12 วัน และทางสุดท้าย คือการเดินทางลงทางใต้ผ่านอำเภอขุนยวมและลัดไปทางด้านตะวันออกสู่อำเภอแมริม แต่เส้นทางนี้ทุรกันดารมากประกอบกับต้องเดินผ่านป่าหนาที่นับแม้ว่าจะเป็นเส้นทางที่ใกล้ที่สุดแต่ก็ใช้เวลานานถึง 10 วัน

แม้ว่าการเดินทางติดต่อกับเมืองเชียงใหม่ที่ลำบากในอดีต ที่มักจะใช้เฉพาะการติดต่อสื่อสารทางด้านภาวะกิจราชการ เนื่องจากชาวสารต่างๆจากกรุงเทพ จะต้องส่งผ่านมาที่จังหวัดเชียงใหม่ก่อน ในส่วนของการค้าขายนั้นยังคงติดต่อกับทางพม่าเนื่องจากมีความสะดวกกว่า โดยการเดินทางนั้นจะใช้ทางเรือล่องลงไปตามลำน้ำปายเข้าสู่แม่น้ำสาละวินในเขตประเทศพม่าปัจจุบันและเข้าสู่เมืองมะละแหม่งซึ่งเป็นเมืองท่าสำคัญ ที่เป็นแหล่งรวมของสินค้าหลายประเภทที่เป็นสินค้านำเข้าที่สำคัญของแม่ฮ่องสอนอันได้แก่เกลือ กะปิ มะพร้าว น้ำมันก๊าด สังกะสี ผ้า เครื่องมือเครื่องใช้ในกิจการเกษตรที่ทำจากเหล็กชนิดดีจากประเทศอังกฤษ นอกจากนั้นยังรวมถึงการส่งบุตรหลานของผู้ที่มีฐานะดีในเมืองแม่ฮ่องสอนไปศึกษาในประเทศพม่าอีกด้วยเนื่องจากระบบการศึกษาของพม่าซึ่งปกครองโดยอังกฤษมีระบบการจัดการการศึกษาที่ดีจึงเป็นที่นิยมของชาวเมือง

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 บริษัทเดินอากาศไทย ได้เปิดเส้นทางบินรับส่งผู้โดยสารและสินค้าจากเชียงใหม่เป็นวงรอบไปยังอำเภอต่างๆในจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยเริ่มต้นที่อำเภอปาย สู่อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอขุนยวม อำเภอแม่สะเรียงและกลับสู่จังหวัดเชียงใหม่ (ทำให้จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดเดียวที่มีสนามบินทุกอำเภอ) แต่การมีสนามบินทุกอำเภอก็ไม่ได้เป็นการทำให้เมืองแม่ฮ่องสอนเป็นที่รู้จักหรือเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว เพราะเนื่องจากต้องมีฐานะดีเท่านั้นจึงจะสามารถเดินทางโดยทางเครื่องบินได้ เนื่องจากค่าโดยสารราคาแพงมากในสมัยนั้น

ปีพ.ศ.2508 สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างเป็นทางการ การพัฒนาเส้นทางคมนาคมสายแรก ได้อาศัยแนวเส้นทางเดินเท้าที่บริษัทพาณิชย์ กุญทางไว้ใช้ลำเลียงไม้ เส้นทางสายนี้คือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 ที่ตัดจากอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เข้าสู่อำเภอแม่สะเรียง อำเภอขุนยวม และอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน แต่เนื่องด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูงและมีป่าหนาที่ จึงทำให้ต้องก่อสร้างเส้นทางดังกล่าวมานานหลายปี และเป็นเส้นทางที่คดเคี้ยวไปตามไหล่เขา ทำให้ระยะยาวถึง 350 กิโลเมตร จากจังหวัดเชียงใหม่ ถึงจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ในปีพ.ศ.2520 การก่อสร้างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข108 สำเร็จ ทำให้การเดินทางจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนสู่จังหวัดเชียงใหม่มีความสะดวกมากขึ้น และนับว่าเป็นการเปิดเมืองสู่โลกภายนอก นับจากนั้นเป็นต้นมา การเดินทางสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อการท่องเที่ยวจึงได้เริ่มต้นขึ้น แต่ก็ยังจำกัดอยู่ในกลุ่มของนักท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติและการผจญภัยเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากสภาพของการเดินทางที่คดเคี้ยวไปตามไหล่เขาตลอดเส้นทางตามสภาพภูมิประเทศของเทือกเขา ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเดินทางมากนัก กิจกรรมการท่องเที่ยวในช่วงเวลาดังกล่าวจะเกิดขึ้นในช่วงฤดูหนาวเท่านั้นและมีนักท่องเที่ยวไม่มากนัก

ประมาณปีพ.ศ.2522 ได้มีการพัฒนาเส้นทางสายแม่ฮ่องสอน อำเภอปาย และเข้าสู่จังหวัดเชียงใหม่ในเขตอำเภอแม่แตง ที่บ้านแม่มาลัย ซึ่งเส้นทางดังกล่าวคือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1095 โดยเส้นทางสายนี้ นายพลยาโนแห่งกองทัพญี่ปุ่นเป็นผู้กำหนดแนวทางใช้เส้นทางดังกล่าวเดินทัพญี่ปุ่นเข้าพม่า ซึ่งได้ก่อสร้างไว้ตั้งแต่พ.ศ.2486 ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เส้นทางนี้ตัดผ่านภูเขาสูงชันและป่าทึบหนากว่าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข108 เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูงชันและภายในพื้นที่ยังเป็นที่ตั้งของชุมชนชาวไทยภูเขาที่กระจายตัวอยู่บนภูเขาเพื่อลักลอบปลูกฝิ่น ทำให้การพัฒนาเส้นทางดังกล่าวใช้เวลามากกว่าปกติ

2. ยุคพัฒนาการท่องเที่ยว ปีพ.ศ.2525 – 2539

ช่วงที่ 2 นั้น เริ่มตั้งแต่ปีพ.ศ.2525 ภายหลังจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1095 ได้พัฒนาแล้วเสร็จจึงทำให้เส้นทางดังกล่าวสามารถใช้ติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่ได้อีกทางด้วยระยะทาง220 กม. ซึ่งใกล้กว่าการเดินทางด้วยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 จึงทำให้เส้นทางสายดังกล่าวได้รับความนิยมมากกว่าแม้ว่าเส้นทางจะแคบและสูงชันกว่าก็ตาม และเนื่องด้วยกระแสการท่องเที่ยวประเภทเที่ยวชมธรรมชาติและกิจกรรมประเภททัวร์ป่าได้รับความนิยมในช่วงเวลานั้น ประกอบกับการเปิดเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1095 จึงเท่ากับการเปิดพื้นที่ทัวร์ป่าใหม่ที่นำเสนอใจแทนพื้นที่เดิม คือเชียงใหม่และเชียงรายที่เริ่มจะถึงจุดอิ่มตัว และที่สำคัญพื้นที่ที่เส้นทางสาย 1095 ตัดผ่านนั้น มีสภาพภูมิประเทศที่สวยงามและมีชุมชนต่างๆที่มีความน่าสนใจในลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำให้เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวประเภททัวร์ป่า นอกจากนี้ยังสามารถจัดกิจกรรมการผจญภัยต่างๆได้หลายประเภท อาทิการเดินทางป่า การขี่ช้าง และการล่องแพทั้งแพยางและแพไม้ไผ่ ดังนั้นนับตั้งแต่พ.ศ.2525 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวประเภททัวร์ป่าจึงเริ่มต้นขึ้น โดยมีจุดหมายสุดท้าย คือการเที่ยวชมเมืองแม่ฮ่องสอน กิจกรรมประเภทที่สอร์ท ที่พักริมทางจึงถือกำเนิดขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในบริเวณเส้นทางสายดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวสำหรับเมืองแม่ฮ่องสอนในเวลานั้นยังไม่เป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของเมืองเนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีไม่มากนัก และมีช่วงการท่องเที่ยวบางฤดูกาลเท่านั้น การพัฒนาองค์ประกอบ

ต่างๆ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่กิจการที่พัก ร้านอาหาร บริการเช่าพาหนะ หรือแม้แต่บริการนำเที่ยว ยังเป็นการดำเนินการอย่างไม่เป็นแบบแผนและเป็นกิจการภายในครัวเรือนเพื่อเสริมรายได้มากกว่าที่จะเป็นรูปแบบธุรกิจอย่างแท้จริง

ในปีพ.ศ.2529 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ทำการสำรวจศักยภาพของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดและสรุปผลการศึกษาได้ว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นเมืองที่แยกอยู่อย่างโดดเดี่ยวอย่างเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง การเดินทางที่ยากลำบากทำให้เมืองแม่ฮ่องสอนเป็นสิ่งท้าทายให้นักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชม แต่จังหวัดแม่ฮ่องสอนก็ยังมีข้อจำกัดอยู่มากในด้านการคมนาคมและความพร้อมในด้านการบริการนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังเริ่มมีความเสื่อมโทรมของพื้นที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และเริ่มสูญเสียในเอกลักษณ์ของท้องถิ่นจากแผนการพัฒนาที่เกิดขึ้นและการติดต่อกับเมืองอื่นที่เจริญกว่า

พ.ศ.2530 ซึ่งเป็นปีการท่องเที่ยวไทย จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้เข้ารับนโยบายการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยจะเป็นการจัดกิจกรรมการแสดงของท้องถิ่น และประเพณีท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยขบวนแห่จองพารา ขบวนปอยส่างลอง และการฟ้อนรูปสัตว์ (ฟ้อนกิงกะหล่าและฟ้อนโต ตามความเชื่อของชาวไทยใหญ่ในการเฉลิมฉลองตามเทศกาลต่างๆ) ไปแสดงที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งได้สร้างความประทับใจและสนใจ ให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนั้นนายคงศักดิ์ ลีวมโนมนต์ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนในขณะนั้น ได้จัดให้คณะสื่อมวลชนแขนงต่างๆจากกรุงเทพมหานคร เดินทางไปทัศนศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์จังหวัดอีกด้วย นับแต่นั้นจังหวัดแม่ฮ่องสอนก็ได้รับการบันทึกรายชื่อไว้ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติบริสุทธิ์ สวยงาม และมีวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างจากท้องถิ่นอื่นในภูมิภาคเหนือด้วยกัน บริษัทนำเที่ยวต่างๆ ก็มีรายการนำเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอนอยู่ในรายการนำเที่ยวโดยเน้นจุดขาย คือความสวยงามและความบริสุทธิ์ของธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรมประเพณี

3. ยุคปัจจุบัน (พ.ศ.2540 -พ.ศ.2545)

ในช่วงปัจจุบัน เป็นช่วงที่ ได้มีการพัฒนาทางด้าน การท่องเที่ยวได้เป็นรูปร่างขึ้นมา ทั้งด้าน จำนวนนักท่องเที่ยว อัตราการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว นอกจากนั้นในส่วนของจำนวนที่พัก และโรงแรม ก็มีเพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ทั้งนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจร แม้ว่าในช่วงนี้อาจจะไม่มีเหตุการณ์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่เห็นชัดเจนนั้น แต่โครงการพัฒนาเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมือง กลับถูกสร้างขึ้นอย่างชัดเจน เห็นได้จากหุ้มประตูทั้งด้านทิศเหนือ และทิศใต้ก่อนจะเข้าเมืองรวมถึง การพัฒนาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของเมืองทั้งสองพื้นที่อันได้แก่ วัดพระธาตุดอยกองมู ทั้งบริเวณทางขึ้นที่จอดรถและบริเวณโดยรอบ พื้นที่ที่ 2

คือ บริเวณวัดของคำจอมกลางและพื้นที่หนองจอกคำ ที่มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้เกิดความสวยงาม เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการท่องเที่ยวและเป็นที่ยุ้จักในระดับประเทศ

4.2 เอกลักษณะของเมืองแม่ฮ่องสอน

ไทใหญ่เป็นกลุ่มชนตระกูลไตกลุ่มหนึ่ง พวกเขาเรียกตนเองว่า ไตไหลง หรือไตหลวง อันเป็นที่มาของชื่อไทใหญ่ ชาวพม่าเรียกไทใหญ่ว่า"ฉาน" ชาวล้านนาในภาคเหนือมักเรียกชาวไทใหญ่ว่า "เงี้ยว" ไทใหญ่ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ทั่วไปร่วมกับชาวไทเขิน ไทลื้อ ในบริเวณที่ราบสูงฉานมาแต่ดั้งเดิม ในอดีตพรมแดนระหว่างรัฐฉานกับล้านนาไม่มีความแน่ชัด จึงมีการเดินทางไปมาระหว่างสองฟากฝั่งแม่น้ำเมยและแม่น้ำสาละวิน รัฐเชียงตุงถูกยกให้แก่อังกฤษในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็น 1 ใน 7 ครั้งที่ยามยกดินแดนให้แก่อังกฤษและฝรั่งเศส เมื่ออังกฤษปกครองพม่า รัฐไทใหญ่ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของพม่าในชื่อว่า รัฐฉาน หรือShan state มีฐานะเป็นพลเมืองชั้นสองกลุ่มใหญ่ที่สุดของพม่ามาจนปัจจุบันนี้

ชาวไทยใหญ่ได้เข้าตั้งรกรากทำมาหากินจนกลายเป็นชุมชนใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนของไทย โดยเฉพาะที่ อ.ขุนยวม และอ.เมือง ซึ่งเคยได้รับการยกฐานะให้เป็นเมืองหน้าด่านของนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ.2417 โดยมีพญาสิงหนาทราชา ผู้นำชุมชนไทใหญ่เป็นเจ้าเมืองแม่ฮ่องสอนคนแรก ปัจจุบันแม่ฮ่องสอนนับเป็นเมืองของชาวไทใหญ่ ซึ่งมีสภาพบ้านเรือนและบรรยากาศต่างๆที่รับเอาอิทธิพลของพม่ามามากที่สุด นอกจากการรับอิทธิพลทางด้านศิลปวัฒนธรรม รวมถึงสถาปัตยกรรมจากพม่าแล้ว ยังรวมถึงด้านความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวไตที่ได้รับอิทธิพลเป็นอย่างสูง ซึ่งแสดงออกมาทางด้านศิลปกรรมและทางด้านสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ซึ่งกลายเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของเมืองแม่ฮ่องสอนในปัจจุบัน โดยที่อิทธิพลดังกล่าวแสดงออกมาในรูปแบบการก่อสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัย การสร้างอาคารในพุทธศาสนาตามแบบไทใหญ่-พม่า ที่กระจายอยู่ทั่วมือง ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1. วัดและอาคารสิ่งก่อสร้างทางด้านพระพุทธศาสนา

ชาวแม่ฮ่องสอนนั้นเมื่อสร้างบ้านเมืองอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านแล้วจะสร้างวัดพร้อมควบคู่กันไปด้วย การสร้างวัดจะสร้างกุฏิพระและสามเณรซึ่งจะแบ่งห้องนอนแยกต่างหาก ภายในอาคารวัดหลังหนึ่งแบ่งออกเป็นหลายห้องเช่นห้องนอนสำหรับหวนเจ้า(พระ) ห้องนอนสามเณร (สามเณร) ห้องโถงหรือโรงทานสำหรับศรัทธาร่วมทำบุญ ซึ่งแบ่งระดับเป็นชั้นลดหลั่นกันไป ห้องที่อยู่สูงที่สุดเป็นห้องที่ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์พระประธานและอื่น ๆ ตกแต่งประดับด้วยลวดลายไต(ไทยใหญ่)

ภาพ 4.1 สภาพภูมิทัศน์เมืองแม่ฮ่องสอน

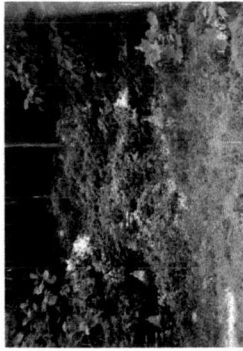
ทางขึ้นพระธาตุดอยกองมู

วัดพระธาตุดอยกองมู

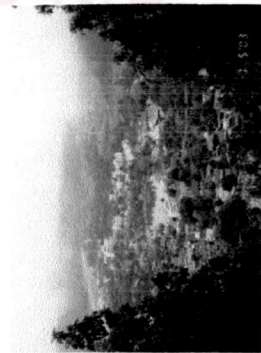
บริเวณโดยรอบหนองจางคำ

พระพุทธรูปบริเวณเจิงเขา

ตัวเมืองแม่ฮ่องสอนด้านใต้

ตัวเมืองแม่ฮ่องสอนตอนเช้า

ตัวเมืองแม่ฮ่องสอนตอนเช้า

ตัวเมืองแม่ฮ่องสอน

ตัวเมืองแม่ฮ่องสอนยามเย็น

ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง กรณีศึกษา:เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

แผนที่ 4.1 สถานที่สำคัญในเมืองแม่ฮ่องสอน

<p>สัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> เขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน สถานที่สำคัญในเมือง วัดและสถาบันศาสนา 	 <p>ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>
	
<p>ที่มา : สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน</p>	

วัดในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น ส่วนใหญ่เป็นวัดที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแบบไทยใหญ่ซึ่งมีเอกลักษณ์แปลกแตกต่างจากวัดในจังหวัดอื่น ๆ และเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ สภาพทั่วไปของวัดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีลักษณะศิลปสถาปัตยกรรมแบบไทยใหญ่ มีทั้งวัดที่มีองค์พระธาตุหรือเจดีย์เป็นประธานและวัดที่ไม่มีเจดีย์เป็นประธาน ในการวางผังบริเวณของวัดไทยใหญ่แตกต่างจากวัดล้านนาและวัดภาคกลาง เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่แยกเขตพุทธาวาสและสังฆาวาสออกจากกันโดยเด็ดขาด โดยใช้อาคารในลักษณะอนุสาวรีย์หรืออาคารใหญ่หลังเดียวใช้เป็นทั้งวิหาร ศาลาการเปรียญ และกุฏิไปพร้อม ๆ กัน อาคารต่าง ๆ ในวัดที่ตั้งอยู่ในผังบริเวณจะตั้งอยู่แบบลอยตัวไม่มีการกำหนดสัดส่วนกิจกรรมด้วยกำแพงแก้วกั้นพื้นที่พุทธาวาสเช่นวัดในภาคกลาง

ลักษณะสถาปัตยกรรม ถ้าเป็นองค์พระธาตุเจดีย์จะเป็นเจดีย์ทรงมอญมีทั้งแบบองค์เจดีย์เดี่ยวและเจดีย์กลุ่มอันประกอบด้วยพระเจดีย์องค์ใหญ่เป็นองค์ประธาน ล้อมรอบด้วยเจดีย์เล็กโดยรอบ 8 องค์ หรือ 4 องค์แล้วแต่กรณีวิหารและศาลาการเปรียญส่วนใหญ่เป็นวิหารไม้หลังคาซ้อนชั้นแบบยกคอกสองชั้นและทั้งชายคาสามตอนหรือที่เรียกกันว่าหลังคาแบบสองคอกสามชาย ตามลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของไทยใหญ่ หากเป็นวัดที่สำคัญอาจมีหลังคาสมระหว่างหลังคายกคอกสองชั้น และทั้งชายคาสามตบผนวกกับหลังคาซ้อนชั้นแบบยอดปราสาทประดับตกแต่งด้วยไม้หรือโลหะฉลุลาย พร้อมตกแต่งรวงผึ้งประดับด้านหน้าแบบฉลุลาย นอกจากนั้นวัดไทยใหญ่มีลักษณะพิเศษคือมักมีสถาปัตยกรรมขนาดเล็กอื่น ๆ ที่เน้นลักษณะฝีมือช่างเป็นพิเศษด้วย เช่น ศาลาสรงน้ำพระ และเว็จกุฏิ วิหารของวัดสำคัญ ๆ จะนิยมตกแต่งลวดลายด้วยศิลปะการปิดทองประดับกระจกสีที่วิจิตรงดงาม รวมทั้งมีศิลปกรรมเกี่ยวที่เนื่องกับศาสนาอื่น ๆ และมีลักษณะประณีตศิลป์เก็บรักษาไว้ในวิหารด้วย เช่น ธรรมมาสน์ ตู้พระธรรม และอื่น

2. ศาลาการเปรียญ

มีลักษณะได้ดูสูง เป็นที่อยู่อาศัยรวมของพระภิกษุ สามเณร และเด็กวัด ส่วนหนึ่งบริเวณห้องโถงเป็นที่ทำบุญ ฟังเทศฟังธรรมเหมือนวิหาร สร้างเป็นวัดถาวร ปลูกด้วยไม้แป้น เสากกลม หรือแปดเหลี่ยม มุงด้วยแป้นเกล็ด ปัจจุบันมุงด้วยสังกะสี หรือกระเบื้อง บนหลังคาจะมีรูปทรงเป็น สามคอสี่ชาย มีลวดลายโต เสาวัดบางแห่งทำด้วยหานสีแดง เขียนลายสวยงาม เดิมจะมีหลายหลังติดกันระหว่างหลังจะมีราวรินไม้ หรือสังกะสี

3. ส่างหว่าง

ส่างหว่างคือ ชุ่มประตูหน้าวัดและจะสร้างตรงประตูรั้วของเขตวัดเสมอ หรือเป็นชุ่มหน้าอาคารศาลาการเปรียญ(วัด) อาจจะทำเป็นชุ่มหน้ามุขของอาคารหรือชุ่มบันไดขึ้นสู่อาคาร ส่างหว่างเป็นจุดแสดงเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของอาคารทางพุทธศาสนาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตามแบบสถาปัตยกรรมไต และจะมีเฉพาะอาคารของวัดเท่านั้นไม่มีในอาคารบ้านเรือนของชาว

บ้านทั่วไป ในสมัยก่อนเมื่อเข้าไปในวัดชาวบ้านจะถอดรองเท้าไว้ที่กลางแจ้ง แล้วเดินเท้าเปล่าเข้าไปในวัดเนื่องจากความเชื่อที่ว่าถ้าสวมรองเท้าเข้าไปในวัดนอกจากจะไม่เคารพสถานที่แล้ว เวลาเดินออกจากวัดนั้นยังมีดินหรือทรายของวัดติดรองเท้าไปด้วยก็จะเป็นบาปโดยไม่ได้ตั้งใจ

4.เจดีย์แบบชาวไต

หรือเรียกว่า “กองมู” ฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมก่ออิฐถือปูน ตรงกลางขึ้นไปเป็นรูปทรงกรวยแหลมขึ้นไปปลายเจดีย์จะมีฉัตรและมีกระดิ่งแขวนไว้ ตรงมูฐานทั้ง 4 จะมีรูปปั้นราชสีห์ก่อด้วยอิฐฉาบด้วยปูน เรียกว่า “ช่างชี” มุมละ 1 ตัว ส่วนฐานข้างบนใกล้ทรงกรวยจะปั้นเป็นรูปแปลกประหลาด หัวเป็นมนุษย์แต่ลำตัวเป็นราชสีห์แผด 2 ตัว ชาวไตเรียกว่า “สี่ยะสองปุม” มุมละ 1 ตัว รวม 4 ตัว นอกจากนี้จะสร้างแจกันดอกไม้ติดตั้งไว้ทั้ง 4 ด้าน

5.เฮินไต (เรือนไทยใหญ่)

การสร้างเรือนแบบไทยใหญ่นั้นมีหลายแบบหลายขนาดตามความเหมาะสมของฐานะแต่ละครอบครัวและจำนวนสมาชิกในครอบครัว แต่สำหรับคนที่มีฐานะยากจนแล้วส่วนมากจะใช้ไม้ไผ่ทั้งหลังเพราะหาได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว หรือไม้ก็ใช้ไม้เสาและเครื่องประกอบเป็นไม้จริงแต่ฝาและพื้นใช้ไม้ไผ่

โครงสร้างบ้านของผู้ที่มีฐานะดีก็จะใช้ไม้เนื้อแข็ง เช่นไม้สัก ไม้มะค่า เป็นต้น ซึ่งจะมั่นคงถาวรมากกว่า ลักษณะของบ้านเรือนก็จะคล้ายคลึงกัน ถ้าสร้างแบบชั่วคราวก็จะเป็นทรงดูประหลาด หากสร้างถาวรหรือถาวรก็จะเป็นแบบทรงไทยหลังคาสูง แม้จะสร้างเป็นกระท่อมก็มักจะสร้างเป็นเรือนสองหลังเคียงกันและมีรางน้ำฝนตรงรอยต่อระหว่างชายคาซึ่งจะชิดติดกันซึ่งเรียกว่า “เฮินสองสอง” แยกห้องนอนและห้องครัวคนละหลังและนิยมหันหน้าบ้านไปทางทิศเหนือเสมอ ถือกันว่าแสงแดดจะได้ไม่ส่องเข้าหน้าบ้าน โครงสร้างและอุปกรณ์แบบเรือนไตสองสอง มีดังนี้ เสาจอม 3 ต้น เสาข้าง 6 ต้น ใช้ไม้เนื้อแข็งเลื่อยเป็นสี่เหลี่ยม หกเหลี่ยม หรือแปดเหลี่ยม หรือเสากลมก็ได้ นอกจากเสาดังกล่าวแล้วก็มีเสาเป็นไม้ตีเปลือกค้ำระหว่างกลางเสาดังกล่าวมากนักตามความต้องการและขนาดของห้องเพื่อความแข็งแรงทนทาน และรับน้ำหนักโดยเสาด้านนี้จะเป็นเสาสั้นคอยค้ำตงไว้ ชื่อ แป้จอม แป้พู่ ไม้หนูไต ไม้แปดแล้ง แป้ข้างโย ไม้ตัด ไม้กลอน แป้นน้ำย่อย แวง ตัง แป้นเสือ แมงใหม่ ฝา พักตุ๋น ฐปะแดงป้อก คุ้ไหล เทิง ไซ้หมา เซ่งน้ำ จาน

เรือนสองสองนั้น สองหนึ่งเป็นห้องนอนและฝักันห้องนอนเรียกว่า “ฝาดันลม” อีกห้องหนึ่งจะเป็นห้องรับแขกซึ่งเป็นห้องโถงข้างบนฝาด้านทิศตะวันออกหรือทิศตะวันตกของห้องจะเป็นเชิงพารา (หิ้งพระ) ตกแต่งประดับด้วยแจกันดอกไม้มีน้ำเต้าขนาดเล็ก ซึ่งจะทำให้การเปลี่ยนทั้งน้ำและดอกไม้สดทุกวันพระสำหรับไหว้บูชาพระ “ไหว้โถกกว่ายพารา”

ส่วนสองที่สองนั้นจะทำเป็นห้องครัวเรียกว่า “ครัวไฟ หรือ สองไฟ” โดยจะมีกระบะไม้รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้างยาวตามความเหมาะสมบรรจุดินจนเต็ม “เตงตีไฟ” เป็นเตาหุงต้มเพื่อกันไฟไหม้บ้าน เครื่องใช้ในครัวไฟส่วนมากคนจนจะใช้หม้อปั้นดินเผาเป็นหุงต้ม

6. ประติมากรรม-เจ้าพราหม์ปอก

คือพระประธานในอาคารศาลาการเปรียญ ซึ่งชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอนในอดีตนิยมสร้างไว้ 3 องค์เรียงกัน สาเหตุที่สร้างพระประธาน 3 องค์นี้ จากการสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิตามหมู่บ้านต่าง ๆ ได้ให้ความเห็นว่าสร้างเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสิ่งสักการบูชาที่เป็นรูปธรรมแทนพระรัตนตรัย ซึ่งปัจจุบันจะยังคงเหลือพระประธานในลักษณะดังกล่าวนี้น้อยมาก

คำว่า “เจ้าพรา” หมายถึง พระพุทธเจ้า หรือพระพุทธรูป ส่วนคำว่า “หม์ปอก” เป็นภาษาพม่า มาจากคำว่า “หม์” แปลว่า “ดิน” และคำว่า “ปอก” แปลว่า “สร้างขึ้น” ดังนั้น คำว่า เจ้าพราหม์ปอก จึงแปลว่าพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นด้วยดิน ทั้งนี้ ก็เพราะมีความเชื่อสืบเนื่องมาจากตอนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนที่จะตรัสรู้ หลังจากนางสุชาดาได้ถวายข้าวมยุปายาสแก่พระพุทธเจ้าโดยคิดว่าเป็นเทพารักษ์ เมื่อพระพุทธเจ้าฉันเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงได้ตั้งจิตอธิษฐานเสี่ยงทายด้วยถาดทองคำที่บรรจุข้าวมยุปายาสซึ่งได้ลอยทวนน้ำขึ้นไปหมุนมุดลงไปซ้อนกับถาดทองของพระพุทธรองค์ก่อน ตามคำที่พระองค์อธิษฐานไว้ พระพุทธเจ้าก็เสด็จพระราชดำเนินไปหาที่สงบเพื่อบำเพ็ญสมณธรรม ในระหว่างทางได้มีคนเลี้ยงม้าถวายหญ้าแพรก (ตามพุทธประวัติของไทยเป็นหญ้าคา) 8 กำมือ พระองค์รับแล้วเสด็จพระราชดำเนินต่อไปจนถึงใต้ต้นโพธิ์ใหญ่และใช้หญ้านั้นปูลาดทำเป็นบัลลังก์นั่งบำเพ็ญจนสามารถตรัสรู้เป็นสัพพัญญูพระพุทธเจ้า จึงมีความเชื่อกันว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้บนบัลลังก์ดินและเป็นที่มาของ “เจ้าพราหม์ปอก” คือพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นด้วยดินนั่นเอง

7. ลายไต

ศิลปะลายไตมีหลายลักษณะ โดยเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด คือการฉลุกระดาษหรือเจาะไม้ให้เป็นลวดลายต่าง ๆ แล้วนำไปประดับอาคาร หรือสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม เช่น จองพรา ต้าซอน (ตุ้ง) เป็นต้น ศิลปกรรมด้านนี้มีชื่อเรียกต่าง ๆ ตามลักษณะงานที่นำไปใช้ เช่น ลายฉลุ หรือการแกะสลัก (ไม้ / สังกะสี) ตามยอดปราสาท หรืออาคารศาสนสถานต่าง ๆ ในชุดหนึ่ง ๆ นั้น ส่วนที่อยู่ด้านบนเรียกว่า “สะเจ๊ะ” ส่วนที่อยู่ด้านล่างเรียกว่า “กะหุ้งต่อง” ส่วนที่อยู่ตรงกลางเรียกว่า “พอง” ส่วนลายแกะสลัก (ไม้ / สังกะสี) ที่เป็นเชิงชายของอาคารที่มักจะเห็นอยู่โดยทั่วไปนั้นเรียกว่า “ปานชอย”

ทั้งด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรม ที่สร้างขึ้นภายในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนชาวไต ที่มี

ลักษณะเฉพาะตัว และแสดงถึงความสงบ เรียบง่าย ตามแบบของชาวไทยใหญ่ โดยทั้งหมดกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และเป็นเสน่ห์ที่ทำให้เกิดความสุขงามเฉพาะตัวของเมืองแม่ฮ่องสอน

4.3 สถาปัตยกรรม-ศิลปกรรมที่สำคัญของเมือง

ชาวแม่ฮ่องสอนนั้นเมื่อสร้างบ้านเมืองอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านแล้วจะสร้างวัดพร้อมควบคู่กันไปด้วย การสร้างวัดจะสร้างกุฏิพระและสามเณรซึ่งจะแบ่งห้องนอนแยกต่างหากกัน หัวหน้าหมู่บ้านที่มีฐานะดีจะเป็นผู้ดำเนินการลงทุนสร้างโดยขอแรงชาวบ้านช่วยกันทำภายในอาคารวัด หลังหนึ่งแบ่งออกเป็นหลายห้องเช่นห้องนอนสำหรับหอนเจ้า(พระ) ห้องนอนสามเณร (สามเณร) ห้องโถงหรือโรงทานสำหรับศรัทธาร่วมทำบุญ ซึ่งแบ่งระดับเป็นชั้นลดหลั่นกันไป ห้องที่อยู่สูงที่สุดเป็นห้องที่ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์พระประธานและอื่น ๆ ตกแต่งประดับด้วยลวดลายไต(ไทยใหญ่)

ซึ่งจากความเชื่อและจารีตประเพณีดังกล่าวทำให้เกิดลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่สำคัญของเมืองที่มีความสวยงามตามแบบ ศิลปกรรม-สถาปัตยกรรม ไทยใหญ่ พม่า ตามแบบฉบับของชาวแม่ฮ่องสอนที่เป็นเอกลักษณ์ และมีความโดดเด่นก่อให้เกิดเป็น สิ่งก่อสร้างที่มีความสำคัญทางด้านสถาปัตยกรรม – ศิลปกรรม ที่สำคัญของเมืองดังนี้

พระธาตุดอยกองมู

เจดีย์ 2 องค์ บนเขาด้านทิศตะวันตกของตัวเมืองแม่ฮ่องสอน องค์ใหญ่สร้างเมื่อพ.ศ. 2403 โดยจางต๋องสู และนางเหล็ก ภรรยาเจ้าศรัทธาสร้างถวาย บรรจุพระธาตุพระโมคคัลลานะ เคยพังลงตั้งแต่คอร์ระฆังขึ้นไปเหลือแต่ฐานและตัวเจดีย์ตั้งแต่คอร์ระฆังลงมาพ.ศ.2441 พระครูอนุสนธิศาสนิก เจ้าอาวาสวัดไม้ซุง และคณะศรัทธาประชาชนร่วมกันก่อสร้างจนเต็มองค์ ได้ทำพิธีกฐนถรมโกศเมื่อเดือนมีนาคมพ.ศ.2443 องค์เล็กสร้างเมื่อพ.ศ.2417 โดยพญาสิงหนาทบำรุง เจ้าองค์แรกของเมืองแม่ฮ่องสอน เป็นเจ้าศรัทธา บรรจุพระธาตุของพระสารีบุตร

เจดีย์และศาลาการเปรียญวัดจองกลาง

เจดีย์ สูง 12 ศอก ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรมุขแต่ละด้านของเจดีย์ประดิษฐานพระพุทธรูปปางนั่งสมาธิ มีเจดีย์องค์เล็กที่มุมทั้งสี่ รูปแบบทางศิลปะเป็นแบบพม่าผสมไทยใหญ่ มีลวดลายสวยงาม ชูนเพียรพิรุณิก และแม่จองเฮื่อน เป็นเจ้าศรัทธาสร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. 2457

ศาลาการเปรียญ อาคารไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูง หลังคามุงสังกะสีและเป็นแบบ 2 คอ 3 ชาย รูปแบบสถาปัตยกรรมผสมพม่าไทยใหญ่

วิหารวัดจองคำ

สร้างเมื่อ พ.ศ. 2469 โดยพระอุ่หน้าก๊ะ เจ้าอาวาสวัดจองคำในเวลานั้น และลุงจองคำส่วย ฝั้นอุตมะ พร้อมด้วยคณะศรัทธาร่วมกันสร้างถวาย เป็นอาคารทรงตรีมุข หลังคาทรงปราสาท 1 คอ 2 ชาย ตามแบบ สถาปัตยกรรมไทยใหญ่

เจดีย์และพระพุทธรูปไสยาสน์วัดผาอ่าง

เจดีย์ สร้างโดยศรัทธาเจ้าพ่อคำหยี(พระยาพิชเดชสงคราม) เจ้าแม่จันทร์คำ และคณะศรัทธาร่วมกันสร้าง ประมาณ พ.ศ. 2449 ที่ได้ชื่อว่าวัดผาอ่างเพราะมีพระภิกษุจากเมืองผาอ่าง รัฐฉาน สหภาพพม่าได้มาอยู่และสร้างวัดขึ้น จึงเรียกชื่อตามชื่อเมืองเดิมของพระภิกษุของคั้น

วัดร้างคอกยักวามัน

ตั้งอยู่ยอดเขา ห่างจากบ้านใหม่ หัวสนามบินมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ 1,200 เมตร สภาพเดิมขององค์เจดีย์ถูกซุดเจาะหาโบราณวัตถุ จนเสียหายพังทลายแต่โครงสร้างส่วนอื่น เช่น กำแพงแก้ว และลานประทักษิณยังคงอยู่ ตัวเจดีย์ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีสิงห์ประดับที่มุมทั้งสี่ องค์เจดีย์มีฐานย่อเก็จสามชั้นและฐานแปดเหลี่ยมรองรับชั้นมาลัยเกาที่ทำเป็นลายกลีบบัวซ้อนกันสองชั้น บัวปากระฆังและองค์ระฆังกลมที่ตกแต่งด้วยลายหน้ากาล ส่วนยอด ปล้องไฉนและปลียอด หักหายไปแต่พบชิ้นส่วนโลหะประดับยอดฉัตรตกอยู่รอบฐาน ฐานย่อเก็จชั้นล่างสุดประดับแจกันดอกไม้หรือหม้อปुरुณะขมูเกะที่มุมทั้งสี่และตกแต่งผนังด้วยลายลูกฝัก มีขุมทิศที่ฐานทั้งสี่ด้านแต่ด้านทิศตะวันออกถูกซุดทำลายจนเหลือแต่ฐาน มีลักษณะเป็นมุขยื่นออกมาด้านหน้า ภายในเป็นคูหาประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นศิลปะพม่าแบบมณฑลพะเยา ส่วนยอดขุมเป็นทรงปราสาทซ้อนลดหลั่นกันเป็นชั้น ๆ ด้านหน้าเป็นบันไดทางขึ้น ราวบันไดประดับตัวมังกรหมอบทอดตัวยาวตามแนวบันได ขุมทิศเหล่านี้ก่อทับฐานย่อเก็จชั้นล่างที่ฉาบปูนและตกแต่งลวดลายไว้แล้วจึงทำให้คิดว่าน่าจะสร้างขึ้นหลังจากสร้างเจดีย์เสร็จแล้ว องค์เจดีย์มีลานประทักษิณและกำแพงแก้วรูปห้าเหลี่ยมล้อมรอบและมีช่องบันไดที่กึ่งกลางทุกด้านทำให้มีแผนผังเป็นรูปห้าเหลี่ยมตามแนวทิศเหนือได้

จากการสำรวจพบโบราณวัตถุทั้งสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่น เครื่องมือหินกะเทาะและขวานหินขัดและโบราณวัตถุสมัยประวัติศาสตร์

อุโบสถและพระพุทธรูปไสยาสน์วัดพระนอน

อุโบสถ อาคารสถาปัตยกรรมแบบพม่า ทรงจตุรมุข หลังคามุงสังกะสี ลักษณะแบบ 2 คอ 3 ชาย ประดับลวดลายสังกะสีฉลุ บนยอดหลังคามีฉัตรสีทองแขวนระฆังไว้โดยรอบ เพดาน

เป็นไม้มีลวดลายประกอบ เสากลมทาสีทองและสีแดง หัวเสามีลวดลายติดกระจกลายบัว สร้างเมื่อพ.ศ. 2449 เป็นอุโบสถหลังแรกของจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความสวยงามที่หาดูได้ยาก กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานไว้แล้ว

พระพุทธรูปไสยาสน์ ประติมากรรมแบบศิลปะไต (ไทยใหญ่) มีความยาว 12 เมตร ตามตำนานเล่าว่า พระพุทธรูปไสยาสน์นี้สร้างก่อนอารามวัดพระนอน ผู้เป็นเจ้าของคือเจ้าเมืององค์แรกของเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นชาวไต (ไทยใหญ่) ชื่อพะก่าเด็กซาน หรือชื่อในภาษาพม่าว่า "ซานกะเล" ต่อมาได้รับพระราชทานนามว่า "พญาสิงหนาทราชา" มูลเหตุที่สร้างพระพุทธรูปไสยาสน์ เนื่องจากท่านประสงค์จะสร้างถาวรวัตถุที่เป็นมงคลเพื่อเป็นที่ระลึกแก่ชนรุ่นหลัง และเป็นพระพุทธรูปประจำวันเกิดของท่าน คือ วันอังคาร และเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสที่หมู่บ้านแม่ฮ่องสอนได้รับการยกฐานะเป็นเมือง

วิหารเจ้าพรालะแข่ง-วัดหัวเวียง

เป็นอาคารไม้ 2 หลังติดกัน หลังคามุงด้วยแป้นเกล็ด ประดับด้วยลวดลายฉลุสังกะสีเป็นชั้น ๆ แบบปราสาท เป็นศิลปะที่ผสมกลมกลืนศิลปะต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม สวยงาม หลังใหญ่มียอดเป็นรูปโดมต่อด้วยไม้กลึงเป็นซ้อแหลมขึ้นไป หลังเล็กหลังคาเป็นปราสาท 5 ยอด ประดับด้วยลวดลายสังกะสีฉลุ บนยอดมีฉัตรสีทองคล้ายฉัตรเจดีย์ เพื่อใช้เป็นอาคารประดิษฐานพระพุทธรูป "มหามุนี" หรือ "พรालะแข่ง" ที่นำมาจากเมืองมณฑลทะเลย์ สหภาพพม่า นอกจากนั้นอุโบสถวัดหัวเวียงยังมีความงดงาม และเป็นสถาปัตยกรรมท้องถิ่นที่มีความสวยงามเชิดหน้าชูตาของเมือง

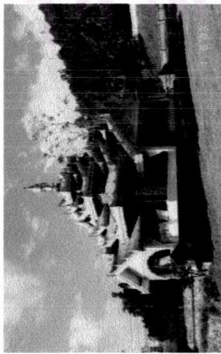
ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง (ศาลเจ้าเม็ง)

สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยที่ "ซานกะเล" ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าอินทวิชยานนท์เจ้าเมืองเชียงใหม่ให้เป็นเจ้าเมืองคนแรกมีบรรดาศักดิ์เป็น "พญาสิงหนาทราชา" ครองเมืองในปีพ.ศ.2417 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองแล้ว เพื่อให้ประชาชนชาวแม่ฮ่องสอนได้มีที่พึ่งทางใจ เพื่อปกป้องรักษาและปกป้องคุ้มครองให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

อาคารบ้านพักป่าไม้จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เดิมเป็นบ้านพักของผู้จัดการบริษัทบอมเบย์เบอร์มา สร้างประมาณพ.ศ.2467 เมื่อหมดสัมปทานป่าพ.ศ.2472 จึงมอบอาคารแก่ทางราชการ ซึ่งได้ไว้เป็นบ้านพักป่าไม้จังหวัดมานานพอสมควร ปัจจุบันเป็นอาคารประวัติศาสตร์ ทางป่าไม้จังหวัดพยายามดูแลอนุรักษ์ไว้

ภาพ 4.2 เอกภรณ์ด้านสถาปัตยกรรมของเมือง

วิหารวัดพระนอน

วิหารวัดหลวงเวียง-พระเจ้าพรหมแช่ง

ช่างหวาง วัดก้ำก่อ

วัดจองคำ-จองกลาง

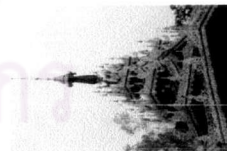
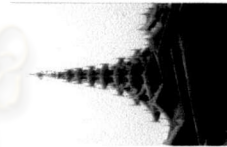
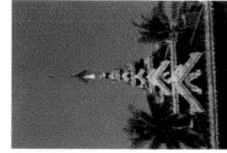
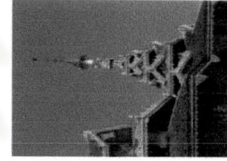
สหประชาชาติของชาวไทยใหญ่

อาคารแบบไทยใหญ่

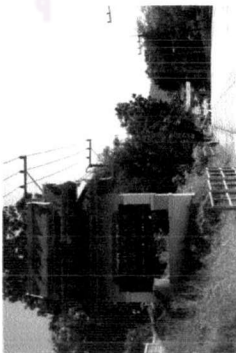

เจดีย์แบบไทยใหญ่

หลังคาทรงไทยใหญ่ ที่มีการจลลนคลายจากสังกะสี ประดับหลังคาวัด

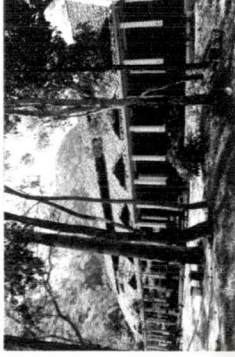
ภาพ 4.3 สถาปัตยกรรมไทยใหญ่ประยุกต์

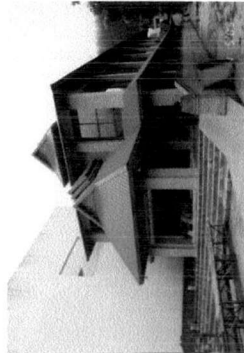
ป้ายบอกทาง

วัดจองคำ-จองกลาง-ต้นแบบสถาปัตยกรรมประยุกต์

ร้านอาหาร

อาคารแสดงสินค้าท้องถิ่นของเทศบาล

อาคารชานกะเล

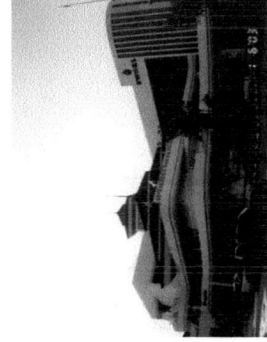
อาคารศาลากลางหลังใหม่

โรงแรมแม่ฟ้าแทน อินัน

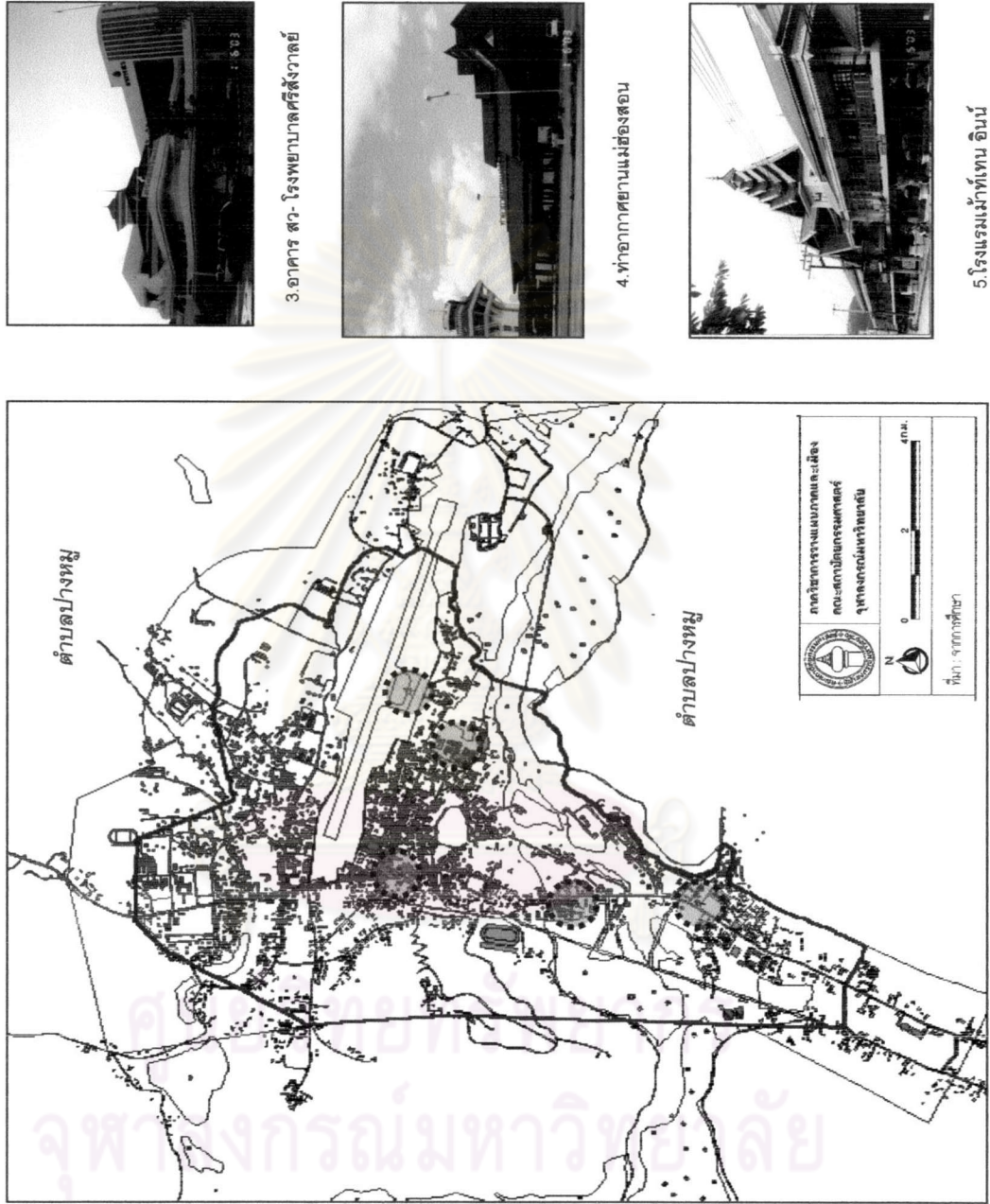

ท่าอากาศยานแม่ฮ่องสอน

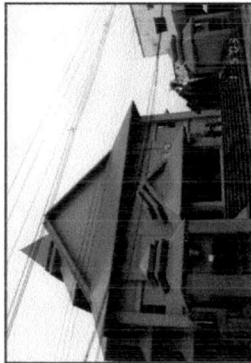

อาคาร สว- โรงพยาบาลศรีสังวาลย์

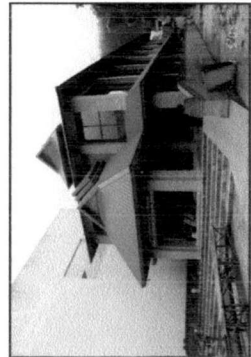
ภาพ 4.4 สถาปัตยกรรมไทยใหญ่ประยุกต์ในเมืองแม่ฮ่องสอน

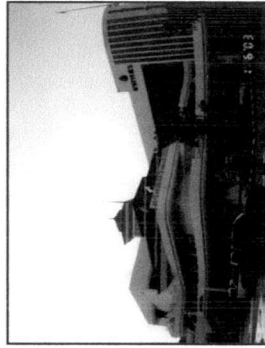
1. อาคารศาลากลางหลังใหม่

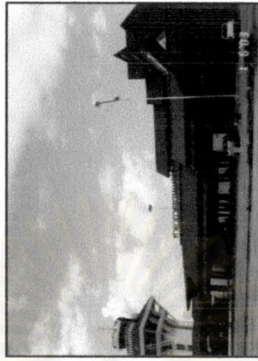
2. อาคารแสดงสินค้าท้องถิ่นของเทศบาล

2. อาคารแสดงสินค้าท้องถิ่นของเทศบาล

3. อาคาร สว. โรงพยาบาลศรีสังวาลย์

4. ท่าอากาศยานแม่ฮ่องสอน

5. โรงแรมเม้าท์เทน อินน์

4.4 รูปแบบการท่องเที่ยวของเมืองแม่ฮ่องสอน

รูปแบบการท่องเที่ยวจากคำจำกัดความ คือ กลุ่มของกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่มีลักษณะการท่องเที่ยวแตกต่างกันตามมิติของทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งได้กล่าวแล้วในบทที่ 2 สามารถแยกออกเป็น 4 ประเภทคือ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติหรือเชิงนิเวศน์ (Natural Tourism) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) รูปแบบการท่องเที่ยวเรcreation (Recreation Tourism) รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการประชุมหรือสัมมนา (Convention Tourism)

รูปแบบของการท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนนั้น นักท่องเที่ยวนิยมที่จะท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติหรือเชิงนิเวศน์ (Natural Tourism) เป็นอันดับแรกเนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวในภาคเหนือจะประกอบด้วยสภาพภูมิประเทศที่สวยงาม และอากาศที่เย็นสบายใน 3 จังหวัดหลักอันได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอนนั้น จะมีสภาพภูมิประเทศที่สวยงาม และอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี ทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ นิยมที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าวเป็นหลัก นอกจากนั้นในอันดับรองลงมา คือรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ซึ่งเกือบทั้งหมดของจังหวัดในภาคเหนือนี้มีแหล่งโบราณสถานและศิลปะ-สถาปัตยกรรมที่สวยงามทุกจังหวัด ถึงแม้ว่าจะมีรูปแบบศิลปวัฒนธรรมล้านนาไทยเกือบทุกจังหวัด ซึ่งแต่ละจังหวัดนั้นจะมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง แต่เดิมนั้นท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวมากกว่าชาวต่างชาติ แต่ในปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวถูกบรรจุลงในโปรแกรมการท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศ โดยเน้นไปที่จังหวัดหลักอันได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง และแม่ฮ่องสอน นอกจากนั้นยังมีการส่งเสริมให้กับจังหวัดที่มีศักยภาพรองลงไปอันได้แก่ แพร่ น่าน ลำพูน ในส่วนของการท่องเที่ยวในรูปแบบรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ(Recreation Tourism) รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการประชุมหรือสัมมนา(Convention Tourism)นั้น ยังคงกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดที่มีการเดินทางและการคมนาคมที่สะดวก อันได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย และลำปาง ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าในภาคเหนือนี้มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายและครบทุกรูปแบบของการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผลมาจากทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่อย่างสมบูรณ์ รวมถึงการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวให้มีความสะดวกสบายมากขึ้น

จากการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวจะพบว่าสาเหตุที่นักท่องเที่ยวเลือกมาเที่ยวที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งส่วนใหญ่จะเลือกมาเที่ยวเนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศสวยงาม และเย็นสบาย ถึงร้อยละ 47 รองลงไปคือ มีโบราณสถาน ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่สวยงาม และสัมผัสกับวัฒนธรรม ประเพณีรวมถึงวิถีชีวิตท้องถิ่น ที่มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมท้องถิ่นทั่วไปของคนไทย ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของเมืองแม่ฮ่องสอน (ตามตารางที่ 4.1)

จากการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวร้อยละ 68 เคยมาแม่ฮ่องสอนแล้วและยังนิยมที่จะเดินทางมาอีกเนื่องจากดีใจสภาพธรรมชาติและภูมิอากาศที่เย็นสบาย โดยที่นักท่องเที่ยวเลือกที่จะเดินทางมาในช่วงฤดูหนาวมากถึงร้อยละ 86 ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมด นอกจากนี้จากการศึกษาถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมไปเที่ยวยังจังหวัดเชียงใหม่ ก่อนที่จะเดินทางเข้ามาเที่ยวยังจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยที่จะเลือกแวะพักที่อ.ปาย ก่อนเข้ามาแม่ฮ่องสอน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 72 ซึ่งในส่วนของอำเภอขุนยวมและแม่สะเรียงนั้นนักท่องเที่ยวให้ความสนใจคิดเป็นร้อยละ 26 (ตาราง 4.2)

ตารางที่ 4.1 สาเหตุที่เลือกมาเที่ยวแม่ฮ่องสอน

สาเหตุของการเลือกมาท่องเที่ยว	ร้อยละ
มีสภาพภูมิประเทศ และสภาพภูมิอากาศ สวยงามและเย็นสบาย	47
มีโบราณสถาน ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมที่สวยงาม	36
มีวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตท้องถิ่นที่แตกต่าง	17
มีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลายรูปแบบ	0
อื่นๆ	0
รวม	100

ที่มา : จากการศึกษา

ตาราง 4.2 โปรแกรมการท่องเที่ยวเมืองแม่ฮ่องสอน

รูปแบบการท่องเที่ยวเมืองแม่ฮ่องสอน	ร้อยละ
เชียงใหม่- ปาย -แม่ฮ่องสอน -เชียงใหม่	72
กรุงเทพ-เชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน-เชียงใหม่	2
เชียงใหม่-ปาย - แม่ฮ่องสอน-ขุนยวม-แม่สะเรียง	26
รวม	100

ที่มา : จากการศึกษา

จากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอน การสามารถจำแนกรูปแบบการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนออกมาเป็นประเภทดังนี้

4.4.1. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

จากผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นส่วนใหญ่ ร้อยละ 39 จะมาท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ ถ้าศึกษาเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เลือกเข้ามาเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น พบว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะเป็นรูปแบบที่นักท่องเที่ยวเลือกที่จะมาท่องเที่ยวมากที่สุด ถึงร้อยละ 92 ซึ่งส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวจะนิยมทำกิจกรรมประเภทนี้เพื่อเยี่ยมชมโบราณสถาน สถาปัตยกรรม วิถีชีวิตชาวไทย ซึ่งจากการศึกษาพบว่า 5 อันดับแรกของสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเข้ามาเที่ยวนั้น จะเป็นกลุ่มของวัดวา

อารามที่สำคัญในเมือง และตลาดเช้าเมืองแม่ฮ่องสอนซึ่งถือว่าเป็นสถานที่ที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชาวไตในเมืองแม่ฮ่องสอนและพื้นที่โดยรอบได้อย่างชัดเจน (ตาราง4.3)

ตาราง4.3 สถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในเมือง

สถานที่ท่องเที่ยวที่นิยมในเมือง	ร้อยละ
1.วัดพระธาตุดอยกองมู	97
2.วัดจองคำ วัดจองกลาง	82
3.วัดกลางเวียง	57
4.ตลาดเช้าเมืองแม่ฮ่องสอน	56
5.หนองจองคำ	48

ที่มา : จากการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวภายในเมืองแม่ฮ่องสอนคือการท่องเที่ยวแบบการเยี่ยมชม ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมือง และการท่องเที่ยวแบบการเยี่ยมชมวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่าวัดพระธาตุดอยกองมู และวัดจองคำจองกลาง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ถือว่ามีศักยภาพสูงมากของจังหวัดแม่ฮ่องสอนและภาคเหนือ ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวในระดับนานาชาติหรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เด่นมากในแหล่งท่องเที่ยวประเภทเดียวกัน จากการจัดลำดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540) และเมื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น สามารถจำแนกออกเป็นประเภทดังนี้

1.รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และโบราณสถาน

รูปแบบการท่องเที่ยวประเภทนี้ เกิดจากแหล่งท่องเที่ยวที่มี อยู่ในเมืองที่ส่วนใหญ่จะเป็นอาคาร สิ่งก่อสร้างที่มีลักษณะศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมใด(ไทยใหญ่)ในเมืองที่มีทั้งอาคารบ้านเรือน วัดวาอาราม และสภาพแวดล้อมที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะอาคารสิ่งก่อสร้างประเภทวัดภายในเมือง ซึ่งเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวและถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดในเมืองแม่ฮ่องสอน ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบนี้สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี และ ถือว่าเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยวมากที่สุด สถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปเที่ยวได้แก่ วัดพระธาตุดอยกองมู (เป็นสถานที่เคารพสักการะของชาวและยังเห็นทัศนียภาพของเมืองแม่ฮ่องสอนได้ เนื่องจากตัวพระธาตุตั้งอยู่บนภูเขาติดกะตัวเมืองทางทิศตะวันตก) วัดจองคำ วัดจองกลางรวม วัดพระนอน วัดกลางเวียง วัดก้ำก้อ วัดม่วยต่อ วัดกิวข่มันทางทิศตะวันออกของเมือง รวมถึงพิพิธภัณฑ์ ที่รวบรวมของโบราณภายในวัดพระนอนและวัดจองกลาง (ดูจากแผนที่ แหล่งท่องเที่ยวกลุ่มศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมในเมือง)

กิจกรรมการท่องเที่ยวของรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทนี้คือ การเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมถึงอาคารและสิ่งปลูกสร้างภายในเมือง ซึ่งมีทั้งแบบการ

เดินทางเอง และการไปกับบริษัททัวร์ โดยกิจกรรมที่ทำคือการเดินชม และ การถ่ายภาพ เป็นส่วน
ใหญ่

2. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และวิถีชีวิต

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ถือเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทนี้ร่วมด้วย โดยที่ ส่วนใหญ่มักจะสนใจ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

กลุ่มสถานที่ท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะเป็นสถานที่ภายในเมืองที่นักท่องเที่ยวนิยมไปตาม การประชาสัมพันธ์ ซึ่งจะมีอยู่ 2 ที่คือ ตลาดเช้าเมืองแม่ฮ่องสอน(ขายของตั้งแต่ 04.00น-18.00น) ซึ่งนักท่องเที่ยวมักนิยมไปเดินชมตลาดเพื่อเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง อาหารและขนมพื้นเมืองแบบ ชาวไทยใหญ่ ส่วนในเวลากลางวันนั้น เมื่อนักท่องเที่ยว เดินเที่ยวชมเมือง ก้อ สามารถแวะรับทาน อาหารและพื้นเมืองที่ขายอยู่ทั่วเมือง ซึ่งถือว่าเป็นอีกสถานที่ที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่าง ชาตินิยม นอกจากนั้นตลาดไนท์บราซา ซึ่งเปิดขายในตอนกลางคืนตั้งแต่เวลา 18.00น. -22.00น. บริเวณถนนขุนลุมประพาสและบริเวณกลางเมืองนั้น ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของรูปแบบ การท่องเที่ยวประเภทนี้

โดยสรุปแล้วการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และวิถีชีวิต ไม่สามารถระบุและ เจาะจงสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบนี้ได้ละเอียด เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวประเภทนี้จะ กระจายปะปนอยู่กับการดำรงชีวิตของชาวเมือง ซึ่งนักท่องเที่ยวจะเดินเที่ยวชมเมืองควบคู่กับการ สังเกตวิถีชีวิตของชาวเมืองร่วมด้วย

กลุ่มกิจกรรมทางประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมทาง ประเพณี ที่ทางหน่วยงานราชการส่งเสริมหรือจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด โดยที่จะ เน้นการจัดงานในเชิงการส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น คืองานเทศกาลดอกบัวตองบาน โดยถือว่าเป็นการเปิดเทศกาลท่องเที่ยวเมืองแม่ฮ่องสอน (ซึ่งจัดในเดือนพฤศจิกายน เป็นต้นไป) งานเมืองสามหมอก (จัดในช่วงเดือนมกราคม) งานเทศกาลชิมชาบ้านรักไทย(หมู่บ้านชาวจีนฮ่อ ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์) งานประเพณีปอยส่างลอง (ประเพณีบวชลูกแก้วจะมีงานตั้งแต่เดือน มีนาคมถึงเมษายน) งานประเพณีสงกรานต์-ปีใหม่ชาวดไต (จัดในช่วงเดือนเมษายน) งานประเพณี จองพารา (งานปอยเหลินสิบเอ็ด งานออกพรรษาตามแบบชาวไทยใหญ่ จัดในช่วงเดือนตุลาคม) ประเพณีลอยกระทง (จัดช่วงเดือน ตุลาคม-ธันวาคม) ซึ่งงานประเพณีดังกล่าวเมื่อรวมแล้วจะเกิด ขึ้นต่อเนื่องกันตลอดทั้งปี

ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวของรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทนี้คือ การเที่ยวชมวิถีชีวิต ของ ชาวเมือง ซึ่งสามารถทำได้ 2 ทาง คือ 1.การเดินเที่ยวชม สังเกต วิถีวิถีชีวิตชาวเมือง รวมถึงการซื้อ

สินค้าพื้นเมือง และของที่ระลึกก่อนกลับภูมิลำเนา 2.การเดินทางมาเที่ยวเที่ยวในช่วงงานเทศกาลต่างๆที่ทางจังหวัดจัดขึ้น

สรุปแล้วรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ของเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถทำได้ตลอดทั้งปี ทั้งในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวภายในเมือง และส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอน

4.4.2. รูปแบบการท่องเที่ยวแบบนันทนาการ (Recreation Tourism)

จากการศึกษาจะพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ(Natural Tourism) ถือเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนที่ได้รับความนิยม เป็นอันดับรองลงมา ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามือนักท่องเที่ยวร้อยละ18 ให้ความสนใจที่จะมาท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ ร่วมกับการท่องเที่ยวในรูปแบบเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศน์ ที่เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว ซึ่งภายในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นมีเพียงบริเวณหนองจองคำ ที่ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบนันทนาการแห่งเดียวภายในเมือง เนื่องจากเป็นสถานที่ที่เป็นทั้งสวนสาธารณะ สถานที่ท่องเที่ยว ทั้งของคนในเมืองและนักท่องเที่ยว และถือเป็นจุดเด่น(Landmark) ที่สำคัญอีกแห่งของเมือง นอกจากวัดจองคำ-จองกลาง และวัดพระธาตุดอยกองมู จากการศึกษพบว่า นักท่องเที่ยวยังใช้วัดพระธาตุดอยกองมู เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนันทนาการด้วย เนื่องจาก บริเวณวัดตั้งอยู่บนภูเขา ซึ่งสามารถเห็นตัวเมืองแม่ฮ่องสอนได้อย่างชัดเจน (ซึ่งในตอนเช้าจะมีทะเลหมอกในบริเวณตัวเมืองแม่ฮ่องสอน) รวมถึงสวนสาธารณะทำโปงแดงในบริเวณบ้านท่าโปงแดง ตำบลปางหมู ที่ใช้เป็นที่พักผ่อนและสถานที่ออกกำลังกาย

นอกจากนี้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนันทนาการจะรวมอยู่กับการท่องเที่ยวรูปแบบเชิงนิเวศน์(Natural Tourism) ซึ่งการท่องเที่ยวในรูปแบบแม้ว่าจะกระจายตัวอยู่นอกเมืองและกระจายตัวอยู่รอบเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน โดยที่นักท่องเที่ยวจะทำกิจกรรมประเภทนันทนาการร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่กล่าวถึงได้แก่ บ่อน้ำพุร้อนผาบ่อง น้ำตกห้วยแก้ว น้ำตกผาเสื่อ รวมถึงวนอุทยานถ้ำปลา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีบริเวณกว้างและสวยงามเหมาะกับการทำกิจกรรมทางนันทนาการ กิจกรรมการท่องเที่ยวของรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทนี้คือการท่องเที่ยว เยี่ยมชม พักผ่อนและรับประทานอาหาร รวมถึงกิจกรรมทางนันทนาการอื่นๆในรูปแบบเฉพาะบุคคล หรือเป็นกลุ่มคณะ

4.4.3. รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการประชุมหรือสัมมนา (Convention Tourism)

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการประชุมหรือสัมมนานั้น เพิ่งจะได้รับความนิยมในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากภาวะทางด้านเศรษฐกิจของประเทศตั้งแต่ปีพ.ศ.2539

เป็นต้นมา ทำให้ธุรกิจทางการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนเกิดภาวะทรงตัว ซึ่งทำให้มีการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว เพื่อการประชุมและสัมมนาให้ขยายตัวมากขึ้น ซึ่งเดิมนั้น จะจำกัดอยู่ในวงแคบโดยที่จะจำกัดเฉพาะภายในจังหวัด ซึ่งปัจจุบันตั้งแต่ปี 2542 เป็นต้นมา ได้รับความนิยมนมากขึ้นและแม้ว่าจะเป็นอัตราส่วนไม่ถึงร้อยละ 5 ของรูปแบบการท่องเที่ยวทั้งหมดแต่แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของกิจกรรมดังกล่าว ทั้งจากภายในจังหวัด และภายนอกจังหวัด ทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวได้รับความนิยมมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันการท่องเที่ยวในเชิงประชุมหรือสัมมนาเป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยวในภูมิภาคอื่นๆ รูปแบบการท่องเที่ยวประเภทนี้เกิดการปัจจัย 2 ประการคือ

1. สถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูด ทั้งด้านสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศที่ สวยงามและเย็นสบาย
2. ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของเมืองที่มีทั้งอาคาร บ้านเรือน วัดวาอาราม และสภาพแวดล้อมที่เป็นเอกลักษณ์
3. ความพร้อมทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นโรงแรมระดับมาตรฐาน ที่พัก ห้องประชุม รวมถึงระบบการเดินทางที่มีความสะดวก ในหลายรูปแบบทั้งทางอากาศ และทางบก

ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวของรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทนี้คือ การพักผ่อนในห้องพักร้านอาหารและ การทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นในขณะที่มีการประชุมหรือสัมมนาภายในโรงแรม การเที่ยวชมเมืองและเปลี่ยนอิริยาบถ หลังจากเลิกการประชุมหรือสัมมนา รวมถึงการซื้อสินค้าพื้นเมือง และของที่ระลึกก่อนกลับภูมิลำเนา

สรุปแล้วการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น สามารถท่องเที่ยวตลอดทั้งปี ซึ่งในฤดูกาลท่องเที่ยว (ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์) จะเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ในแถบรอบตัวเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็น การล่องแพ การเดินป่า การนั่งช้าง รวมถึง การเที่ยวชมกระเหรี่ยงคอยาว แต่ส่วนใหญ่ก็ยังเข้ามาทำกิจกรรมอื่นในเมือง ในเวลากลางคืน ไม่ว่าจะเป็น การรับประทานอาหาร การพักผ่อน รวมถึงกิจกรรมบริการต่างๆ เช่น การเช่ารถ การซักรีดและการใช้บริการอินเทอร์เน็ต และการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ และการท่องเที่ยวเพื่อการประชุมหรือสัมมนา ที่สามารถทำกิจกรรมได้ตลอดทั้งปี ทำให้ การท่องเที่ยวในเขตเมืองแม่ฮ่องสอนมีรูปแบบที่หลากหลายและสามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ได้มากขึ้น

4.5 องค์ประกอบการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอน

(สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2527: 3-1-3-2) ให้ความเห็นว่าองค์ประกอบของการท่องเที่ยว จะประกอบด้วย 5 ส่วนใหญ่ คือ นักท่องเที่ยว ระบบการเดินทาง แหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวและการติดต่อให้ข้อมูลข่าวสาร

4.5.1. นักท่องเที่ยว (Tourism)

ผู้เดินทางท่องเที่ยว (Tourists) อันได้แก่ นักท่องเที่ยวโพ้นทะเล (International Tourists) นักท่องเที่ยวภูมิภาค (Regional Tourists) นักท่องเที่ยวประจำชาติ (Domestic Tourists) และนักท่องเที่ยวประจำถิ่น (Local Tourists)

1. แนวโน้มนักท่องเที่ยวของตลาดการท่องเที่ยวภาคเหนือตอนบน

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทำการสำรวจจัดเก็บ และข้อมูลประมาณการจำนวนนักท่องเที่ยวโดย TDRl ระหว่างปี 2533-2539 จะเห็นได้ว่า จำนวนนักท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนเพิ่มสูงขึ้นทุกปีและมีแนวโน้มว่า การขยายตัวของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศยังมีอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะภาคเหนือตอนบนกำลังจะพัฒนาเป็นศูนย์กลางของการบริการและการท่องเที่ยวของกลุ่มประเทศในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง นอกจากนี้ ในปี 2541-2542 ประเทศไทยได้จัดให้เป็นปีการท่องเที่ยวไทย "AMAZING THAILAND 1998-1999" ซึ่งมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ขึ้นทั่วประเทศ และการจัดกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 13 ซึ่ง ทั้ง 2 กิจกรรมมีส่วนดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น

สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนภาคเหนือตอนบนนั้น จากข้อมูลนักท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัดตอนบน อันได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย และจังหวัดแม่ฮ่องสอน แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวในแถบอเมริกา และยุโรปมีแนวโน้มลดลง แต่นักท่องเที่ยวแถบเอเชีย อันได้แก่ ญี่ปุ่น มาเลเซีย เกาหลี อินเดีย และโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวกลุ่มชาวจีนที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากภาคเหนือตอนบนของไทย สามารถติดต่อกับมณฑลยูนนาน ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของจีนได้ทั้งทางน้ำ ทางบก ทางอากาศ

ในส่วนของนักท่องเที่ยวชาวไทยนั้น ตลาดการท่องเที่ยวของภาคเหนือตอนบนมีชาวไทยเป็นหลัก ผลการศึกษาของเนาวรัตน์ พลายน้อยและคณะ (พ.ศ.2538 : 40) พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศ มีการเดินทางเฉลี่ย 2.73 ครั้ง ครั้งละ 3.78 วัน หรือเฉลี่ยปีละ 7.21 วัน โดยมีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวทั้งหมด 722.20 บาทต่อคน ซึ่งแนวโน้มของนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศในเขตภาคเหนือตอนบนนั้น จากตารางที่คาดการณ์ได้ว่าจะมีการเพิ่ม

จำนวน มากกว่าร้อยละ 7.5 ต่อปี โดยที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น มีอัตราการเพิ่มจำนวนประมาณ ร้อยละ 9.40 ต่อปี ซึ่ง ถือได้ว่าเป็นอัตราการเพิ่มจำนวนในเกณฑ์ที่สูง (ตาราง 4.4)

ตารางที่ 4.4 ปริมาณนักท่องเที่ยวในภาคเหนือปีพ.ศ. 2540-2545

จังหวัด	ปี 2540	ปี 2541	ปี 2542	ปี 2543	ปี 2544	ปี 2545
เชียงใหม่	3,059,841	3,398,527	3,778,848	4,206,219	4,686,775	5,227,473
เชียงราย	1,023,972	1,134,094	1,256,059	1,391,142	1,540,752	1,706,453
แม่ฮ่องสอน	203,827	215,023	178,480	193,697	231,543	209,326
ลำปาง	1,089,154	1,189,665	1,299,451	1,419,370	1,550,354	1,693,427
พะเยา	554,987	591,396	630,193	671,537	715,592	762,540
น่าน	469,289	531,372	601,676	681,290	771,448	873,548
รวม	6,401,070	7,060,077	7,744,707	8,563,255	9,496,464	10,472,767

ที่มา: สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 1 จ.เชียงใหม่, 2545.

แต่เมื่อเทียบกับจังหวัดในกลุ่มภาคเหนือตอนบนนั้น เมืองแม่ฮ่องสอนจะมีปริมาณนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับกลาง ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว นักท่องเที่ยวนิยมไปเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง และจังหวัดเชียงราย เนื่องจากมีสถานที่ท่องเที่ยวหลายประเภท กระจายตัวกันอย่างสม่ำเสมอ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ประกอบกับเส้นทางคมนาคมที่สะดวกจึงทำให้สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีแหล่งบริการนักท่องเที่ยวที่มีความสะดวกสบายมากกว่า จึงทำให้เป็นแรงดึงดูดที่สำคัญให้นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวโดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่สูงกว่าจังหวัดอื่นในภูมิภาคหลายเท่าตัว (ตารางที่ 4.5-4.6)

ตารางที่ 4.5 ปริมาณนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในภาคเหนือปีพ.ศ. 2540-2545

จังหวัด	ปี 2540	ปี 2541	ปี 2542	ปี 2543	ปี 2544	ปี 2545
เชียงใหม่	999,359	1,057,148	1,118,279	1,182,945	1,251,350	1,323,711
เชียงราย	263,442	291,520	322,591	356,974	395,021	437,123
แม่ฮ่องสอน	86,059	104,946	101,232	111,025	136,876	131,794
ลำปาง	86,803	94,914	103,782	113,480	124,083	135,678
พะเยา	308	338	371	408	448	493
น่าน	5,101	5,577	6,098	6,667	7,290	7,971
รวม	1,441,072	1,554,443	1,652,353	1,771,499	1,915,068	2,036,770

ที่มา: สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 1 จ.เชียงใหม่, 2545.

ตารางที่ 4.6 ปริมาณนักท่องเที่ยวชาวไทยในภาคเหนือปีพ.ศ. 2540-2545

จังหวัด	ปี 2540	ปี 2541	ปี 2542	ปี 2543	ปี 2544	ปี 2545
เชียงใหม่	2,060,482	2,341,379	2,660,569	3,023,274	3,435,425	3,903,762
เชียงราย	760,530	842,574	933,468	1,034,168	1,145,731	1,269,330
แม่ฮ่องสอน	117,768	110,077	77,248	82,672	94,667	77,532
ลำปาง	1,002,351	1,094,751	1,195,669	1,305,890	1,426,271	1,557,749
พะเยา	554,679	591,058	629,822	671,129	715,144	762,047
น่าน	464,188	525,795	595,578	674,623	764,158	865,577
รวม	4,959,998	5,505,634	6,092,354	6,791,756	7,581,396	8,435,997

ที่มา: สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 1 จ.เชียงใหม่, 2545

จากตารางพบว่า จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย ยังเป็นจังหวัดที่มีแนวโน้มของการขยายตัวนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น หากพิจารณานักท่องเที่ยวโดยรวมแล้วจะเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนมีอัตราคงที่ แต่เมื่อพิจารณาถึงระดับนักท่องเที่ยวต่างชาติพบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540-2545 มีแนวโน้มการขยายตัวที่สูงขึ้น

2. แนวโน้มตลาดการท่องเที่ยวของเมืองแม่ฮ่องสอน

ก่อนปี พ.ศ.2528 นั้น ไม่ได้มีการเก็บสถิตินักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้เลย ดังนั้น จึงไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่า สถานการณ์การท่องเที่ยวก่อนหน้านี้เป็นอย่างไร หลังจากที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนตั้งแต่ปีพ.ศ.2525 เป็นต้นมาทำให้จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดท่องเที่ยวจังหวัดใหม่ของภาคเหนือตอนบน และมีแนวโน้มการขยายตัวของนักท่องเที่ยวสูงจังหวัดหนึ่ง

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการดำเนินการอย่างจริงจัง ทั้งในระดับนโยบายของชาติ และของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเอง โดยที่ภายในเขตเมืองนั้น เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา สาธารณูปโภค และสิ่งบริการภายในเมืองเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ภายในเขตเมือง เป็นผลให้สามารถเพิ่มนักท่องเที่ยวมากขึ้นอีก

ในปี พ.ศ.2537 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาแม่ฮ่องสอนมากถึง 171,165 คน (เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2536 ถึงร้อยละ 5.95) ปี พ.ศ.2539 มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็น 190,395 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 203,827 คนในปี พ.ศ.2540 จะเห็นได้ว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวในช่วงปี2537-2540 ประมาณร้อยละ7.8 ต่อปี จากการคาดการณ์ของ TDRl ได้คาดการณ์จำนวนนักท่องเที่ยวในปีพ.ศ. 2540 ไว้ว่าจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในแม่ฮ่องสอน 149,626 คน แต่เมื่อถึงปี พ.ศ.

2540 กลับมีนักท่องเที่ยวมากกว่าที่คาดการณ์ไว้ถึง 54,201 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตราการเติบโตของแม่ฮ่องสอน สูงกว่าที่คาดการณ์ไว้ ถึงเกือบเท่าตัว

เมื่อพิจารณาถึงจำนวนนักท่องเที่ยวย้อนหลัง 5 ปี คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2541-2545 นั้น ปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวแม่ฮ่องสอนรวมแล้วนั้นมีอัตราเพิ่มและลดลงสลับกันไป ปัจจัยที่ทำให้อัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นและลดลง นั้นสาเหตุอาจเกิดจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศ ทำให้นักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวชาวไทย มีจำนวนลดลง ซึ่งเดิมนั้นจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมีจำนวนใกล้เคียงกัน โดยที่นักท่องเที่ยวชาวไทยลดลงจากเดิม ถึง 30,000 คน ขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาตินั้นกลับเพิ่มจำนวนขึ้นเกือบ 30,000 คน แต่จำนวนนักท่องเที่ยวโดยรวมแล้ว ยังมีปริมาณเท่าเดิมคือประมาณ 200,000 คน ต่อปี ซึ่งสามารถดูได้จากตาราง 4.7

ถึงแม้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวจะคงตัวเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศ แต่เมื่อพิจารณาถึงรายได้จากการท่องเที่ยวในปี พ.ศ.2540 มีรายได้ถึง 920 ล้านบาท และในปี พ.ศ.2545 มีรายได้จากการท่องเที่ยวประมาณ 1083.1 ล้านบาท ซึ่งแม้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวจะเท่าเดิม แต่รายได้จากการท่องเที่ยวกลับเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากได้รายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 4.7 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในแม่ฮ่องสอนปีพ.ศ.2541-2545

รายการข้อมูล	ปี 2541	ปี 2542	ปี 2543	ปี 2544	ปี 2545p
นักท่องเที่ยว	204,734.00	167,541.00	182,175.00	220,285.00	201,832.00
ไทย	104,475.00	72,906.00	77,979.00	90,155.00	73,958.00
ต่างประเทศ	100,259.00	94,635.00	104,196.00	130,130.00	127,874.00
นักทัศนาจร	10,289.00	10,939.00	11,522.00	11,258.00	7,494.00
ไทย	5,602.00	4,342.00	4,693.00	4,512.00	3,574.00
ต่างประเทศ	4,687.00	6,597.00	6,829.00	6,746.00	3,920.00
รวม	215,023.00	178,480.00	193,697.00	231,543.00	209,326.00

ที่มา: สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 1 จ.เชียงใหม่, 2545

ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ในปีพ.ศ.2544นั้นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งแม้ว่าแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาตินั้นจะกระจายตัวอยู่บริเวณรอบนอกของเมืองแม่ฮ่องสอนก็ตามที แต่กลับมีกลุ่มพักค้างคืนเพิ่มมากขึ้น โดยที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 23.28 รวมทั้งคนไทยแม้ว่ามีอัตราการขยายตัวต่ำกว่านักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเพียงเล็กน้อย

หากพิจารณาตามพาหนะเดินทางพบว่าส่วนใหญ่จะเดินทางโดยทางเครื่องบิน เนื่องจากความสะดวกสบายกว่า และ รถยนต์ส่วนบุคคลก็ยังคงเป็นที่นิยมใช้ในการเดินทาง โดยเมื่อพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวต่อ 1 วัน พบว่าจะมีการใช้จ่ายเงินประมาณ 1773 บาทต่อคนต่อวัน ซึ่งก่อให้เกิดรายได้มากกว่า 966.43 ล้านบาท ต่อปี

โดยสรุปแล้วเนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจที่มีความผันผวน ทั้งภายในและภายนอกประเทศ จึงทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวทรงตัว ซึ่งแม้ว่าจะมีหลายปัจจัยในการดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ศักยภาพของพื้นที่รวมถึงโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวยังเป็น แรงดึงดูดที่สำคัญให้เกิดการท่องเที่ยวในภูมิภาค และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการศึกษาและคาดการณ์จำนวนนักท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและภาคเหนือตอนบนในระยะเวลา 5 ปี ชำนาญ พบว่ามีอัตราการขยายตัวมากถึงร้อยละ 9 ต่อปี แม้ว่าจะอยู่ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ (ตารางที่ 4.8) ตารางที่ 4.8 การคาดการณ์จำนวนนักท่องเที่ยวในภาคเหนือ ปีพ.ศ.2546-2550

จังหวัด	ปี 2546	ปี 2547	ปี 2548	ปี 2549	ปี 2550	อัตราการเพิ่มเฉลี่ย
เชียงใหม่	1,400,257	1,481,228	1,566,882	1,657,489	1,753,335	6
เชียงราย	483,713	535,269	592,319	655,450	725,309	11
แม่ฮ่องสอน	147,545	161,415	176,590	193,191	211,353	9
ลำปาง	148,356	162,218	177,193	193,950	212,072	9
พะเยา	541	595	654	718	789	10
น่าน	8,716	9,529	10,420	11,393	12,457	9
รวม	2,189,128	2,350,254	2,524,058	2,712,191	2,915,315	7

ที่มา: สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 1 จ.เชียงใหม่, 2545.

หมายเหตุ: คาดการณ์จำนวนนักท่องเที่ยวจากข้อมูลนักท่องเที่ยวปี 2540-2543

4.5.2. ระบบการเดินทาง (Transportation Networks)

ระบบการเดินทาง (Transportation Networks) ซึ่งจะประกอบด้วย โครงข่ายการสัญจรประเภทของการเดินทาง (Network, Mean of Transportation) สถานีของการขนส่งและการเดินทาง (Modes of transportation) การบริการและความสะดวกในการเดินทาง (Transportation and Services and Facilities) ซึ่งการเดินทางและขนส่งหมายถึง การจัดทำให้มีการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวด้วยพาหนะประเภทต่างๆ จากภูมิลำเนาไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการและกลับมาสู่ภูมิลำเนา การขนส่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือการขนส่งทางรถยนต์ การขนส่งทางรถไฟ การขนส่งทางเรือ การขนส่งทางเครื่องบินเมื่อนักท่องเที่ยวตัดสินใจจะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวใดแล้วต้องมีบริการขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น

ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น มีรูปแบบการเดินทางหรือการขนส่ง เพียง 2 ประเภท ดังนี้

1. การขนส่งทางรถยนต์

การขนส่งทางรถยนต์ทางบกนั้นจะใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1095 ซึ่งนอกจากจะใช้รถยนต์ส่วนบุคคลแล้วนั้น ยังมีบริการรถโดยสารประจำทางอีก 3 สายดังนี้

- บริษัทขนส่งจำกัด ให้บริการรถโดยสารเส้นทาง แม่ฮ่องสอน-กรุงเทพฯ ตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข108 ใช้เวลาเดินทาง 15 ชั่วโมง

- บริษัทเปรมประชาจำกัด ให้บริการรถโดยสารเส้นทาง แม่ฮ่องสอน-แม่สะเรียง-เชียงใหม่ ตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข108 ใช้เวลาเดินทาง 9 ชั่วโมง

- บริษัทเปรมประชาจำกัด ให้บริการรถโดยสารเส้นทาง แม่ฮ่องสอน-ปาย-เชียงใหม่ ตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข1095 ใช้เวลาเดินทาง 8 ชั่วโมง

2. การขนส่งทางเครื่องบิน

การขนส่งทางอากาศหรือทางเครื่องบินนั้น อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการบินพาณิชย์ ผู้เป็นเจ้าของท่าอากาศยานจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยให้บริษัทการบินไทยจำกัด เช่า เพื่อให้บริการการบินเส้นทางบินแม่ฮ่องสอน-เชียงใหม่ ที่ใช้เวลาเดินทาง 25 นาที และเส้นทางบินแม่ฮ่องสอน-เชียงใหม่- กรุงเทพฯ ที่ใช้ระยะเวลาเดินทาง 1.30 ชั่วโมง โดยที่อาคารผู้โดยสารของท่าอากาศยานจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้รับการปรับปรุงตามมาตรฐาน ISO9002 ในปีพ.ศ.2543 เทียบเท่ากับท่าอากาศยานสากล แห่งอื่นๆของประเทศไทย ซึ่งสามารถรองรับผู้โดยสารได้ประมาณ 1,000 คน ต่อวัน

จากการศึกษาถึงพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งด้านทรัพยากรด้านธรรมชาติ หรือวัฒนธรรม ซึ่งเมื่อพิจารณา จากการเดินทางของนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนั้นนิยมเดินทางด้วยเครื่องบิน เนื่องจากความสะดวกสบาย รองลงมาเป็นการเดินทางโดยรถส่วนตัวซึ่งจะขับมาจากจังหวัดใกล้เคียง ในส่วนของการเดินทางโดยรถส่วนตัวนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากนักท่องเที่ยวต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวยังจังหวัดใกล้เคียงก่อน

เมื่อพิจารณาจากจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่จำแนกตามประเภทของการเดินทางในระยะ 5 ปีตั้งแต่พ.ศ.2541-2545 (ตาราง4.10) พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมที่จะเดินทางด้วยรถยนต์เพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบเป็นอัตราส่วน แต่ในทางกลับกันนักท่องเที่ยวชาวไทยกลับมีแนวโน้มการเดินทางด้วยเครื่องบินน้อยลง ส่วนหนึ่งเกิดจากการปรับราคาของราคาตั๋วโดยสารเครื่องบินขึ้นอีก

ร้อยละ 13 และการยกเลิกเที่ยวบินของบริษัทการบินกรุงเทพ(Bangkok Airways) เส้นทางกรุงเทพ-แม่ฮ่องสอน เหลือเพียงบริษัทการบินไทย ที่ยังให้บริการเส้นทางกรุงเทพ-เชียงใหม่ -แม่ฮ่องสอนจนกระทั่งปีพ.ศ.2545 บริษัทการบินไทยได้ปรับราคาค่าโดยสารเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ30 ทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทยใช้บริการด้วยเครื่องบินน้อยลง และหันไปใช้บริการการเดินทางด้วยวิธีอื่นมากขึ้น เนื่องจากเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูงทำให้แนวโน้มของนักท่องเที่ยวชาวไทยมีแนวโน้มลดลง ตารางที่4.9 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยจำแนกตามการเดินทาง ปีพ.ศ. 2541-2545

รายการเดินทาง	ปี 2541	ปี 2542	ปี 2543	ปี 2544	ปี 2545
เครื่องบิน	37,468	17,402	24,611	33,151	19,368
รถโดยสารประจำทาง	22,089	19,422	10,669	14,649	24,632
รถส่วนตัว	36,682	18,270	47,392	46,867	33,532
อื่นๆ	1,104	-	-	-	-
รวม	97,343	55,094	82,672	94,667	77,532
เดินทางโดยบริษัททัวร์	12,734	11,764			
รวมทั้งหมด	110,077	66,858	82,672	94,667	77,532

ที่มา: สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 1 จ.เชียงใหม่, 2545.

เมื่อพิจารณาการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในระยะ 5 ปี คือตั้งแต่ปีพ.ศ. 2541-2545 (ตาราง 4.11) จะพบว่า แม้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีแนวโน้มสูงขึ้น แต่รูปแบบการเดินทางจากที่นักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมมาท่องเที่ยวเกี่ยวกับบริษัททัวร์ กลับหันมาเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว และการเดินทางด้วยเครื่องบินมากขึ้น ซึ่งการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว เป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

ตารางที่ 4.10 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจำแนกตามการเดินทางปีพ.ศ. 2541-2545

รายการเดินทาง	ปี 2541	ปี 2542	ปี 2543	ปี 2544	ปี 2545
เครื่องบิน	29,734	32,666	51,370	64,333	27,114
รถโดยสารประจำทาง	18,621	21,086	24,600	27,842	26,438
รถส่วนตัว	30,739	15,820	34,288	44,701	76,938
อื่นๆ					1,304
รวม	79,094	69,572	110,258	136,876	131,794
เดินทางโดยบริษัททัวร์	25,852	26,066			
รวมทั้งหมด	104,946	95,638	110,258	136,876	131,794

จากการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวร้อยละ59 นิยมเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว นอกจากนั้นร้อยละ26 นิยมเดินทางด้วยเครื่องบิน เมื่อศึกษาเพิ่มเติมถึงการเดินทางภายในเมืองแล้วยังพบว่า

ร้อยละ65 เดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว ซึ่งร้อยละ25 เลือกที่จะเดินทางด้วยรถรับจ้างและรถเหมา เนื่องจากภายในเมืองแม่ฮ่องสอนยังไม่มีระบบขนส่งสาธารณะภายในเมือง นอกจากรถรับจ้าง

4.5.3.แหล่งท่องเที่ยว (Tourist Attractions)

1.แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและโบราณสถาน

ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มวัดวาอารามต่างๆในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งจะก่อสร้างด้วยศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมแบบไทยใหญ่-พม่า ที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเมืองแม่ฮ่องสอน ดังนี้

วัดพระธาตุดอยกองมู

ตั้งอยู่บนดอยกองมูทางทิศตะวันตกของตัวเมืองแม่ฮ่องสอน เดินทางโดยแยกจากทางหลวงสาย 108 ตรงบริเวณอนุสาวรีย์พระยาสิงหนาทราชาขึ้นไปทางซ้ายมือ เป็นทางลาดยางชันภูเขาไปอีกประมาณ 1.5 กิโลเมตร ก็จะถึงบริเวณวัด

วัดพระนอน

ตั้งอยู่เชิงดอยกองมู เป็นที่ประดิษฐานพระนอนองค์ใหญ่ สร้างด้วยศิลปะไทยใหญ่ และเป็นพระนอนองค์ขนาดใหญ่ 12 เมตร ซึ่งมีพุทธลักษณะงดงามมาก อยู่ระหว่างทางที่จะขึ้นไปนมัสการพระธาตุดอยกองมู เป็นสิ่งใดที่มีลักษณะงดงามและสมบูรณ์มาก

วัดก้ำก้อ

(เป็นภาษาไตแปลว่า ดอกบุญนาค) ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับวัดพระนอน เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองแม่ฮ่องสอน สร้างเมื่อ พ.ศ. 2433มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่งดงามไม่แพ้วัดอื่น โดยเฉพาะลักษณะพิเศษที่มีหลังคาคลุมทางเดิน ตั้งแต่ซุ้มทางเข้าไปสู่ศาลา

วัดหัวเวียงหรือวัดกลางเมือง

ตั้งอยู่ที่ถนนสีหนาทบำรุง ตำบลจองคำ (อยู่ติดกับตลาดเช้าบริเวณสี่แยกไฟแดง) เป็นวัดที่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ.2406 เป็นที่ประดิษฐานของพระเจ้าพาราละแข่ง มีประวัติว่าหล่อจำลองจาก “พระมหามุนี” ซึ่งเป็นเจ้าพาราละแข่งองค์จริง ณ เมืองมณฑลไชย ประเทศพม่า ประดิษฐานที่วัดหัวเวียง หรือวัดกลางเมือง ชาวแม่ฮ่องสอนถือว่าเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคูเมืององค์หนึ่ง

วัดจองคำ

อยู่บริเวณสวนสาธารณะหนองจองคำ เป็นวัดเก่าแก่ สร้างเมื่อ พ.ศ.2370 โดยช่างฝีมือชาวไทยใหญ่เป็นศิลปะแบบไทยใหญ่ที่แปลกและงดงามมาก หลังคาวัดเป็นรูปปราสาท เพราะมีคติว่าปราสาทเป็นของสูง ผู้ที่ประทับอยู่ในปราสาทควรจะเป็นพระมหากษัตริย์หรือตัวแทนพระศาสนา เหตุที่เรียกชื่อวัดจองคำ เนื่องจากเสาวัดประดับด้วยทองคำเปลว

วัดจองกลาง

ตั้งอยู่ข้างกับวัดจองคำ ภายในวิหารมีแท่นบูชาตั้งพระพุทธรูปสี่หิ๊งค์จำลอง ปิดทองเหลืองอร่ามไปทั่วองค์ มีสิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ อีก เช่น ตุ๊กตาแกะสลักด้วยไม้เป็นรูปคนและสัตว์เกี่ยวกับพระเวสสันดรชาดก ฝีมือแกะสลักของช่างชาวพม่า ซึ่งนำมาจากพม่าตั้งแต่ พ.ศ.2400 นอกจากนี้ทางด้านจิตรกรรมยังมีภาพวาดบนแผ่นกระจกเรื่องพระเวสสันดรชาดกและภาพประวัติเจ้าชายสิทธัตถะ ตลอดจนภาพแสดงให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนสมัยนั้นหลายภาพมีคำบรรยายใต้ภาพเป็นภาษาพม่าและมีบันทึกบอกไว้ว่าเป็นฝีมือของช่างไทยใหญ่จากมณฑลตะเลย์

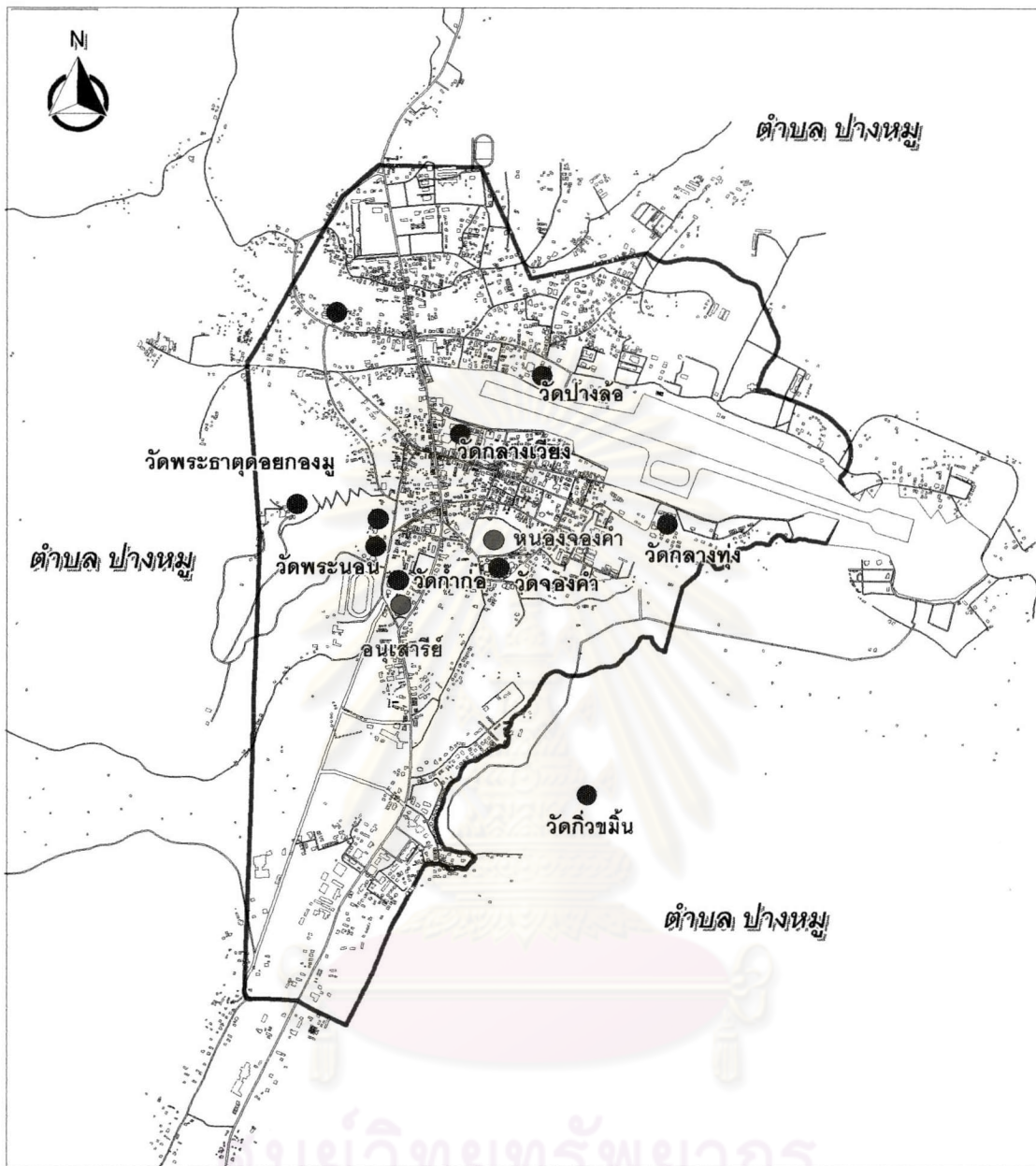
อนุสาวรีย์พระยาสิงหนาทราชา

ตั้งอยู่ต้นถนนขุนลุมประพาส พระยาสิงหนาท ได้รวบรวมผู้คนตั้งหมู่บ้านขึ้นชื่อว่า “บ้านขุนยวม” ต่อมาได้ยกขึ้นเป็นเมืองแม่ฮ่องสอน และได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองแม่ฮ่องสอนคนแรก จากบริเวณอนุสาวรีย์พระยาสิงหนาทราชานี้ เมื่อมองตรงขึ้นไปจะเห็นองค์พระธาตุดอยกองมู อยู่บนยอดเขา

วัดร้างคอกแก้วขมิ้น

ตั้งอยู่ยอดเขา บริเวณหัวสนามบินมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ สภาพเดิมขององค์เจดีย์ถูกซุดเจาะหาโบราณวัตถุ จนเสียหายพังทลายแต่โครงสร้างส่วนอื่น เช่น กำแพงแก้ว และลานประทักษิณยังคงอยู่จึงสามารถศึกษา องค์ประกอบและรูปแบบสถาปัตยกรรมได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง กรณีศึกษา:เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

แผนที่ 4.2 สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในเมืองแม่ฮ่องสอน

สัญลักษณ์

- เขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน
- แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม
- แหล่งท่องเที่ยวประเภทการพักผ่อนและนันทนาการ

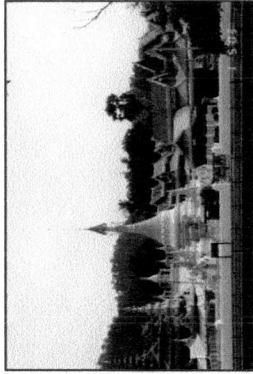
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

0 2 4กม.

ที่มา : จากการศึกษา

ภาพ 4.5 สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเมืองแม่ฮ่องสอน

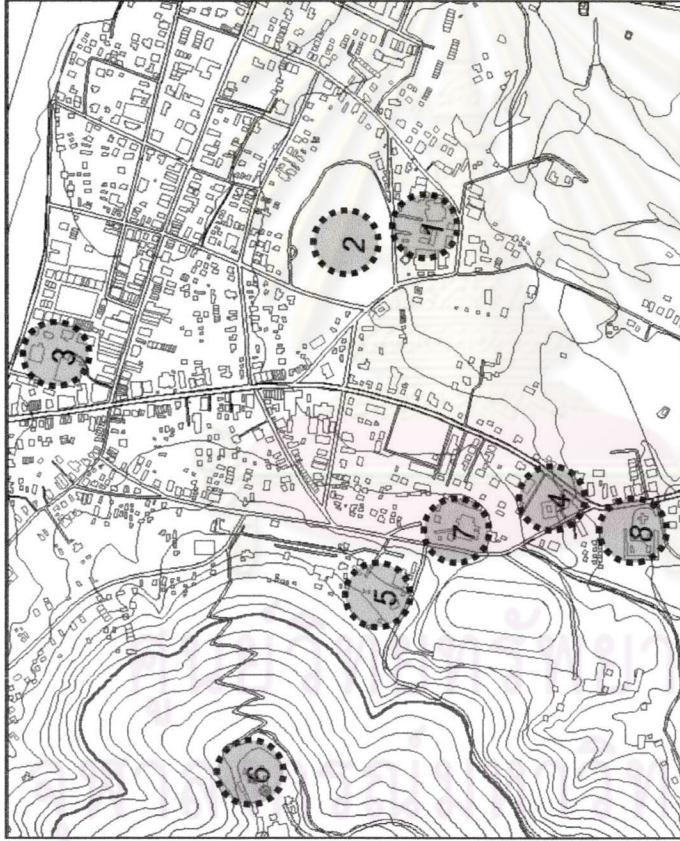
1. วัดจองคำ-จองกลาง

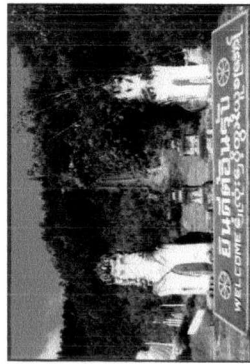
2. วัดจองคำ-หนองจองคำ

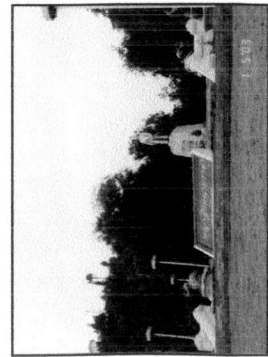
3. วัดพระธาตุดอยกองมู-พระเจ้าพรดลและแข่ง

6. วัดพระธาตุดอยกองมู

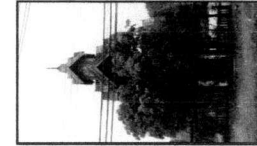
5. มโนโตทางขึ้นพระธาตุดอยกองมู-วัดพระนอน

4. อนุสาวรีย์พญาสิงหนาทราชา

8. อาคารแบบไทยใหญ่

7. วัดก้ำก่อ-สังฆาวังวัดก้ำก่อ

2. แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติและพักผ่อนหย่อนใจ

ในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติและพักผ่อนหย่อนใจนั้น ส่วนใหญ่จะมีอยู่ในพื้นที่รอบๆตัวเมืองแม่ฮ่องสอน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมืองแม่ฮ่องสอน เนื่องจากอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มน้ำปาย-แม่ฮ่องสอน ซึ่งสามารถเดินทางจากตัวเมืองออกไปได้อย่างสะดวกและใช้เวลารวดเร็ว เนื่องจาก สถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้นจะตั้งอยู่ไม่ไกลจากเมือง

หนองจองคำ

เป็นสวนสาธารณะตั้งอยู่ใจกลางเมือง เป็นหนองน้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีน้ำตลอดปี เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวเมืองและนักท่องเที่ยว และใช้เป็นสถานที่จัดงานประเพณีที่สำคัญ ๆ ของจังหวัดด้วย

ศูนย์ศิลปาชีพจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตั้งอยู่ที่ถนนขุนลุมประพาส ตรงข้ามหน่วยประสานงานป้องกันรักษาป่า(นปป) แม่ฮ่องสอน เป็นโครงการในพระบรมราชินูปถัมภ์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2527 ตามพระราชดำริในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นสถานที่ฝึกอบรมและส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ ให้แก่ราษฎรทั้งชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขา

บ่อน้ำร้อน

ในเขตอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน มีบ่อน้ำร้อนเจือปนแร่กำมะถันอยู่ 2 แห่ง คือ หมู่บ้านผาบ่องและหมู่บ้านห้วยโป่งในบริเวณพื้นที่ 8 ไร่และ 2 ไร่ ตามลำดับโดยเฉพาะที่บ่อน้ำร้อนผาบ่องมีการปรับปรุงให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอีกแห่งหนึ่งของอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน

เขื่อนผลิตไฟฟ้าพลังน้ำผาบ่อง

อยู่ห่างจากตัวเมืองแม่ฮ่องสอนไปทางทิศใต้ประมาณ 12 กิโลเมตร เป็นเขื่อนกั้นลำน้ำแม่ละมาด และผลิตกระแสไฟฟ้าใช้ในตัวเมืองแม่ฮ่องสอน บริเวณตัวเขื่อนมีศาลาพักผ่อนเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ อากาศสบายมีลมพัดตลอดเวลา

กระเหรี่ยงคอยาวบ้านน้ำเพียงดิน

อยู่ในเขตตำบลผาบ่อง เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมล่องเรือตามลำน้ำปาย ผ่านบ้านห้วยเตื่อไปจนถึงบ้านน้ำเพียงดินโดยเรือหางยาว ตลอดเส้นทางที่ล่องเรือไปตามลำน้ำจะผ่านระลอกน้ำที่ลดระดับลดหลั่นกันไปคล้ายธารน้ำตกนับเป็นทัศนียภาพที่งดงามแปลกตา จุดเด่นของบ้านน้ำเพียงดิน คือวิถีชีวิตของชาวปาดอง (กระเหรี่ยงคอยาว) การแต่งกายผู้ชายจะสวมกางเกงขายาว เสื้อตัวสั้น และมีผ้าโพกศีรษะ ผู้หญิงสวมเสื้อทรงกระบอกสีขาวยาวถึงสะโพก กระโปรงสีดำยาวถึงเข่า ทรงผมไว้หน้าม้า มีผ้าแถบโพกศีรษะ และสวมห่วงคอทองเหลืองเพื่อเป็นการแสดงฐานะ กันภูตผีปีศาจ และกันการแต่งงานข้ามเผ่า

กระเหรียงคอยาวบ้านในซอย

ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองแม่ฮ่องสอน 33 กิโลเมตร เดินทางตามทางหลวงหมายเลข 1095 ไปทางอำเภอปางมะผ้า ผ่านบ้านปางหมูข้ามสะพานแม่น้ำปาย บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 199 แยกซ้ายมือไปตามถนน รพช. 1 กิโลเมตร เมื่อพบสามแยกให้เลี้ยวซ้ายไปตามทางรพช. สายบ้านนายสอยอีก 17 กิโลเมตร บ้านกระเหรียงคอยาวจะอยู่เลยบ้านนายสอยไปประมาณ 2 กิโลเมตร ทางช่วงนี้จะเป็นลูกรังจะต้องใช้รถกระบะ

กระเหรียงคอยาวบ้านห้วยเสือเต่า

หมู่บ้านนี้ใกล้กับตัวเมืองแม่ฮ่องสอน เดินทางจากตัวเมืองไปทางอำเภอขุนยวมผ่านหน้าศาลากลาง ถึงแยกไฟแดงซ้ายมือจะมีปั๊มน้ำมันเล็กๆ ๗ ตรงมุมถนนให้เลี้ยวซ้ายไปอีกประมาณ 12 กิโลเมตร ก็จะถึงบ้านห้วยเสือเต่า ถนนเป็นคอนกรีตและร่วมรินตลอดทาง

บ้านยอดดอย (หมู่บ้านแม่วไมโครเวฟ)

เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง ที่อาศัยอยู่บนดอยสูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000 เมตร มีความเป็นอยู่เรียบง่ายและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัดจึงเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวอยากเดินทางไปสัมผัสโดยเดินทางจากแม่ฮ่องสอนไปหมู่บ้านป่าลาน 32 กม. (เส้นทางแม่ฮ่องสอน - ขุนยวม ประมาณกิโลเมตรที่ 234) และเลี้ยวซ้ายขึ้นหมู่บ้าน ซึ่งเป็นทางลาดยางสูงชันประมาณ 8 กิโลเมตร

อุทยานแห่งชาติถ้ำปลา - ผาเสื่อ

มีพื้นที่ประมาณ 488 ตารางกิโลเมตร อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง และอำเภอปางมะผ้า ภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน ประกอบด้วยป่าดิบเขา ป่าสนเขา ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง เป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำปาย สถานที่น่าสนใจของอุทยานได้แก่

ถ้ำปลา

ตั้งอยู่ที่บ้านห้วยผา ตำบลห้วยผา ห่างจากตัวเมืองประมาณ 17 กิโลเมตร ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1095 (แม่ฮ่องสอน-ปาย) กิโลเมตรที่ 191-192 เส้นทางลาดยาง สามารถเดินทางไปชมได้ทุกฤดูกาล บริเวณโดยรอบเป็นลำธารและป่าเขา ถ้ำปลาดังอยู่บริเวณเชิงเขามีลักษณะเป็นแอ่งน้ำขนาดใหญ่กว้างประมาณ 2 เมตร ลึก 1.50 เมตร ภายในแอ่งน้ำมีน้ำไหลออกจากถ้ำได้ภูเขาอยู่ตลอดเวลา และมีปลาตัวโต ๆ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เรียกว่าปลามุงหรือปลาคัง เป็นปลาที่มีเกล็ดขนาดใหญ่ในวงศ์เดียวกับปลาคาร์ฟ และถึงแม้จะมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ก็ไม่มีใครกล้าทำอันตราย เนื่องจากมีความเชื่อว่าเป็นปลาเจ้า หากใครนำไปรับประทานแล้วจะต้องมีอันเป็นไป ปัจจุบันบริเวณอุทยานถ้ำปลาได้รับการปรับปรุง เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจสำหรับชาวเมืองและนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม

น้ำตกผาเสือ

ตั้งอยู่ในเขตตำบลหมอกจำแป่ ห่างจากตัวเมืองแม่ฮ่องสอน ตามเส้นทางสู่อำเภอลำปาง (เส้นทาง 1095) บริเวณกิโลเมตรที่ 191 แยกไปตามทางขึ้นสู่พระตำหนักปางตองอยู่ห่างจากถนนประมาณ 100 เมตร รวมระยะทางประมาณ 26 กิโลเมตร น้ำตกแห่งนี้ไหลลงมาจากน้ำตกแม่สะงา ในพม่า เป็นน้ำตกขนาดกลางสูงประมาณ 10 เมตร กว้าง 15 เมตร ช่วงฤดูฝนสายน้ำจะตกลงมาเต็มหน้าผาหินกว้างลักษณะคล้ายเสือปูลาด มีน้ำตลอดปีช่วงที่เหมาะสมจะไปท่องเที่ยวคือเดือนกรกฎาคม-กันยายน

พระตำหนักปางตอง

อยู่ในเขตตำบลหมอกจำแป่ สามารถเดินทางไปโดยใช้เส้นทางเดียวกับทางเข้าน้ำตกผาเสือต่อไปอีกประมาณ 5 กิโลเมตร (ถนนห้วยขา-บ้านป่าแปก) ตัวเรือนประทับแรมตั้งอยู่บนยอดเขาสูงที่บ้านปางตอง ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงปางตอง เปิดให้เข้าชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา 08.30 - 16.30 น.

หมู่บ้านรักไท (แม่ฮ่อ)

ตั้งอยู่ ต.หมอกจำแป่ ห่างจากตัวเมืองแม่ฮ่องสอนประมาณ 44 กิโลเมตร ผ่านน้ำตกผาเสือขึ้นเขาเป็นทางลาดยาง บ้านรักไทหรือบ้านแม่ฮ่อเป็นหมู่บ้านสุดท้ายก่อนถึงชายแดนไทย-พม่า ประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่อพยพหนีภัยมาจากทางตอนใต้ของจีนในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ บริเวณหมู่บ้านมีทะเลสาบสวยงาม นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมวิถีชีวิตวัฒนธรรมจีนฮ่อซึ่งยังคงสืบทอดประเพณีไว้หลายอย่างทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน ลักษณะบ้านบางส่วนเป็นบ้านแบบเก่าทำจากดินเหนียวผสมฟางข้าว รวมทั้งอาหารตำรับจีนตอนใต้แถบมณฑลยูนนาน นอกจากนี้ยังสามารถชิมชาเลิศรสจากชาพันธุ์ดีซึ่งมีจำหน่ายในหมู่บ้าน

3.กิจกรรม งานประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

งานเมืองสามหมอก

จัดขึ้นทุกปีประมาณต้นเดือนกุมภาพันธ์ มีการออกร้านจากหน่วยงานราชการ เอกชน และองค์กรต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ผลงานของแต่ละหน่วยงานรวมทั้งการแสดงมหรสพรื่นเริง เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับความเพลิดเพลินกับกิจกรรมต่างๆในงาน หลังจากที่ได้ตรากตรำกับการทำงานมาตลอดปี นอกจากนี้ ในงานยังจัดให้มีการแสดงของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อให้งานมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

งานประเพณีปอยส่างลอง(ประเพณีบวชลูกแก้ว)

หรืองานบวชลูกแก้ว ตามแบบฉบับของชาวไทยใหญ่ ซึ่งถือว่าการบรรพชาสามเณรได้ ภูศลแรงกว่าบวชพระ จึงมักจัดกันอย่างยิ่งใหญ่ ระหว่างเดือนมีนาคม- พฤษภาคม เด็กที่จะ บรรพชาเรียกว่า “ส่างลอง” เมื่อกำหนดจัดงานก็จะโกนผมแต่ไม่โกนคิ้ว(พระภิกษุพม่าไม่โกนคิ้ว) แล้วแต่งกายอย่างสวยงามด้วยเครื่องประดับอันมีค่า เช่น สวมสายสร้อย กำไล แหวน และใช้ผ้า โทกศรีระแบบพม่า สวมถุงเท้ายาว นุ่งโสร่ง ทาแป้งขาว เขียนคิ้วทาปาก แล้วพาไปขี่ม้า ถ้าไม่มีม้า ก็จะใช้คอกคน ซึ่งเรียกว่า “พี่เลี้ยง” หรือ “ตะแบส่างลอง” แล้วแห่ไปตามถนนสายต่าง ๆ มีกลดทอง หรือ “ทีคำ” แบบพม่ากันกันแดด ปัจจุบันประเพณีได้มีการกำหนดรูปแบบให้เป็นการบรรพชา สามเณรแบบสามัคคี คือ จัดให้มีการบรรพชาส่างลองเป็นจำนวนมากในคราวเดียวกันทุกปีในช่วง ต้น ๆ เดือนเมษายนของทุกปีทำให้ประเพณีปอยส่างลองจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความยิ่งใหญ่และ สงดงามเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว

งานประเพณีสงกรานต์

เป็นงานประเพณีขึ้นปีใหม่ของชาวไทยใหญ่และชาวเหนือ ซึ่งจะมีกิจกรรมต่างๆ ทั้งกั กรรมทางด้านศาสนาและกิจกรรมการละเล่นต่างๆในช่วงระหว่างวันที่ 12-15 เมษายนของทุกปี มีการจัดกิจกรรมทั้งการละเล่นในท้องถิ่น และกิจกรรมประเพณีต่างเพื่อเป็นจุดดึงดูดการท่องเที่ยว โดยเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

งานประเพณีจองพารา (งานปอยเหลินสิบเอ็ด)

คือประเพณีส่วนหนึ่งในงานเทศกาลออกพรรษา คำว่า “จองพารา” เป็นภาษาไทยใหญ่ แปลว่า “ปราสาทพระ” การบูชาจองพารา คือการสร้างปราสาทเพื่อคอยรับเสด็จพระพุทธเจ้าที่เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เทศกาลนี้จัดขึ้นระหว่างวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 หรือในราวเดือน ตุลาคม กิจกรรมภายในงานชาวบ้านจะช่วยกันสร้างปราสาทจำลองที่เรียกว่า จองพารา ประดับไว้ ตามบริเวณวัดและบ้านเรือนและแห่ขบวนรูปสัตว์ต่างๆเพื่อแสดงความยินดีที่พระพุทธเจ้าเสด็จ กลับมา ในวันขึ้น 13 ค่ำ จะมีตลาดนัดออกพรรษาหรือกาตหลู่ โดยมีการจุดตะเกียงและเทียนใน ตลาดตั้งแต่กลางคืนจนถึงรุ่งเช้า เพื่อให้ชาวบ้านได้จับจ่ายซื้อของเตรียมงานไฟ สำหรับวันขึ้น 14 ค่ำเป็นวันดา หรือวันจัดเตรียมของที่ใช้ทำบุญออกพรรษา โดยเฉพาะการเตรียมจองพารา เช่น กระดาษเงิน กระดาษทอง และในวันขึ้น 15 ค่ำ อันเป็นวันออกพรรษานั้น ตั้งแต่เช้าตรู่ประชาชน พร้อมใจกันไปทำบุญตามวัด บางวัดจัดให้มีการตักบาตรเทโว ส่วนในตอนเย็นจะนำดอกไม้ธูป เทียนและขนมข้าวต้มไปขอขมาบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่

งานประเพณีจองพาราในปัจจุบันเป็นการจัดขบวนแห่จองพาราไปตามถนนสายสำคัญ มี การประกวดจองพารา ในงานประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ดของจังหวัด ซึ่งจะจัดกิจกรรมทางศาสนา

และการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นเมือง โดยใช้งานประเพณีเข้ามาเป็นจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในเมืองในช่วงออกพรรษา โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบคือเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน และสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประเพณีลอยกระทง

หรืองานเหลินสิบสอง จัดขึ้นในวันเพ็ญเดือนสิบสอง โดยชาวบ้านจะจัดทำกระทงเล็กๆ ปล่อยให้ลอยตามแม่น้ำ มีการประกวดกระทงใหญ่ที่หนองจองคำ ซึ่งเป็นหนองน้ำสาธารณะกลางเมือง มีการแสดงมหรสพรื่นเริง ตามบ้านเรือนจะมีการจุดประทัดไฟสว่างไสว นอกจากนี้ยังมีการลอยกระทงสวรรค์ โดยนำกระทงที่จุดประทัดไฟแล้วผูกติดกับลูกโป่งลอยขึ้นไปในอากาศ พิธีนี้จัดขึ้นที่วัดพระธาตุดอยกองมู นอกจากนี้ยังมีศิลปะที่น่าสนใจของชาวไตคือศิลปะการแสดงและดนตรีซึ่งแตกต่างจากของล้านนา และมักจะนำเข้ามาร่วมในงานบุญงานแห่ต่างๆ อยู่เสมอ อาทิ “ฟ้อนกิ่งกะหล่ำ” ซึ่งได้รับความนิยมที่สุด ผู้แสดงจะใส่ปีกใส่หางบินร่ายรำ นอกจากนี้ยังมีการฟ้อนตัวสัตว์ต่างๆ ที่มีความเชื่อว่าอาศัยอยู่ที่ป่าหิมพานต์ เช่น ฟ้อนนก ฟ้อนผีเสื้อ ฟ้อนม้า เป็นต้น

งานเทศกาลชิมชาบ้านรักไท

งานเทศกาลชิมชาบ้านรักไท จัดขึ้นในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ บริเวณหมู่บ้านรักไท หมู่ 6 ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง หมู่บ้านรักไทเป็นหมู่บ้านชายแดน อยู่ในความควบคุมของกองทัพอากาศที่ 3 ราษฎรมีอาชีพปลูกชาเป็นหลักมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางขึ้นไปเที่ยวเป็นจำนวนมาก การจัดงานเทศกาลชิมชาขึ้นเพื่อเป็นการสนับสนุนเกษตรกรผู้ปลูกชาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ภายในงานมีการชิมชารอบหมู่บ้านเที่ยวชมธรรมชาติ ชิมชาชั้นดี ชมการแสดงจากชาวจีนยูนาน และการละเล่นพื้นบ้าน หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ สำนักงานเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอนและองค์การบริหารส่วนตำบลหมอกจำแป่

งานเปิดฤดูกาลท่องเที่ยวเมืองแม่ฮ่องสอนและงานดอกบัวตองบาน

จัดขึ้นประมาณเดือนพฤศจิกายนของทุกปี “ดอกบัวตอง” เป็นดอกไม้ป่าสีเหลืองในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะมีมากที่บริเวณบ้านแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง และดอยแม่อูคอ อำเภอขุนยวม เมื่อถึงระยะที่ดอกบัวตองบานตามริมเส้นทางตลอดจนภูเขาที่สลับซับซ้อนกันอยู่นั้นจะเป็นสีเหลืองสว่างไสวไปด้วยสีของดอกบัวตองดูงดงามมาก จังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงได้จัดงานเทศกาลบัวตองบานขึ้นเพื่อเป็นการชมความงามของธรรมชาติ และชมวัฒนธรรมประเพณีของชาวไต และชาวไทยภูเขา โดยจะจัดที่บริเวณอำเภอขุนยวมในงานมีการละเล่นและมหรสพทั้งของพื้นเมืองและร่วมสมัยมีการประกวดธิดาบัวตอง การแสดงศิลปวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา การแสดงสินค้าพื้นเมือง การแข่งขันกีฬาชาวดอย ฯลฯ ตลอดจนนิทรรศการต่าง ๆ และการนำเที่ยวชมดอกบัวตองบนดอยแม่อูคอและถือเป็นการเริ่มฤดูกาลท่องเที่ยวของจังหวัด

4.5.4. สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว (Facilities Utilities)

เป็นสรรพสิ่งทีรองรับในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวกสบายและปลอดภัยโดยสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยตรง

เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะประกอบด้วย 2 อย่าง คือ

1.1 การอำนวยความสะดวกในการเข้าและออกนอกประเทศ ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการขนถ่ายกระเป๋าเดินทาง การตรวจตราหนังสือเดินทาง การตรวจค้นสิ่งของติดตัว การต่อวีซ่า เป็นต้น

ซึ่งจากการศึกษานั้น ความสะดวกในด้านการเข้าและออกนอกประเทศสำหรับนักท่องเที่ยว นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการอำนวยความสะดวกในด้านพิธีการทางศุลกากร สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติขาออกเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากในส่วนของ การเข้าประเทศนั้นจะต้องผ่านพิธีการทางศุลกากร จากท่าอากาศยานสากลกรุงเทพฯ หรือท่าอากาศยานสากลแห่งอื่นๆ ก่อนที่จะเข้ามาถึงเมืองแม่ฮ่องสอน ส่วนในเรื่องของความสะดวกในการขนถ่ายกระเป๋าเดินทาง การตรวจตราหนังสือเดินทาง การตรวจค้นสิ่งของติดตัว ถือว่ามีความสะดวกเทียบเท่ากับท่าอากาศยานสากลของประเทศ เนื่องจากท่าอากาศยานจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้รับการปรับปรุงอาคารที่พักผู้โดยสารในปีพ.ศ.2543 และสามารถรองรับผู้โดยสารมากกว่า 1000 คน ต่อวันซึ่งถือว่าเป็นท่าอากาศยานที่ได้มาตรฐานแห่งหนึ่งของประเทศ

1.2 การให้บริการท่องเที่ยว เป็นการให้ความสะดวกแก่การท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ได้แก่ ศูนย์ชุมชนศูนย์กลางการบริการ (City and location) สถานที่พัก (Accommodation) ร้านอาหาร (Food) การพักผ่อนหย่อนใจ (Recreation and Entertainment) ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ และสินค้าที่ระลึก (Retail Product)

จากการสำรวจเปรียบเทียบกับ จำนวนกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งจังหวัดจะพบว่า ภายในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการนักท่องเที่ยวถึงร้อยละ 46.12 โดยจะเห็นได้ว่ากลุ่มกิจกรรมที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยวด้านพื้นฐาน อันได้แก่ โรงแรม ที่พัก และร้านอาหารนั้นจะกระจายตัวไปทุกอำเภอ แต่ในส่วนของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริการนักท่องเที่ยวอื่นๆนั้น อันได้แก่ กิจกรรมนันทนาการและบริการอื่นๆ กิจกรรมเกี่ยวกับร้านอินเทอร์เน็ตและกิจการที่เกี่ยวข้อง กิจกรรมประเภทร้านขายของที่ระลึก และกิจกรรมที่เกี่ยวกับตัวแทนธุรกิจท่องเที่ยว ยังกระจุกตัวอยู่ภายในเมืองแม่ฮ่องสอนมากกว่า ที่อื่นๆมากกว่าร้อยละ 65

จากการศึกษาสิ่งบริการการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น สามารถจำแนกกิจกรรมให้บริการการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนออกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้
 ตารางที่ 4.11 กลุ่มกิจกรรมที่ให้บริการนักท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอน

กลุ่มกิจกรรมที่ให้บริการนักท่องเที่ยว	จังหวัดแม่ฮ่องสอน	เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน
1. โรงแรม เกสต์เฮ้าส์ และที่พักแรม	119	47
2. ร้านอาหารและภัตตาคาร	245	108
3. กิจกรรมนันทนาการและบริการอื่นๆ	145	64
4. ร้านอินเทอร์เน็ตและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง	26	13
5. ร้านขายของที่ระลึก	17	12
6. การขนส่งทางบกและตัวแทนธุรกิจการท่องเที่ยว	55	36
รวม	607	280

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแม่ฮ่องสอน.พ.ศ. 2544 ,และการสำรวจเพิ่มเติม

เมื่อพิจารณาแยกตามประเภทและกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่จำแนกตามกลุ่มของสิ่งบริการนักท่องเที่ยวตามคำจำกัดความของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่า ในส่วนของศูนย์กลางชุมชนและศูนย์กลางการให้บริการ ส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่ในใจกลางเมือง คือบริเวณในส่วนที่เป็นศูนย์กลางเมืองอันได้แก่ ถนนขุนลุมประพาสและถนนสิงหนาทบำรุง ซึ่งจะมีกลุ่มธุรกิจบริการนักท่องเที่ยวประเภทต่างๆตั้งอยู่ และกระจายอยู่ตามถนนสายหลักอื่นๆของเมือง นักท่องเที่ยวประเภทเดินทางมาเอง จะเข้ามาใช้บริการเกือบทุกประเภท นักท่องเที่ยวชาวต่างชาตินั้นจะใช้บริการกิจกรรมในส่วน of ร้านอาหารและกิจกรรมนันทนาการรวมถึงกิจกรรมทางด้านอินเทอร์เน็ตและการเช่ารถ ซึ่งในส่วน of นักท่องเที่ยวชาวไทยนั้น นิยมเดินทางด้วยรถส่วนตัวและไม่นิยมกิจกรรมนันทนาการอื่นๆ นอกจากการซื้อของที่ระลึก

สถานที่พักแรม

สถานที่พัก อันได้แก่โรงแรม เกสต์เฮ้าส์ และรีสอร์ทนั้นมีจำนวนที่พักทั้งจังหวัด ถึง 119 มีจำนวนห้องพักมากถึง 1021 ห้อง มีอัตราการเข้าพักแรมเฉลี่ยทั้งปีร้อยละ 37.78 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545) ขยายตัวเพิ่มจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 6.88 โดยนักท่องเที่ยวแต่ละคนมีวันพักในสถานที่พักแรมเฉลี่ย 1.37 วัน ส่วนในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นมีเพียง 47 แห่งซึ่งคิดเป็นร้อยละ 39.49 ของจำนวนที่พักทั้งหมดในจังหวัด ซึ่งสามารถแยกตามตารางที่ 4.12

จากการศึกษาพบว่า ประเภทของที่พักนั้นจะแยกออกเป็นโรงแรมประเภทต่างๆ ซึ่งประเภทของโรงแรมในเมืองแม่ฮ่องสอนสามารถแยกออกมาได้เป็น 3 ประเภทคือขนาดใหญ่ ขนาดกลางและ ขนาดเล็ก ซึ่งหากแบ่งประเภทโรงแรมที่แบ่งตามขนาดจำนวนห้องพัก อ้างอิงจากองค์การการท่องเที่ยวโลกแล้วนั้น โรงแรมขนาดใหญ่เมืองแม่ฮ่องสอนจะเทียบเท่าโรงแรมขนาดเล็กเมื่อเทียบตามจำนวนห้องพัก (จำนวนห้องพัก 101-200 ห้อง) และ โรงแรมขนาดกลางและโรงแรม

ขนาดเล็ก จะเทียบเท่าโรงแรมขนาดเล็กมาก(มีจำนวนห้องพักน้อยกว่า100 ห้อง) ส่วนที่เหลือจะเป็น เกสต์เฮ้าส์ และ รีสอร์ท ที่มีการจำแนกจำนวนห้องพักไว้ ส่วนที่พักประเภทอื่นๆ อันได้แก่ ที่พักในอุทยานแห่งชาติ และในส่วนของที่พักประเภทบ้านภูตานั้น ไม่สามารถจำแนกจำนวนห้องพักได้

เมื่อพิจารณาตามราคาห้องพักพบว่าราคาห้องพักของโรงแรมขนาดใหญ่ นั้น จะมีราคาห้องพักตั้งแต่ 1,600บาท –3,500 บาท ส่วนโรงแรมขนาดกลางนั้น มีราคาห้องพักตั้งแต่ 950บาท ถึง 4,300 บาท

ส่วนโรงแรมขนาดเล็กนั้นจะมีราคาห้องพักต่ำสุด 150บาท-1,800 บาท ส่วนราคาเกสต์เฮาส์มีราคาห้องพักตั้งแต่ 100 -1,000 บาท ส่วนราคารีสอร์ทนั้น มีตั้งแต่250 – 5000 บาท ซึ่งถือว่าเป็นห้องพักที่ราคาสูงกว่า จังหวัดอื่นๆ แต่นักท่องเที่ยวก็ไม่ถือว่าถูกเอาเปรียบ เนื่องจากสภาพของห้องพักและการบริการที่ได้มาตรฐานทำให้ นักท่องเที่ยวพึงพอใจกับราคาห้องพัก

ตารางที่4.12 ประเภทของที่พักในเมืองแม่ฮ่องสอน

ประเภทของที่พัก	จำนวน	จำนวนห้องพัก	ราคา(บาท)
โรงแรมขนาดใหญ่(ห้องพัก 100 ห้องขึ้นไป)	2	118	1,600-3,500
โรงแรมขนาดกลาง(ห้องพัก 50-100ห้อง)	1	69	950-4,300
โรงแรมขนาดเล็ก (ห้องพักน้อยกว่า 50 ห้อง)	7	177	150-1,800
เกสต์เฮ้าส์	25	212	100-1,000
รีสอร์ท	12	338	250-5,000
รวม	47	914	

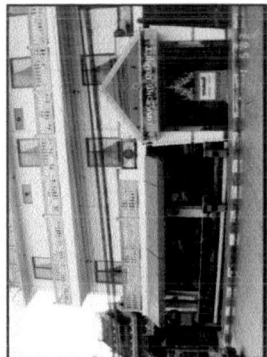
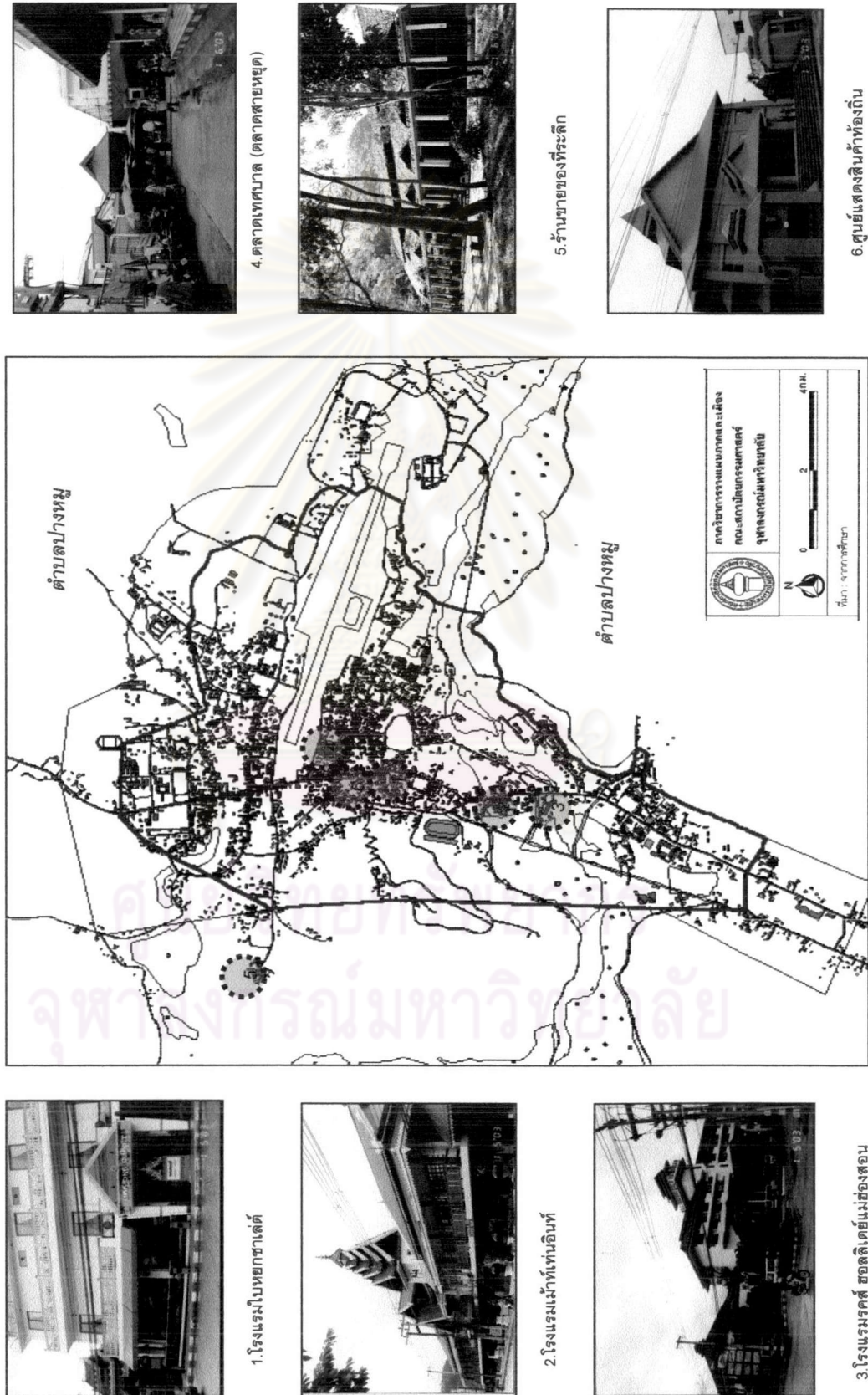
ที่มา:จากการศึกษา

ตารางที่4.13 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยจำแนกประเภทที่พักปีพ.ศ.2541-2545

ประเภทที่พัก	ปี 2541	ปี 2542	ปี 2543	ปี 2544	ปี 2545p
โรงแรม	62,885	32,048	43,601	65,481	53,462
เกสต์เฮ้าส์	4,822	4,940	10,599	6,081	3,110
บังกะโล/รีสอร์ท	5,024	6,498	6,057	2,773	1,750
บ้านญาติ/บ้านเพื่อน	24,858	10,608	16,598	14,879	13,964
ที่พักในอุทยาน	4,111	5,768	746	706	1,672
บ้านพักรับรอง	2,775	2,928	378	235	-
อื่นๆ	-	-	-	-	-
รวม	104,475	62,790	77,979	90,155	73,958

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแม่ฮ่องสอน, 2545

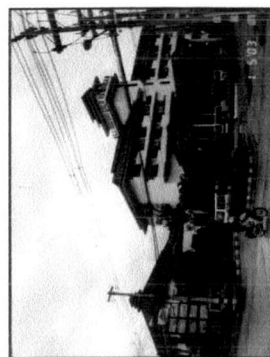
ภาพ 4.6 โรงแรมและสถานที่สำคัญเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอน

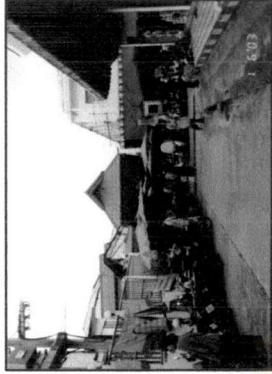
1. โรงแรมโบสถ์

2. โรงแรมแม่ทัพอินทร์

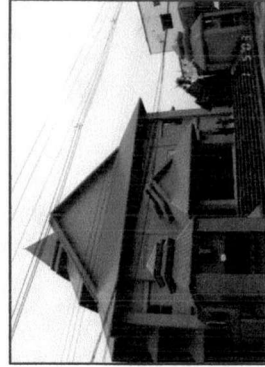
3. โรงแรมรุศ์ สอดลิเคย์แม่ฮ่องสอน

4. ตลาดเทศบาล (ตลาดสายหยุด)

5. ร้านขายของที่ระลึก

6. ศูนย์แสดงสินค้าท้องถิ่น

จากตาราง 4.13 แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชาวไทยจะนิยมพักในโรงแรมและบ้านญาติพี่น้องหรือคนรู้จักในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกันคือร้อยละ40และร้อยละ38 ตามลำดับ และเมื่อศึกษาถึงราคาที่พักนั้นส่วนใหญ่ถึงร้อยละ65 เลือกที่พักในราคาไม่สูงมาก คือมีราคาอยู่ระหว่าง201-500 บาทอันดับรองลงไปร้อยละ 14 เลือกที่จะพักในราคา1,000-2,000บาท เนื่องจากให้ความเห็นว่าห้องพักราคาถูกสภาพห้องพักจะทรุดโทรมและมีกลิ่นอับ ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะนิยมพักแรมในโรงแรมที่มีความสะอาดสวยงามมากขึ้น และส่วนหนึ่งเกิดจากการบริษัทนำเที่ยวที่นิยมเลือกที่พักให้นักท่องเที่ยวที่เลือกการท่องเที่ยวกับบริษัทนำเที่ยวต่างๆ (ตารางที่ 4.14) ตารางที่4.14 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจำแนกตามประเภทที่พักปี 2541-2545

ประเภทที่พัก	ปี 2541	ปี 2542	ปี 2543	ปี 2544	ปี 2545p
โรงแรม	59,584	56,658	74,305	97,188	104,440
เกสเฮ้าส์	26,720	18,222	18,272	27,258	18,546
บังกะโล/รีสอร์ท	12,160	13,720	7,179	4,083	3,012
บ้านญาติ/บ้านเพื่อน	904	632	4,035	1,510	1,876
ที่พักในอุทยาน	632	1,324	0	0	0
บ้านพักรับรอง	259	198	405	91	0
อื่นๆ	0	0	0	0	0
รวม	100,259	90,754	104,196	130,130	127,874

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแม่ฮ่องสอน, 2545.

ร้านอาหาร-ภัตตาคาร และสถานพักผ่อนหย่อนใจ

ร้านอาหารภายในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นมีจำนวนทั้งสิ้น108 แห่ง คิดเป็น ร้อยละ44.08 ของจำนวนร้านอาหารในจังหวัดแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ทั้งในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนและบริเวณถนนสายบ้านใหม่-ศาลากลางจังหวัด อาจจะจำแนกได้เป็นประเภทดังนี้

1. ร้านอาหารที่เกิดขึ้นพร้อมกับโรงแรม รีสอร์ท และ เกสเฮ้าส์ ซึ่งจะมีอยู่ควบคู่กันเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการมากกว่าจะให้บริการทั่วไป ซึ่งสามารถให้บริการอาหารหลายประเภททั้งอาหารฝรั่ง จีน หรืออาหารไทย มีจำนวน 47 แห่ง

2.ร้านอาหารและภัตตาคารที่เปิดให้บริการทั่วไปโดยไม่เจาะจงกลุ่มนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว โดยที่จะให้บริการอาหารหลายประเภท ซึ่งส่วนใหญ่จะให้บริการอาหารไทย แต่สามารถเลือกสั่งอาหารประเภทอื่นๆได้ จำนวน 61 แห่ง

จากการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวร้อยละ 57 นิยมรับประทานอาหารที่ตลาดเช้า(ตลาดเทศบาล) และตลาดใต้รุ่ง โดยให้ความเห็นว่ามีความคุ้มค่าและสามารถเลือกอาหารได้มาก นอกจากนั้นยังสะดวกกว่า

สถานบันเทิงหรือสถานบริการนันทนาการ

สถานบันเทิงหรือสถานบริการนันทนาการในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น มีจำนวนทั้งสิ้น 64 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 44.13 ของจำนวนสถานบันเทิงทั้งหมดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งส่วนใหญ่จะกระจายตัวอยู่บริเวณเชิงดอยกองมู บริเวณถนนมรรคสันติและบริเวณกลางเมืองบริเวณถนนชุลมประพาสทั้งสาย สถานบันเทิงในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น จำแนกออกเป็นประเภทได้ดังนี้

1.สถานบันเทิงประเภท ผับ เคาท์ คาเฟ่ และ คาราโอเกะคือเป็นสถานที่ให้บริการนักท่องเที่ยวด้วยวงดนตรีและ เครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์ มีจำนวน 12 แห่ง

2.สถานบริการนันทนาการอื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะสถานบริการนักท่องเที่ยว ในลักษณะจำหน่ายเครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์ และอาหาร จำนวน 48 แห่ง

ร้านอินเทอร์เน็ตและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรมที่ให้บริการนักท่องเที่ยวอีกประเภทที่เริ่มแพร่หลายคือกิจกรรมประเภทร้านอินเทอร์เน็ต หรือ ร้านที่ให้บริการประเภทจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E Mail) ที่เพิ่งเปิดให้บริการในปี.ศ. 2543 และได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ซึ่ง จากร้านให้บริการอินเทอร์เน็ต เพียง 1 ร้าน คือ ร้านแม่ฮ่องสอนคอมพิวเตอร์ มีเพิ่มมากขึ้นภายใน 2 ปี จนปัจจุบัน มีทั้งสิ้น 13 ร้านคิดเป็นอัตราส่วน ร้อยละ 50 ของร้านที่ให้บริการทั้งหมดภายในจังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่บริเวณรอบศูนย์กลางเมืองบริเวณสี่แยกถนนสิงหนาทบำรุงตัดกับถนนชุลมประพาส

ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก

ร้านขายของที่ระลึกนั้นเกือบทั้งหมดตั้งอยู่บริเวณ ถนน สิงหนาทบำรุงตัดกับถนนชุลมประพาสในบริเวณใจกลางเมืองแม่ฮ่องสอน และบริเวณตลาดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน(ตลาดสายหยุด) มีจำนวนทั้งสิ้น 12 ร้าน ส่วนใหญ่จะขายสินค้าประเภทสินค้าพื้นเมือง เช่น น้ำผึ้ง น้ำมันงา ขนมประเภทต่างๆ สินค้าประเภทไม้แกะสลัก และเครื่องเงิน รวมถึงสินค้าประเภทผ้าทอต่างๆ

บริษัทนำเที่ยว

บริษัทที่ให้บริการนำเที่ยวนำเที่ยวมีหลายประเภท ซึ่งในที่นี้ รวมบริษัทที่ให้บริการเช่ารถด้วยเนื่องจากบริการเช่ารถส่วนใหญ่จะให้บริการนักท่องเที่ยวด้านการนำเที่ยวด้วย ซึ่ง ในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นมีบริษัทนำเที่ยว 36 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 65.45 ของจำนวนบริษัทนำเที่ยวทั้งหมด โดยที่สามารถจำแนกประเภทของบริษัทนำเที่ยวได้เป็นประเภทดังนี้

1.บริษัทนำเที่ยว ซึ่งเป็นบริษัทที่ได้รับการจดทะเบียนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จะเป็นบริษัท ที่ให้บริการนำเที่ยว ประเภทการท่องเที่ยวธรรมชาติและนิเวศน์ ซึ่งได้แก่ ทวีร์ป่า เติ่นป่า แคมป์ปิ้ง ทวีร์นั่งช้าง ล่องแพยาง ล่องแพไม้ไผ่ การพาชมกระเหียงคอยาว และ การเที่ยวชมเมืองจำนวน 27 แห่ง

2.บริษัทเช่ารถและการขนส่ง ส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทที่ให้บริการด้านรถเช่าและมีการให้บริการด้านการนำเที่ยวร่วมด้วย จำนวน 9 แห่ง

2. สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยอ้อม

เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศแล้ว แม้จะไม่มีการท่องเที่ยว รัฐบาลก็ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้แก่ประชาชนของตน ส่วนการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวถือได้เป็นผลพลอยได้ ประกอบด้วย 3 อย่าง คือ

สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับความสะดวกสบายในความเป็นอยู่ และส่งผลเป็นผลประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวด้วย ได้แก่ การสื่อสาร การไฟฟ้า การประปา การคมนาคม การสุขภาพ การศึกษา การสาธารณสุข

สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐบาลให้ความสำคัญทั้งร่างกาย ทรัพย์สินและการเดินทางประชาชนและนักท่องเที่ยว ด้วยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและความเดือดร้อนต่างๆที่เกิดขึ้น เช่น การโจรกรรม ปล้นชิงทรัพย์ การก่อความไม่สงบ และความปลอดภัยจากบริการท่องเที่ยว

สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่นๆ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่เสริมหรือสนับสนุนเพิ่มความความสะดวกสบายให้นักท่องเที่ยว เช่น การบริการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การบริการเสริมความงามและงานบริการอื่นๆ

จากการศึกษาสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยวทางอ้อมในเมืองแม่ฮ่องสอน จะเห็นได้ว่าภายในเขตเทศบาลมีสิ่งอำนวยความสะดวกทางอ้อมกับนักท่องเที่ยวครบทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆของเมืองที่ดี(ตาราง4.16)และจากผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงพอใจกับการบริการสาธารณะในเมืองทั้งด้านการสื่อสาร ไฟฟ้าประปา การสาธารณสุข ซึ่งมีโรงพยาบาลขนาดใหญ่ให้บริการทั้งประชาชนและนักท่องเที่ยวในเมือง ส่วนการเดินทางนั้นจะมีปัญหาในเรื่องรถโดยสารประจำทางภายในเมืองและ รถบริการสาธารณะที่มีให้บริการน้อย นอกจากนั้นในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวบางอย่างเช่น ร้านซักรีด ตู้โทรศัพท์ ป้ายบอกทางสถานที่ท่องเที่ยว แผนที่แสดงสถานที่ท่องเที่ยว ไฟส่องสว่างริมถนน ที่พักริมทาง ควรมีการปรับปรุงมากกว่านี้ เนื่องจากภายในเมืองยังมี สิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวกประเภทดังกล่าวน้อยเกินไป แม้ว่าส่วนใหญ่จะเห็นว่าบริการสาธารณูปโภคในเมืองยังควรต้องมีการปรับปรุง แต่จากการศึกษาพบว่ามีเพียงพอกับความต้องการของประชาชนในเมืองและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการ (ตาราง 4.16)

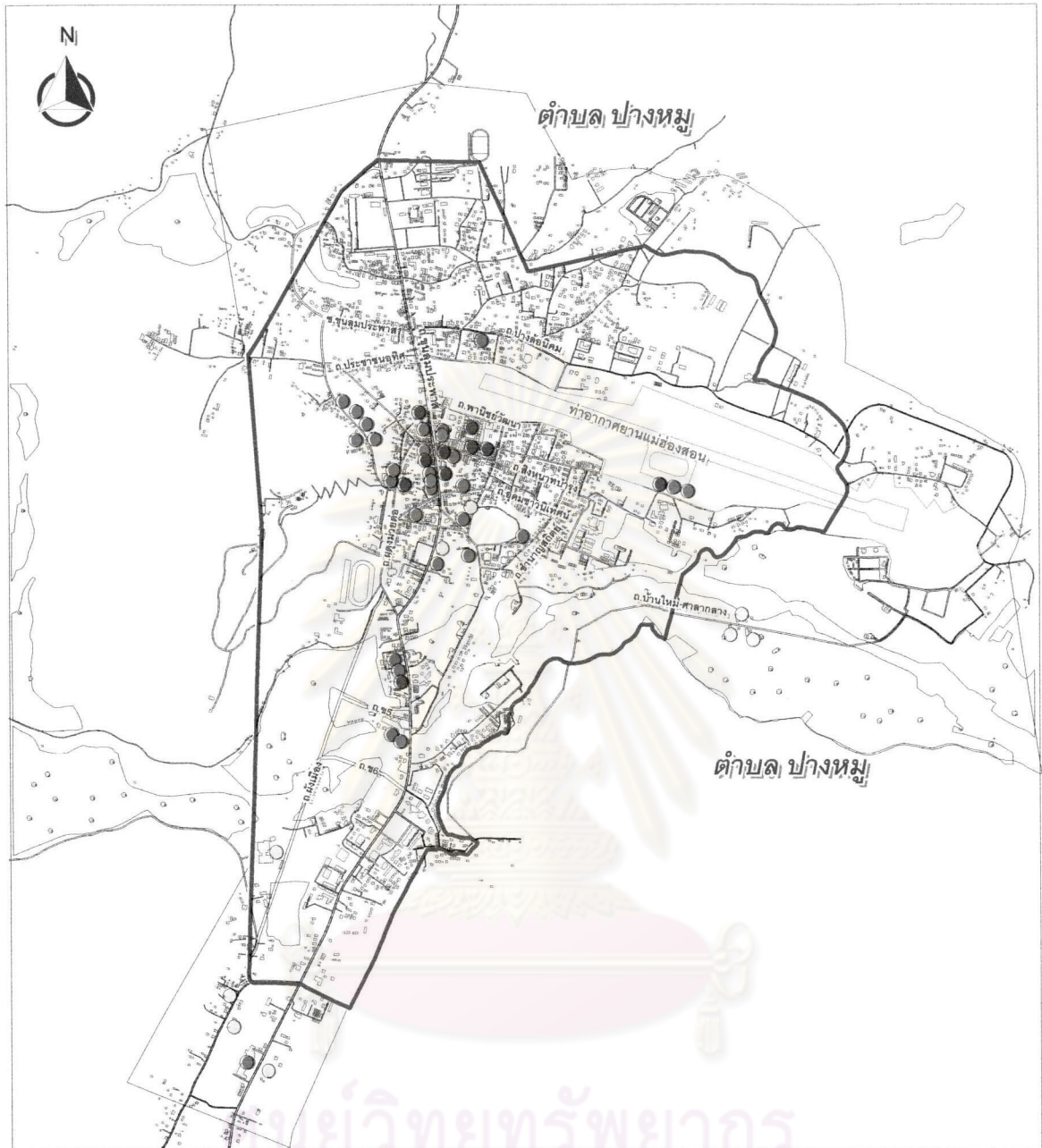
ตารางที่ 4.15 ประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกทางอ้อมในเมืองแม่ฮ่องสอน

ประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกทางอ้อม	จำนวนและการให้บริการ
1. ด้านสาธารณูปโภค <ul style="list-style-type: none"> - การไฟฟ้า (สำนักงานไฟฟ้าส่วนภูมิภาค) - การประปา (สำนักงานประปาส่วนภูมิภาค) - การสื่อสาร (สำนักงานไปรษณีย์แม่ฮ่องสอน) - การคมนาคม (สำนักงานสื่อสารจังหวัด) 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้บริการไฟฟ้า ทั้งเขตเทศบาลและต.ปางหมู - ให้บริการประปา ทั้งเขตเทศบาลและต.ปางหมู - ให้บริการทั้งเขตเทศบาลและต.ปางหมู - ให้บริการโทรศัพท์ทั้งเขตเทศบาลและต.ปางหมู
2. ด้านสุขภาพอนามัย <ul style="list-style-type: none"> - โรงพยาบาลศรีสังวาลย์ (โรงพยาบาลขนาด 150 เตียง) 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้บริการรักษาผู้ป่วยทั้งจังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. ด้านการเงินและธนาคาร <ul style="list-style-type: none"> - ธนาคารพาณิชย์ที่รับแลกเปลี่ยนเงินต่างประเทศ 5 แห่ง - ธนาคารพาณิชย์ ที่ไม่มีบริการรับแลกเปลี่ยนเงิน 2 แห่ง 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้บริการด้านการเงินและการรับแลกเปลี่ยนเงินตรา - ให้บริการด้านการเงิน
4. ด้านความปลอดภัย <ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานตำรวจเมืองแม่ฮ่องสอน - สำนักงานตำรวจท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน 	<ul style="list-style-type: none"> - อำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัยในเมือง - อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

ที่มา: จากการศึกษา

ตารางที่ 4.16 ทักษะคตินักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานบริการนักท่องเที่ยวในเมือง

รายการ	สภาพ (ร้อยละ)		
	ดีอยู่แล้ว	ใช้ได้	ควรปรับปรุง
1. โรงแรม เกสต์เฮาส์ ที่พัก	6	94	0
2. ร้านอาหาร	16	83	1
3. ร้านเช่ารถ	0	70	30
4. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (Tourism information Center)	10	70	20

ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง กรณีศึกษา:เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

แผนที่ 4.3 สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอน

สัญลักษณ์

- สถานบริการประเภทโรงแรมและที่พัก
- สถานบริการประเภทการขนส่งและการนำเที่ยว
- สถานบริการประเภทร้านอาหาร
- สถานบริการประเภทการสื่อสาร
- สถานบริการประเภทร้านค้า
- สถานบริการประเภทนันทนาการ

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

0 2 4 กม.

ที่มา : จากการศึกษา

ตาราง 4.16 ทักษะคตินักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานบริการนักท่องเที่ยวในเมือง(ต่อ)

รายการ	สภาพ (ร้อยละ)		
	ดีอยู่แล้ว	ใช้ได้	ควรปรับปรุง
5. สถานพยาบาล	65	45	0
6. บริษัทนำเที่ยว	65	45	0
7. ร้านซักรีด	25	60	15
8. ตู้โทรศัพท์	18	67	15
9. ป้ายบอกทาง-สถานที่ท่องเที่ยว	0	40	60
10. แผนที่แสดงสถานที่ท่องเที่ยว	0	25	75
11. ไฟส่องสว่างริมถนน	0	40	60
12. ที่พักริมทาง	0	25	75
13. สิ่งบริการ และสาธารณูปโภคในเมือง	0	45	55

ที่มา: จากการศึกษา

4.5.5. การติดต่อให้ข้อมูลข่าวสาร (Information)

การติดต่อให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) อันประกอบด้วย การส่งเสริม (promotion) ซึ่งการที่จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดนั้นจะต้องมีการตลาดท่องเที่ยวชักนำให้เข้ามาท่องเที่ยว โดยที่การตลาดท่องเที่ยวหมายถึงความพยายามที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตน แล้วใช้สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้น โดยการตลาดท่องเที่ยวอาจทำได้ 2 วิธี คือ

1. การให้บริการข้อมูลข่าวสารท่องเที่ยว การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆทางการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว และบริการท่องเที่ยว เป็นต้น

2. การโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การสื่อสารข้อมูลข่าวสารท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ จดหมาย เป็นต้น เพื่อเชิญชวน กระตุ้น เร่งเร้าให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวของตนซึ่งในการให้ข้อมูลข่าวสารนั้นส่วนใหญ่จะเกิดจากหน่วยงานของรัฐบาล เป็นส่วนใหญ่มิว่าจะเป็นสำนักงานจังหวัดหรือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นผู้ส่งเสริม และสนับสนุนภาคเอกชนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรมตั้งแต่ปีพ.ศ.2525 เป็นต้นมา

การส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนในระยะแรกเริ่มขึ้นจากการดำเนินการของภาคราชการ ตั้งแต่ปีพ.ศ.2525 เป็นต้นมา แต่กิจกรรมการท่องเที่ยวได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมนั้นเกิดภายหลังปีพ.ศ.2530 ทั้งนี้โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐกิจเอกชนในการช่วยประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อชักชวนนักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมเยือนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ต่อมา

รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยการพัฒนาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ให้มีความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันหน่วยธุรกิจเอกชนจากภายนอกก็ได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาคจังหวัดด้วยการเข้ามาลงทุนทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยว โดยที่สามารถจำแนกบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวดังนี้

1. บทบาทการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ

ภายหลังจากที่จังหวัดได้ริเริ่มดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวในปีพ.ศ.2525 และได้กำหนดให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นนโยบายและแผนงานในการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด หน่วยงานต่างๆ ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ก็ได้เข้ามามีบทบาทในการร่วมจัดกิจกรรมสำคัญของจังหวัดมากขึ้น

นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 -2529) ได้กำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นนโยบายสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวและกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาต่างๆ เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวและกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาให้จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคเหนือตอนบน โดยเน้นการพัฒนาความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อน 3 อำเภอ คืออำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอปาย และอำเภอแม่สะเรียง และเพิ่มจำนวนวันที่นักท่องเที่ยวพักให้เป็นไปอย่างต่ำ 5 วัน โดยมีเป้าหมายที่นักท่องเที่ยวไทยจากกรุงเทพฯ เชียงใหม่ และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศขึ้นขอรับการท่องเที่ยวแบบผจญภัยในป่า

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น

1. การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- การคมนาคมทางบก โดยจะทำการขยายถนน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการเดินทางเพิ่มขึ้น

- การคมนาคมทางอากาศ จะเพิ่มเที่ยวบินและเน้นให้มีความปลอดภัยมากขึ้น

- พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา การบำบัดน้ำเสีย

ชยะ

- การวางผังเมือง

- การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ (โบราณสถาน)

- การพัฒนาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- การส่งเสริมและพัฒนาด้านการตลาด

- การพัฒนาด้านบริการและความปลอดภัย

2. บทบาทการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาคเอกชน

บทบาทของภาคเอกชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในระยะแรกของการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน ธุรกิจเอกชนที่มีส่วนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว คือบริษัทนำเที่ยวต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันองค์กรเอกชนที่เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญ คือ หอการค้าจังหวัดแม่ฮ่องสอนและชมรมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณี และจัดกิจกรรมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดการวางแผนการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด

กิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีการขยายตัวหลังจากมีการพัฒนาระบบการบริการการท่องเที่ยว ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเหล่านี้ธุรกิจเอกชนทั้งภายในและภายนอกจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการทั้งสิ้นโดยเฉพาะกิจการขนาดใหญ่จะเป็นภาคเอกชนภายนอกจังหวัด

4.6 โครงการพัฒนาเมืองแม่ฮ่องสอน

ประเทศไทยได้เริ่มมีการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ตามคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญจากธนาคารโลก โดยมีสภาพพัฒนาเศรษฐกิจรับผิดชอบในการกำหนดแผนและนโยบายอันเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเริ่มมีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกเมื่อปีพ.ศ. 2504 โดยมีระยะเวลาในการปรับปรุงครั้งละ 5 ปี ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจนั้นได้พยายามสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และสร้างการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่างให้กับเมืองเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 4 ประการ คือ

- รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล
- ระดับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม
- มาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน
- คุณภาพของประชาชนด้านการศึกษาและสาธารณสุข

ซึ่งจากแผนพัฒนาดังกล่าวทำให้ส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเป็นตัวนำในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของเมืองแม่ฮ่องสอน โดยที่เริ่มมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมืองตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับต้นๆ (ตั้งแต่แผนพัฒนาฉบับที่ 1-4) ซึ่งจะเน้นการสร้างปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเมือง ได้แก่การสร้างทางหลวงสายประธาน การปรับปรุงการประปา-ไฟฟ้า และการสร้างระบบชลประทานต่างๆ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่5(ปีพ.ศ.2525-2529) เป็นต้นมา ได้กำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นนโยบายสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด โดยกำหนดแนวทางการพัฒนา ด้านต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ให้เป็นการสร้างฐานทางเศรษฐกิจของเมืองให้มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น

จากการพัฒนาการท่องเที่ยวในอดีต จังหวัดแม่ฮ่องสอนจัดอยู่ในกลุ่มการพัฒนา อันดับที่ 3 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,2540) กล่าวคือมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่ำกว่าทุกจังหวัดในภาคเหนือตอนบน เมื่อ20 ปีที่แล้ว แต่ปัจจุบันจำนวนนักท่องเที่ยวได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนขยับขึ้นมาเป็น กลุ่มจังหวัดท่องเที่ยวต่างๆของภาคเหนือ รองลงมาจากจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย ซึ่งจากปัจจัยดังกล่าวทำให้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเพิ่มมากขึ้นทั้งในส่วนของเส้นทางคมนาคมระหว่างเมืองสู่เมืองหรือระดับภาคสู่เมือง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับภาค ซึ่งมีมากในเขตรอบนอกของเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ โดยที่แต่เดิมจะประสบปัญหาเรื่องของการคมนาคม การเดินทางบนถนนที่มีเส้นทางคดเคี้ยวและสูงชันเป็นอันตรายเวลาเดินทาง ซึ่งเมื่อมีการพัฒนาดังกล่าวส่งผลต่อการท่องเที่ยวในระดับเมือง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม โดยที่หน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับเมือง ซึ่งได้แก่เทศบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยนั้น ได้พัฒนาทั้งระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังรวมถึงการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ที่จะเป็นส่วนสนับสนุนการท่องเที่ยว ซึ่งในส่วนของโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองนั้น สามารถแยกออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

4.6.1โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอน

โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองนั้นเกิดขึ้นตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งในส่วนของ มีแผนงานโครงการพัฒนาการท่องเที่ยว จากหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยศูนย์ประสานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งสามารถแบ่งช่วงในการพัฒนาการท่องเที่ยวออกเป็นช่วง ได้ดังนี้

● ยุคแรกพัฒนาเมือง (ก่อนปี พ.ศ.2525)

ก่อนปีพ.ศ. 2525 นั้น โครงการพัฒนาเมืองเพื่อการท่องเที่ยวนั้น ไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าเกิดขึ้นเพราะการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากการพัฒนาส่วนใหญ่จะเป็นการพัฒนาาระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมือง(Infrastructure) ตามแผนและนโยบายต่างๆ อันได้แก่

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน และแผนพัฒนาเทศบาล ซึ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเมืองและระหว่างเมือง ทางด้านการคมนาคมขนส่งและระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการต่างๆ ซึ่งโครงการการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองจะรวมอยู่กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมือง ซึ่งสามารถแสดงออกมาได้ดังนี้

1.การพัฒนากระบบโครงข่ายคมนาคมในเมือง

- การสร้างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข108 (พ.ศ.2508) ที่ตัดจากอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เข้าสู่อำเภอแม่สะเรียง อ.ขุนยวม และอ.เมืองแม่ฮ่องสอน ระยะยาวถึง 350 กิโลเมตร

- การสร้างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข1095 (พ.ศ.2522) ที่ตัดจากแม่ฮ่องสอน สู่อ.ปาย และเข้าสู่จังหวัดเชียงใหม่

- การปรับปรุงสนามบินแม่ฮ่องสอนพ.ศ.2490 เพื่อใช้งานด้านขนส่ง
-การปรับปรุงสนามบินแม่ฮ่องสอนพ.ศ.2512 โดยทำทางวิ่งด้วยการลาดยางแอสฟัลท์ (ยางมะตอย) ติดคอนกรีตแทนดินลูกรังเดิม เพิ่มความยาวเป็น 1,315 เมตร กว้าง 30 เมตร ขยายไหล่ทางวิ่งออกด้านละ 8 เมตร ทำให้เครื่องบินขนาดกลางสามารถขึ้นลงได้สะดวกยิ่งขึ้น

2.การพัฒนากระบบสาธารณูปโภคภายในเมือง

การพัฒนากระบบสาธารณูปโภคในเมืองนั้นเป็นการพัฒนากระบบการบริการขั้นพื้นฐานในเมือง ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ได้แก่การให้บริการไฟฟ้า และการประปาในเมือง

● ยุคพัฒนาการท่องเที่ยวเมือง (พ.ศ.2525-2539)

ในช่วงปีพ.ศ.2525-2541 จะเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวไปที่การพัฒนาทางด้านองค์ประกอบและการจัดการท่องเที่ยว ทั้งด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว และการเปิดตลาดการท่องเที่ยวใหม่ๆ โดยที่จะเน้นไปที่การให้บริการของบริษัททัวร์ รูปแบบการท่องเที่ยว และการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ท่องเที่ยว โดยที่ส่วนใหญ่เป็นการปรับปรุงศักยภาพเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวในเมือง

1.การปรับปรุงและพัฒนากระบบโครงข่ายคมนาคม

- ขยายผิวจราจรเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข108ให้กว้าง 16 เมตรพร้อมไหล่ทาง
- เชื่อมเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข1095 เข้ากับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข108
- ขยายทางวิ่งทางทิศตะวันออกไปอีก 374 เมตร ทำให้สนามบินแม่ฮ่องสอนสมบูรณ์แบบมาตรฐาน

2. การปรับปรุงและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคของเมือง

- ระบบไฟฟ้า-ประปา ได้ให้บริการประชาชนภายในเขตเทศบาล และขยายพื้นที่ให้บริการไปยัง หมู่บ้านท่าโป่งแดง นามะปิ่น ชานเมือง และบ้านใหม่ของต.ปางหมู รองรับการให้บริการถึง 3224 ครัวเรือนซึ่งปัจจุบันครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 66 ของเมือง

- ระบบการสื่อสาร การให้บริการโทรศัพท์ซึ่งให้บริการโดย องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยสาขาแม่ฮ่องสอน และบริษัท ทีทีแอนด์ที จำกัด เพื่อให้บริการแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวภายในเมือง . โดยเฉพาะการให้บริการโทรศัพท์สาธารณะจำนวน 132 เลขหมายภายในเมืองแม่ฮ่องสอน

- การรักษาพยาบาล มีการปรับปรุง ขยายและสร้างอาคารผู้ป่วยนอก ของโรงพยาบาลศรีสังวาลย์ จากเดิม เป็น 150 เตียง เพื่อให้บริการรักษาประชาชนและนักท่องเที่ยว ได้มากขึ้น

3. โครงการปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวในเขตเทศบาล

- การปรับปรุงภูมิทัศน์วัดพระธาตุดอยกองมู
- การปรับปรุงภูมิทัศน์วัดจองคำ-จองกลาง และหนองจองคำ
- การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยว

● ช่วงปัจจุบัน (พ.ศ. 2540 ถึงพ.ศ.2545)

จากการศึกษาในช่วงปีพ.ศ.2541 จนถึงช่วงปัจจุบัน ตามแผนพัฒนาเมืองแม่ฮ่องสอนของเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนระยะ 5 ปี (พ.ศ.2540-2544) มีโครงการพัฒนาเมืองที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่สามารถเห็นเป็นรูปธรรมมากที่สุด ซึ่งโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองนั้นจะเน้นไปยังการพัฒนา สาธารณูปโภคและ สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา นอกจากนั้นตามแผนพัฒนาเมืองแม่ฮ่องสอนของเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนระยะ 5 ปีต่อไป (พ.ศ.2545-2549) มีโครงการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวดังนี้

1. การปรับปรุงและพัฒนาระบบโครงข่ายคมนาคม

- ขยายเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 ให้มีผิวจราจรกว้าง 16 เมตรพร้อมไหล่ทาง
- สร้างถนนสัมพันธ์เจริญเมือง-ข5 ถนนรุ่งเรืองการค้า-ข6 และถนนนาวาศสาร -ค2 โดยเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนเพื่อช่วยให้การคมนาคมภายในเมืองคล่องตัวขึ้น
- การปรับปรุงและก่อสร้างอาคารที่พักผู้โดยสารรวมถึงการปรับปรุงระบบการบิน ของท่าอากาศยานแม่ฮ่องสอน
- โครงการก่อสร้างสถานีขนส่งผู้โดยสาร

2. การปรับปรุงและพัฒนาาระบบสาธารณูปโภคของเมือง

ส่วนใหญ่เป็นโครงการปรับปรุงคุณภาพ และเขตการให้บริการของระบบสาธารณูปโภคภายในเมืองให้มีคุณภาพมากขึ้น

- การขยายเขตบริการไฟฟ้าและประปาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน และบริเวณใกล้เคียง

- โครงการสร้างท่อระบายน้ำเสียและบ่อบำบัดน้ำเสีย

3.โครงการปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวในเขตเทศบาล

- โครงการสวนสุขภาพในบริเวณพื้นที่สาธารณะ ช่วงสะพาน ถ.ฝั่งเมืองสาย ข6

- โครงการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะประโยชน์ในเขตเมืองให้เป็นสวนสาธารณะ ซึ่งปรับปรุงพื้นที่บ้านพักข้าราชการข้างอนุเสาวรีย์พญาสิงหนาทราชาเป็นสวนสาธารณะให้ประชาชนชนพักผ่อน

- โครงการพัฒนาริมฝั่งน้ำแม่ฮ่องสอน โดยจะจัดที่พักและทางเดินเท้าตลอดริมลำน้ำ

- โครงการสร้างสวนสาธารณะ และพัฒนาภูมิทัศน์หนองจองคำ โดยมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ของพื้นที่และสร้างLandmark ใหม่ของเมือง

- โครงการปรับปรุงทางขึ้นพระธาตุคอกของมูเดิม(ข้างวัดม่วยต่อ) โดยจะเป็นการปรับปรุงพื้นที่ทางเท้าและบันไดทางขึ้น การปรับปรุงที่พักริมทาง และการสร้างซุ้มประตูทางขึ้น เพื่อให้เห็นเด่นชัดมากขึ้น

- โครงการสร้างทางขึ้นพระธาตุคอกของมูใหม่ (หลังวัดพระนอน) ซึ่งเดิมทางขึ้นดังกล่าวเป็นทางขึ้นพระธาตุเดิม แต่เมื่อมีการพัฒนาทางขึ้นข้างวัดม่วยต่อ ทำให้ทางขึ้นดังกล่าวรกร้าง

- โครงการสร้างซุ้มประตูเมืองแม่ฮ่องสอนบริเวณทางเข้าเมืองทั้งสองด้าน โดยจะถอดแบบมาจากหอเจ้าฟ้า บริเวณริมถนนขุนลุมประพาส

- โครงการก่อสร้างอาคารชานกะเล เป็นศูนย์จำหน่ายสินค้าพื้นเมืองของเมืองแม่ฮ่องสอน ในที่ดินของเทศบาล ซึ่งทางเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นสถานที่จำหน่ายสินค้าพื้นเมืองแทนการขายสินค้าริมถนนขุนลุมประพาส (ตารางที่4.18-4.20)

4.6.2.กิจกรรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยวในแม่ฮ่องสอน

นอกจากภาครัฐและเอกชนที่เข้ามามีบทบาทในการก่อสร้าง พัฒนาและส่งเสริม ให้เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ทั้งด้านการคมนาคม ขนส่ง การสื่อสาร ที่พักและสถานบริการอื่นๆแล้วนั้น หน่วยงานท้องถิ่นในเมืองยังพยายามที่จะสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวในเมือง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะมีจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยสำนักงานจังหวัดและองค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับเทศบาล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

และสมาคมธุรกิจท่องเที่ยว เป็นผู้จัดกิจกรรมดังกล่าวขึ้นซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานประเพณีของชาวไทยใหญ่ในเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. งานเปิดฤดูกาลท่องเที่ยวเมืองแม่ฮ่องสอนและงานดอกบัวตองบาน

เน้นการทำกิจกรรมบนดอยแม่อุคคและการเยี่ยมชมธรรมชาติที่มีความแปลกตา(ดอกบัวตอง) และสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่สวยงามเย็นสบาย มีการเชื่อมโยงกิจกรรมภายในเมืองร่วมกับทำกิจกรรมที่วนอุทยานดอยแม่อุคค หน่วยงานที่รับผิดชอบคือสำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมป่าไม้ และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่อุคค

2. งานเมืองสามหมอกและงานกาชาดจังหวัดแม่ฮ่องสอน

เป็นการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น และการออกร้านของหน่วยงานราชการ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือสำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน และสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน

3. งานเทศกาลชิมชาเมืองแม่ฮ่องสอน

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการปลูกชาบนพื้นที่สูงของจังหวัด โดยงานจะมีประเพณีชิมชาและกิจกรรมการละเล่นท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ สำนักงานเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอนและองค์การบริหารส่วนตำบลหมอกจำแป้

4. งานประเพณีปอยส่างลองเมืองแม่ฮ่องสอน

มีการกิจกรรมในลักษณะ การบรรพชาสามเณรแบบสามัคคี คือจัดให้มีการบรรพชาส่างลองเป็นจำนวนมากในคราวเดียวกันทุกปีในช่วงต้น เดือนเมษายนของทุกปีเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน และสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน

5. งานประเพณีสงกรานต์

เป็นงานประเพณีที่ต่อเนื่องจากงานปอยส่างลอง โดยที่เป็นงานประเพณีของชาวไทยใหญ่และชาวเหนือ มีการจัดกิจกรรมทั้งการละเล่นในท้องถิ่น และกิจกรรมประเพณีต่างเพื่อเป็นจุดดึงดูดการท่องเที่ยว โดยเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6. งานปอยเหลินสิบเอ็ด-งานประเพณีจองพาราเมืองแม่ฮ่องสอน

งานประเพณีจองพาราในปัจจุบันเป็นการจัดขบวนแห่จองพาราไปตามถนนสายสำคัญ มีการประกวดจองพารา ในงานประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ดของจังหวัด ซึ่งจะจัดกิจกรรมทางศาสนา และการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นเมือง โดยใช้งานประเพณีเข้ามาเป็นจุดดึงดูดการท่องเที่ยวในเมืองในช่วงออกพรรษา โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบคือเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน และสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน

7. ปอยເລີນສິບສອງ

ประเพณีลอยกระทง เป็นอีกประเพณี ที่เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายามจัดกิจกรรมดังกล่าวขึ้นมาเพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวเหมือนกับจังหวัดอื่นๆในภาค แต่เน้นกิจกรรมแสดงถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างจุดขาย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลกระทบของกาารท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเมือง กรณีศึกษา:เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

แผนที่ 4.4 โครงการพัฒนาเมือง

สัญลักษณ์

- โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในเมือง(ยุคแรก)
- โครงการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค(ยุคที่2)
- โครงการพัฒนาโครงข่ายคมนาคม(ยุคที่3)
- โครงการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวในเมือง(ยุคที่3)

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

0 2 4กม.

ที่มา : จากการศึกษา

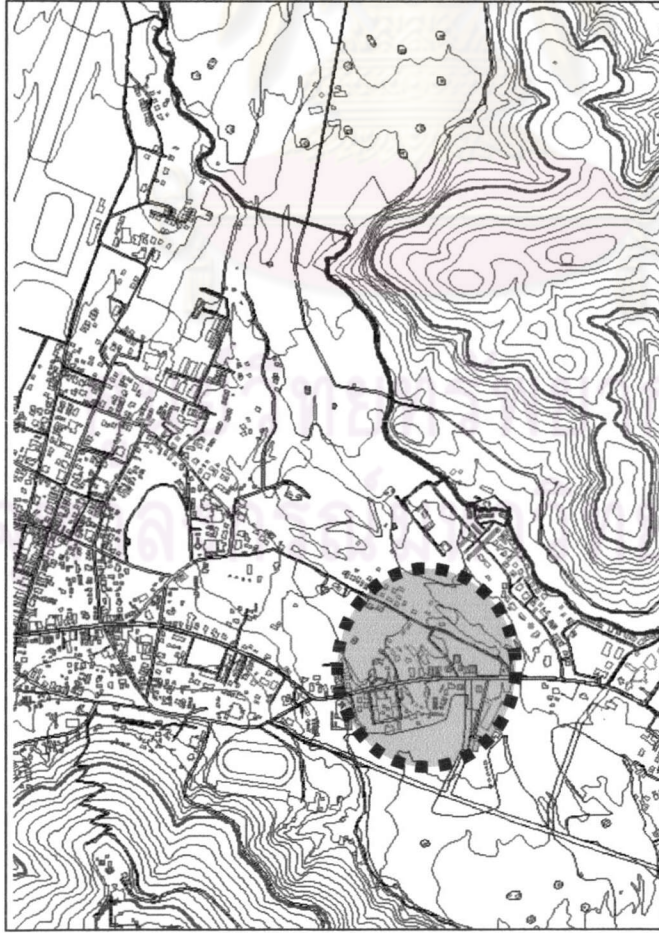
ตาราง 4.17 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมือง

ประเภทของการพัฒนา		โครงการพัฒนา			บริเวณ-สถานที่
1.การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมือง	1.การพัฒนาโครงข่ายคมนาคมในเมือง	<p>สรุปก่อนการพัฒนาการท่องเที่ยว(ก่อนปีพ.ศ.2525)</p> <ul style="list-style-type: none"> - การสร้างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข108 (พ.ศ. 2508) ที่ตัดจากจังหวัดเชียงใหม่ เข้าสู่อำเภอแม่เริญ และอำเภอแม่ฮ่องสอน ระยะยาวถึง 350 กิโลเมตร -สร้างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข1095 (พ.ศ. 2522) ที่ตัดจากแม่ฮ่องสอน สู่อุบลาย และเข้าสู่จังหวัดเชียงใหม่ -การปรับปรุงถนนมีแม่ฮ่องสอน(พ.ศ.2490) เพื่อใช้งานด้านขนส่ง - การปรับปรุงทางวิ่งด้วยการลาดยางแอสฟัลท์ (ยางมะตอย) ติดคอนกรีตแทนดินลูกรังเดิม เพิ่มความยาวเป็น 1,315 เมตร กว้าง 30 เมตร ขยายไหล่ทางวิ่งออกด้านละ 8 เมตร (พ.ศ. 2512) 	<p>สรุปที่เริ่มพัฒนาการท่องเที่ยว(พ.ศ.2525-2539)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขยายผิวจราจรเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข108ให้กว้าง 16 เมตรพร้อมไหล่ทาง - เชื่อมเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข1095 เข้ากับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข108 - ขยายทางวิ่งทางทิศตะวันออกไปอีก 374 เมตร ทำให้ถนนมีแม่ฮ่องสอนสมบูรณ์แบบมาตรฐาน 	<p>สรุปที่3 ปัจจุบัน (พ.ศ.2540-2545)</p> <ul style="list-style-type: none"> -ขยายเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข108ให้มีผิวจราจรกว้าง 16 เมตรพร้อมไหล่ทาง -สร้างถนนสาย สัมพันธ์เจริญเมือง-5 รุ่งเรืองการค้า-16 และนาคาศสาร -ค2 โดยเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนเพื่อชวยให้การคมนาคมภายในเมืองคล่องตัวขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> -จังหวัดแม่ฮ่องสอน
	2.การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคภายในเมือง	<p>สรุปก่อนการพัฒนาการท่องเที่ยว(ก่อนปีพ.ศ.2525)</p> <ul style="list-style-type: none"> -การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ระบบการบริการขั้นพื้นฐานในเมือง ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการบริการแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2512-2517) ได้แก่งการให้บริการไฟฟ้า และการประปาในเมือง (ให้บริการพื้นที่ในเมืองเพียงร้อยละ 30) 	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบไฟฟ้า-ประปา ได้ให้บริการประชาชนภายในเขตเทศบาล และขยายพื้นที่ให้บริการไปยัง หมู่บ้านทั่วไปแดง นามะปิงซานเมือง และบ้านใหม่ของต.ปางหมู รองรับบริการให้บริการถึง3224ครัวเรือนซึ่งปัจจุบันครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ66 ของเมือง - ระบบการสื่อสาร การให้บริการโทรศัพท์ทั้งให้บริการโดยองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยสาขาแม่ฮ่องสอน และบริษัท ทีทีเอ็นดที จำกัด เพื่อให้บริการแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวภายในเมือง โดยเฉพาะการให้บริการโทรศัพท์สาธารณะจำนวน 132 เลขหมายภายในเมืองแม่ฮ่องสอน - การรักษาพยาบาล มีการปรับปรุง ขยายและสร้างอาคารผู้ป่วยนอก ของโรงพยาบาลศิริสังวาลย์ จากเดิม เป็น150 เตียงเพื่อให้บริการรักษาประชาชนและนักท่องเที่ยว ได้มากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> -โครงการก่อสร้างสถานีขนส่งผู้โดยสาร - การขยายเขตบริการไฟฟ้าและประปาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน และบริเวณใกล้เคียง - โครงการสร้างท่อระบายน้ำเสียและบำบัดน้ำเสีย 	<ul style="list-style-type: none"> -ทำอากาศภายในจังหวัดแม่ฮ่องสอน -ภายในเขตเทศบาล -ภายในเขตเทศบาล -ภายในเขตเทศบาล

ตาราง 4.17 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมือง ต่อ

ประเภทของการพัฒนา		โครงการพัฒนา		บริเวณ-สถานที่
3.โครงการปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวในเขตเทศบาล	ยุคก่อนการพัฒนาการท่องเที่ยว(ก่อนปีพ.ศ.2525)	ยุคที่2เริ่มพัฒนามากการท่องเที่ยว(พ.ศ.2525-2539)	ยุคที่3 ปัจจุบัน (พ.ศ.2540-2545)	-พระธาตุยอดทอง -พระธาตุยอดทอง -ถ.ฝั่งเมืองสาย ๓6 -อนุสาวรีย์ท้าวสุริยวงศา -ถ้ำน้ำแม่ฮ่องสอน -หนองจองคำ -ทางเข้าเมืองด้านทิศเหนือ และได้ -ตลาดใต้รุ่งเดิม
	ไม่มีปรากฏหลักฐานการพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> - การปรับปรุงภูมิทัศน์วัดพระธาตุยอดทอง - การปรับปรุงภูมิทัศน์วัดจองคำ-จองกลางและหนองจองคำ - การปรับปรุงภูมิทัศน์วัดจันทรามารามและสวนดอกสำหรับการท่องเที่ยว เช่น ทางเท้า ถังขยะ และป้ายบอกทาง 	<ul style="list-style-type: none"> - โครงการปรับปรุงทางขึ้นพระธาตุยอดทองเดิม(ข้างวัดม่วง ต่อ) โดยการปรับปรุงพื้นที่ทางเท้าและบันไดทางขึ้น การปรับปรุงที่พักรถทางและการสร้างรั้วประตูทางขึ้น เพื่อให้เห็นชัดเจนขึ้น -โครงการสร้างทางขึ้นพระธาตุยอดทองใหม่(ขลึงวัดพระนอน) ซึ่งเดิมทางขึ้นดังกล่าวเป็นทางขึ้นพระธาตุเดิมที่รกร้าง - โครงการสวนสุขภาพในบริเวณพื้นที่สาธารณะ ช่วงสะพาน ถ.ฝั่งเมืองสาย ๓6 - โครงการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะบริเวณเขตเมืองให้เป็นสวนสาธารณะ โดยปรับปรุงพื้นที่บ้านพักข้าราชการร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุริยวงศาเป็นสวนสาธารณะให้ประชาชนชนพักผ่อน - โครงการพัฒนาริมฝั่งน้ำแม่ฮ่องสอน โดยจัดที่พักและทางเดินเท้าตลอดริมลำน้ำ - โครงการสร้างสวนสาธารณะ และพัฒนาภูมิทัศน์หนองจองคำ โดยมีกรปรับปรุงภูมิทัศน์ของพื้นที่และสร้าง landmark ใหม่ของเมือง - โครงการสร้างรั้วประตูเมืองแม่ฮ่องสอนบริเวณทางเข้าเมืองทั้งสองด้าน โดยจะถอดแบบมาจากทอเจ้าฟ้า บริเวณริมถนนขุนลุมประพาส - โครงการก่อสร้างอาคารสาธารณะ เป็นศูนย์จำหน่ายสินค้าพื้นเมืองของเมืองแม่ฮ่องสอนในพื้นที่ดินของเทศบาล ซึ่งทางเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นสถานที่จำหน่ายสินค้าพื้นเมืองแทนการขายสินค้าริมถนนขุนลุมประพาส 	

ภาพที่ 4.7 โครงการพัฒนาสะพานและสวนสาธารณะลำน้ำแม่ฮ่องสอน

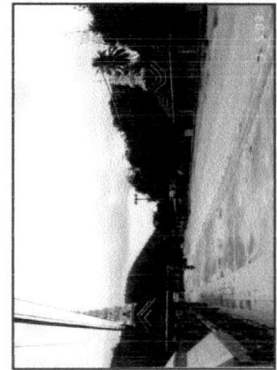
โครงการปรับปรุงสะพาน โดยสร้างราวสะพานและรั้ว
 ประตูปแบบโบราณสะพานข้ามแม่น้ำแม่ฮ่องสอนบริเวณ
 ชุมลุมประพาส

โครงการปรับปรุงพื้นที่ว่างเป็นสวนสาธารณะริมฝั่ง
 แม่น้ำแม่ฮ่องสอน

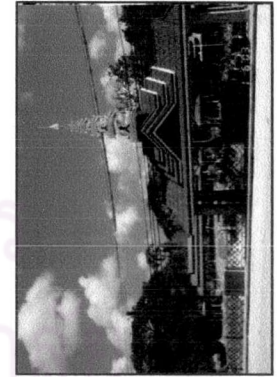
โครงการพัฒนาลำน้ำแม่ฮ่องสอน โดยการสร้างทางเดิน
 ริมและที่พักริมน้ำแม่ฮ่องสอน

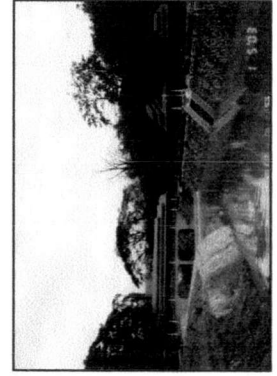
งานปรับปรุงฝั่งแม่น้ำแม่ฮ่องสอน

งานปรับปรุงสะพานแม่น้ำแม่ฮ่องสอน

รูปแบบโบราณสะพาน

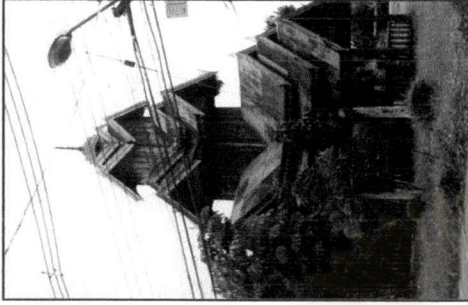
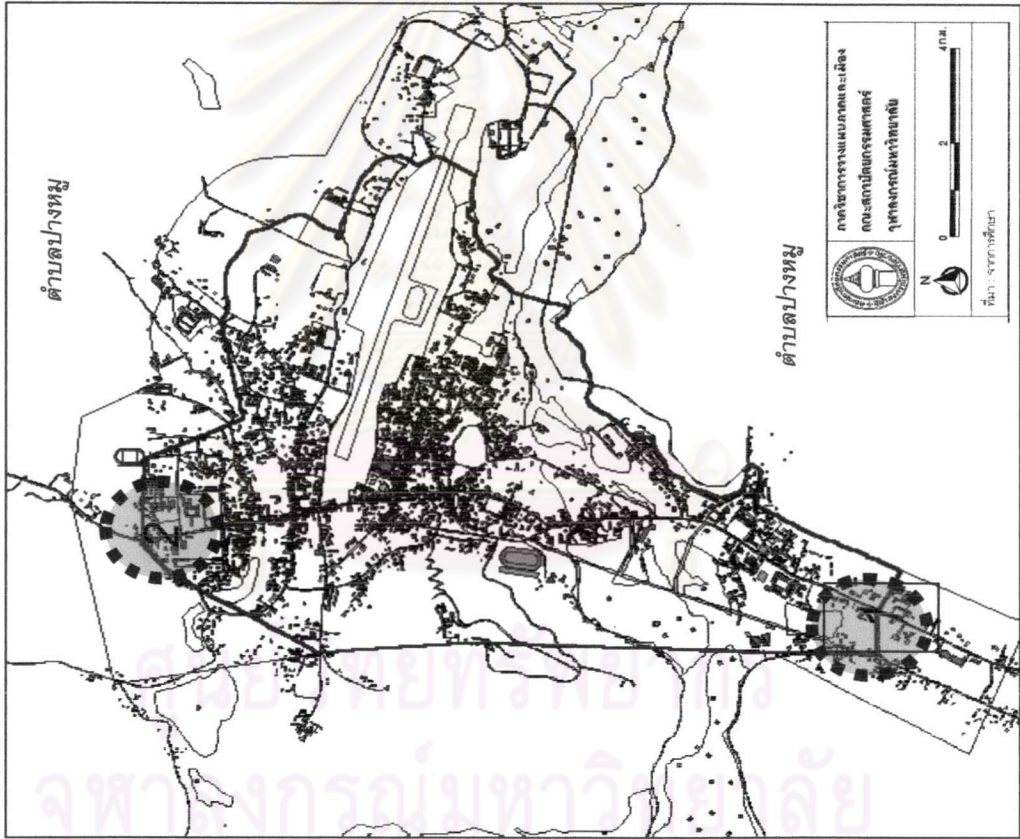

สวนสาธารณะริมฝั่งแม่น้ำแม่ฮ่องสอน

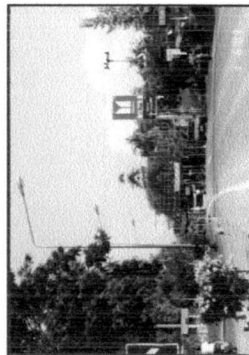
งานปรับปรุงฝั่งแม่น้ำแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ 4.8 โครงการสร้างชุมประดูเมือง

ต้นแบบ

โครงการชุมประดูเมือง ได้
ต้นแบบมาจาก หอคำของภาค
เจ้าฟ้า เป็นสถาปัตยกรรมไทย
ใหญ่ ที่เป็นเอกลักษณ์ของ
เมือง โดยจะสร้างไว้บริเวณ
ทางเข้าเมืองทางด้านทิศเหนือ
และทิศใต้

1. ชุมประดูเมืองกำลังก่อสร้าง

2. ชุมประดูเมืองเสร็จสมบูรณ์

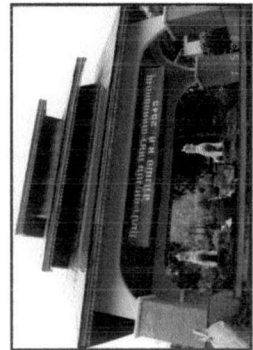
ภาพ 4.9 โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

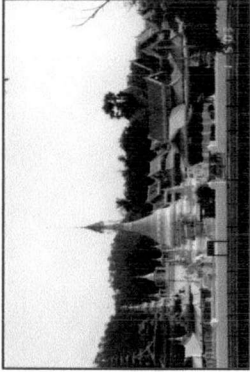
6. การปรับปรุงบันไดทางขึ้นพระธาตุดอยกองมู

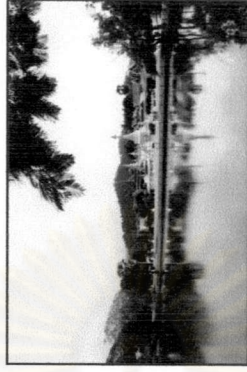
5. บันไดทางขึ้นพระธาตุดอยกองมู-วัดพระนอน

4. ศูนย์ประตูทางขึ้นพระธาตุดอยกองมู-วัดม่วยต่อ

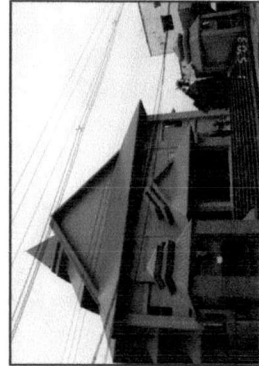
1. ปรับปรุงภูมิทัศน์วัดจองคำ-จองกลาง

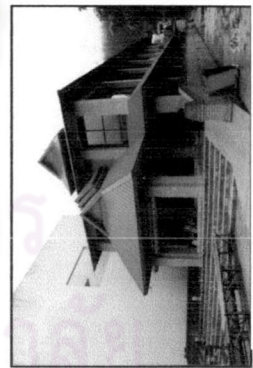
2. ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบวัดจองคำ-หนองจองคำ

3. ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบหนองจองคำ

8. อาคารขานทะเล ศูนย์จำหน่ายสินค้าท้องถิ่น

7. ศูนย์แสดงสินค้าพื้นเมืองของเทศบาล

4.7 สรุปรูปแบบและองค์ประกอบการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอน

สรุปผลจากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวภายในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นพบว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวหลักของเมืองเนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในเมืองแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มของวัดวาอารามที่สำคัญและสภาพวิถีชีวิตของชาวเมืองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งนักท่องเที่ยวเลือกที่จะมาท่องเที่ยวมากกว่าร้อยละ 78 ทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลายเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวหลักของเมือง โดยเฉพาะวัดจองคำจองกลางวัดพระธาตุดอยกองมู และตลาดเทศบาล เป็นสถานที่ท่องเที่ยวให้นิยามมากที่สุด จากการศึกษาพบว่ากิจกรรมที่นักท่องเที่ยวทำในการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นส่วนใหญ่เป็นการเดินเที่ยวเมืองและสถาปัตยกรรมของเมืองการเที่ยวชมและเลือกซื้อของในตลาดเทศบาลและในบารซ่า

โดยที่นักท่องเที่ยวนิยมที่จะเดินชมเมืองมากกว่าที่จะเดินทางด้วยวิธีอื่น เนื่องจากเมืองมีขนาดเล็กสามารถเดินชมได้อย่างทั่วถึงในเวลาที่ไม่มากนัก แต่สิ่งที่สำคัญอีกประการคือการขาดระบบขนส่งมวลชนภายในเมืองที่ดี ดังจะเห็นได้จากรถจักรยานยนต์รับจ้างและรถสามล้อที่บริการภายในเมืองนั้นส่วนใหญ่จะให้บริการอยู่บริเวณตลาดเทศบาล นอกจากนั้นบริเวณอื่น เช่น สถานีขนส่ง และท่าอากาศยานแม่ฮ่องสอนในเวลาที่มีเครื่องบินลงเท่านั้น ส่วนพื้นที่อื่นๆภายในเมืองไม่มีจุดให้บริการ ซึ่งทำให้เป็นข้อจำกัดอีกประการของการเดินทางด้วยวิธีอื่นๆ

ส่วนกลุ่มของนักท่องเที่ยวหนึ่งคือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เลือกมากับบริษัทนำเที่ยว จะมีรถเข้านำเที่ยว ซึ่งจะการประหยัดเวลาในการท่องเที่ยวในเมืองลงเนื่องจากต้องจำกัดเวลาเพื่อเดินทางไปท่องเที่ยวที่อื่นรอบๆเมือง อันได้แก่ กระเหรี่ยงคอยาวบ้านในสอย กระเหรี่ยงคอยาวบ้านห้วยเสือเฒ่า ถ้ำปลา น้ำพุร้อนผาบ่อง เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งอยู่ห่างกัน แต่เป็นจุดดึงดูดการท่องเที่ยวที่สำคัญ ทำให้นักท่องเที่ยวมีเวลาท่องเที่ยวในเมืองน้อยลง

นอกจากนั้นพบว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ (Natural Tourism) ที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับรองลงมาซึ่งการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้จะอยู่รวมกับการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวประเภทดังกล่าวนี้ ที่ได้รับความสนใจคือบริเวณหนองจองคำ และวัดพระธาตุดอยกองมู รวมถึงสวนสาธารณะท่าโป่งแดง จากการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะพักผ่อนตามสถานที่ท่องเที่ยวภายในเมือง รวมถึงการทำกิจกรรมทางนันทนาการอื่นๆ โดยที่ส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวจะใช้เวลาหลังจากท่องเที่ยว เป็นเวลาพักผ่อน ทั้งในโรงแรม และร้านอาหารภายในเมืองที่ให้บริการทางด้านอาหารและเครื่องดื่ม

ส่วนรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการประชุมหรือสัมมนานั้นเพียงจะได้รับความนิยมมากขึ้นเนื่องจากปัจจัยทางด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเอง และความพร้อมทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นห้องพักและห้องประชุมที่มีรองรับอย่างเพียงพอ ซึ่งราคา

ห้องประชุมจะคิดราคาเหมาจ่ายรวมกับค่าอาหารและค่าอาหารว่าง (ราคา 150บาท ต่อคน) ซึ่งโรงแรมที่ให้บริการการจัดประชุมและสัมมนาได้แก่ โรงแรมอิมพีเรียลธारा โรงแรมลูคัสฮอลิเดย์ แม่ฮ่องสอน โรงแรมเม้าท์เทนอินน์ นอกจากนี้ความพร้อมทางด้านการบริการอื่นๆ เช่นการคมนาคมและความสะดวกสบายอื่นๆ ที่มีในเมืองทำให้เป็นแรงดึงดูดที่สำคัญร่วมกับทรัพยากรการท่องเที่ยวของเมือง

จากการศึกษาด้านการเลือกที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวพบว่าร้อยละ 40 เลือกที่จะพักในโรงแรมและส่วนใหญ่จะเลือกระหว่างราคา201-500 บาท เนื่องจากเห็นว่าเป็นราคาที่ไม่สูงมากส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มากับบริษัทนำเที่ยวและชาวต่างประเทศมากกว่าชาวไทย ในด้านราคาห้องพักในโรงแรมนั้นจะมีราคาตั้งแต่250-2,800บาท และจะมีการปรับเปลี่ยนตามฤดูกาลคือราคารนอกฤดูกาลท่องเที่ยว(ช่วงเดือนเมษายน-เดือนตุลาคม)ที่จะใช้ราคาปกติ และราคาช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว(เดือนพฤศจิกายน-มีนาคม) ซึ่งจะมีการปรับขึ้นราคาตั้งแต่ร้อยละ30-100 ของราคาปกติ ส่วนสถานที่พักแรมอันดับรองลงไปคือบ้านญาติ พี่น้อง หรือคนรู้จัก ส่วนหนึ่งได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในเมืองจากบุคคลดังกล่าว ทำให้เป็นแรงจูงใจให้ตัดสินใจมาเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและเดินทางมาท่องเที่ยวด้วยรถส่วนตัวเนื่องจากความสะดวก

เมื่อศึกษาโดยที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเลือกรับประทานอาหารในตลาดเช้า หรือตลาดใต้รุ่งมากถึงร้อยละ 57 เนื่องจากเห็นว่ามีราคาถูกกว่าและมีอาหารที่แปลกตา น่าสนใจ ซึ่งเมื่อประมาณการค่าใช้จ่ายต่อคนแล้วพบว่า นักท่องเที่ยวมีค่าใช้จ่ายต่อคนประมาณ 1,901 – 2,216 บาทต่อคน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,2545) ซึ่งจากการศึกษายังพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นค่าเดินทางถึงร้อยละ62 อันดับรองลงไปคือค่าที่พัก ค่าอาหาร และค่าใช้จ่ายอื่นๆ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะใช้เวลาเย็นในการเดินเลือกซื้อของที่ระลึก เลือกซื้ออาหารและเดินเที่ยวชมเมือง เนื่องจากในช่วงเวลากลางวันจะต้องเดินทางออกไปท่องเที่ยวยังนอกเมือง จะเห็นได้ว่า ช่วงเวลาเย็นจะมีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการต่างๆในเมือง ในบริเวณถนนชุนลมประพาส ถนนมรรคสันติ ถนนสิงหนาท บำรุง รวมถึงถนนประดิษฐจงคำ ซึ่งเป็นแหล่งที่ตั้งของสถานที่ประกอบการต่างๆ อันได้แก่ ร้านเช่ารถ ร้านอินเตอร์เน็ต ร้านซักรีด ร้านโทรศัพท์ระหว่างประเทศ รวมถึงร้านอาหารและบริการอื่นๆ

ส่วนกิจกรรมทางประเพณีที่สำคัญของเมืองนั้นได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานราชการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอนและหอการค้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน ให้มีการจัดเป็นงานประจำจังหวัด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด โดยที่ จะเน้นการจัดงานในเชิงการส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น โดยที่ทางหน่วยงานราชการจะส่งเสริมหรือจัดขึ้นให้ต่อเนื่องเกิดขึ้นต่อเนื่องกันตลอดทั้งปี เพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในเมืองตลอดทั้งปี

สรุปแล้วการท่องเที่ยวในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น สามารถท่องเที่ยวตลอดทั้งปี ซึ่งในฤดูกาลท่องเที่ยว (ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์) จะเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแถบรอบตัวเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็น การล่องแพ การเดินป่า การนั่งช้าง รวมถึง การเที่ยวชมกระเหรี่ยงคอยาว แต่ส่วนใหญ่ก็ยังเข้ามาทำกิจกรรมอื่นในเมือง ในเวลากลางคืน ไม่ว่าจะเป็น การรับประทานอาหาร การพักผ่อน รวมถึงกิจกรรมบริการต่างๆ เช่น การเช่ารถ การซักรีดและการใช้บริการอินเทอร์เน็ต และการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ และการท่องเที่ยวเพื่อการประชุมหรือสัมมนา ที่สามารถทำกิจกรรมได้ตลอดทั้งปี ทำให้การท่องเที่ยวในเขตเมืองแม่ฮ่องสอนมีรูปแบบที่หลากหลายและสามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ได้มากขึ้น

4.8 สรุปสถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ก่อนปีพ.ศ.2528 ไม่ได้มีการจัดเก็บสถิตินักท่องเที่ยวที่มาในจังหวัดแม่ฮ่องสอนไว้ ดังนั้นจึงไม่สามารถชี้ชัดลงไปได้ว่าสถานการณ์การท่องเที่ยวในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นจะเป็นอย่างไร แต่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากรายงานสำรวจและศึกษา สถานะการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทยที่ทำการสำรวจโดย Research Consultant International of Canwer LP. จัดทำไว้ในปี พ.ศ. 2526 ซึ่งรายงานรายชื่อจังหวัดที่นักท่องเที่ยวนิยมไปเที่ยวว่าพบว่า ไม่มีจังหวัดแม่ฮ่องสอนและในรายชื่อ 20 อันดับแรกของจังหวัดที่นักท่องเที่ยวอยากไปก็ไม่มีจังหวัดแม่ฮ่องสอนเช่นเดียวกัน รายงานการสำรวจชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่า ก่อนปีพ.ศ.2526สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอน น่าจะอยู่ในสถานะที่สงบมาก เพราะไม่ได้อยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยว

ปีพ.ศ.2529 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้เล็งเห็นว่าจังหวัดแม่ฮ่องสอน น่าจะเป็นพื้นที่ที่ควรได้รับการส่งเสริมเพื่อการท่องเที่ยวได้ เนื่องจากบริษัทนำเที่ยวหลายแห่ง เริ่มมีรายการทัวร์ป่าในเส้นทางสาย เชียงใหม่ - ปาย - แม่ฮ่องสอน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1095) ขึ้น และได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้เริ่มทำการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่าในปีพ.ศ.2528 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในจังหวัดแม่ฮ่องสอนถึง 15,000 คน แต่ส่วนมากจะเดินทางเข้ามาในช่วงฤดูหนาว โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเที่ยวชมโบราณสถานและจับจ่ายซื้อของ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จะนิยมการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และชมสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชนชาวพื้นเมือง และชาวไทยใหญ่รวมถึงชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ

หลังจากปีพ.ศ.2530 ซึ่งเป็นปีการท่องเที่ยวไทย นักท่องเที่ยวได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเพราะผลจากการแนะนำจังหวัดในงานส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยและยังเพิ่มจำนวนมากขึ้น หลังจากการพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางสายเชียงใหม่ - แม่ฮ่องสอน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108) เสร็จ

เรียบร้อย จำนวนนักท่องเที่ยวได้เพิ่มขึ้นในลักษณะทวีคูณโดยในปี พ.ศ.2531 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในแม่ฮ่องสอนถึง 35,000 คน (ซึ่งมากกว่า 2 เท่า ของนักท่องเที่ยวในปี 2530) ในปีพ.ศ.2532 มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็น 56,000 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 125,000 คน ในปี พ.ศ.2533 ในจำนวนนี้เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยมากกว่าร้อยละ 60

จากผลการสำรวจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพบว่า ร้อยละ 50 ของผู้ที่มาเยี่ยมเยือนชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวภาคเหนือในดังที่จะเห็นได้จากสถิติต่างๆที่มีการรวบรวมขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ.2530 ที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวภาคเหนือตอนบนและข้อมูลสำรวจจำนวนนักท่องเที่ยวใน 6 จังหวัดหลักของภาคเหนือของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย แสดงว่าร้อยละ 58 ของผู้ที่มาเยี่ยมเยือนภาคเหนือ เดินทางมาเยือน 3 จังหวัดหลักของภาคเหนือตอนบน อันได้แก่ จังหวัด เชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน

สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีการจัดเก็บขึ้นนั้นแสดงให้เห็นว่า จังหวัดเชียงใหม่ยังเป็นจังหวัดที่มีแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวสูงมากโดยสูงกว่าจังหวัดที่อยู่ในอันดับรองลงมาเกือบ 3 เท่า แต่การสำรวจนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในช่วงระหว่างปีพ.ศ.2530-2539 นั้น กลับพบว่าอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีของนักท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีอัตราเพิ่มสูงสุดและเป็นอัตราเพิ่มที่สูงมาก ทั้งนี้เนื่องจากในปี พ.ศ.2530-2535 เป็นช่วงเวลาที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีการพัฒนาด้านบริการด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ประกอบกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพิ่งเปิดใหม่ หลังจากปีพ.ศ. 2530 จึงทำให้อัตราเพิ่มของนักท่องเที่ยวสูงมาก แต่อย่างไรก็ตามปริมาณนักท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนในช่วงอดีต จนถึงปี พ.ศ.2535 นั้น มีความผันผวนตามสถานการณ์การเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ปัจจุบันการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการดำเนินการอย่างจริงจังทั้งในระดับนโยบายของชาติและของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเอง โดยที่ภายในเขตเมืองนั้นเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสาธารณูปโภค และสิ่งบริการภายในเมืองเพื่อรองรับการท่องเที่ยวภายในเขตเมือง เป็นผลให้สามารถเพิ่มนักท่องเที่ยวมากขึ้นอีกในปีพ.ศ.2537 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาแม่ฮ่องสอนมากถึง 171,165 คน (เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ.2536 ถึงร้อยละ 5.95) และในอนาคต นักท่องเที่ยวจะเพิ่มสูงมากขึ้นจึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวและระบบสาธารณูปโภค ให้เพียงพอกับความต้องการ